

Ylianttila Meri

”Mutta kyllähän se hevonen on se juttu”

– Monilajinen etnografinen tutkimus ratsastusterapian vuorovaikutuksesta

Pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettajan koulutus
2020

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

”Mutta kyllähän se hevonen on se juttu” – Monilajinen etnografinen tutkimus

ratsastusterapian vuorovaikutuksesta

Meri Ylianttila

Pro gradu -tutkielma, 76 sivua, 1 liitesivu

Huhtikuu 2020

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on kuvata monilajista vuorovaikutusta ratsastusterapiassa. Tavoitteena on tarkastella ratsastusterapian jokaisen osapuolen – hevosen, ratsastusterapeutin ja asiakkaan – vuorovaikutuksen tyylejä ja osapuolten välistä vuorovaikutusta. Tutkielma on toteutettu kevään 2020 aikana monilajisena etnografisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelminä ovat ratsastusterapian osallistuva havainnointi sekä ratsastusterapeuttien etnografiset haastattelut.

Ratsastusterapia on koulutetun ammattilaisen ja hevosen yhdessä toteuttamaa toiminnallista terapiaa. Ratsastusterapia on tavoitteellista, yksilöllistä ja suunniteltua toimintaa, jonka tavoitteina voivat olla fyysiset, psyykkiset tai kasvatukselliset päämäärät. Ratsastusterapia perustuu asiakkaan, ratsastusterapeutin ja hevosen väliseen kolminaiseen vuorovaikutussuhteeseen. Monilajisen vuorovaikutuksen vuoksi ratsastusterapia tarjoaa sopivan tutkimuskohteen eläinihmissuhteen tutkimukselle.

Ratsastusterapian jokaisella osapuolella on omat vuorovaikutuksen tehtävänsä. Hevosen ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa hevonen peilaa asiakkaan psyykkistä ja fyysistä olotilaa. Ratsastusterapeutti tulkitsee hevosen elekieltä ja käytöstä, jonka perusteella hän saa arvokasta ja monipuolista tietoa asiakkaasta. Tulkinnan onnistumiseksi ratsastusterapeutin on tunnettava oma työkumppaninsa, jotta hän kykenee tulkitsemaan hevosen eleitä ja reaktioita. Kun ratsastusterapeutti ohjaa asiakasta sanallistamalla tulkitsemaan hevosen eleitä ja reagointia, asiakas kehittää vuorovaikutustaitojaan, oppii tulkitsemaan omaa kehollisuuttaan ja emootioita huomaamalla konkreettisen vaikutuksen hevosen elekielessä omaa toimintaansa muuttamalla. Hevosen ja ratsastusterapeutin luottamuksellinen vuorovaikutussuhde taas tarjoaa asiakkaalle mahdollisuuden siirtovaikutuksen avulla oppia luottamaan myös muihin aikuisiin. Asiakkaalle hevonen tarjoaa kiintymyksen kohteen ja hoivan antamisen mahdollisuuden, hyväksyen asiakkaan omana itsenään.

Avainsanat: ratsastusterapia, hevosavusteinen terapia, monilajinen etnografia, etnografia, monilajisuus

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Hevonen ja ihminen.....	8
2.1	Hevonen historiasta nykypäivään	8
2.2	Hevosen ja ihmisen tutkimukset osana eläinlääketutkimuksia.....	11
2.3	Hevonen osana terapiaa	13
3	Ratsastusterapia	17
3.1	Ratsastusterapian teoreettisia viitekehyksiä.....	18
3.2	Ratsastusterapian kehittyminen	20
3.3	Tutkimuksia	21
3.4	Ratsastusterapian positio eläinlääkintömenetelmien kentällä	23
4	Tutkimuksen toteutus	27
4.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymys.....	27
4.2	Lähestymistapana monilajinen etnografia	27
4.2.1	Monilajisen etnografian tutkimus.....	29
4.3	Aineistonkeruumenetelminä osallistuva havainnointi ja etnografinen haastattelu	31
4.3.1	Etnografinen haastattelu	31
4.3.2	Osallistuva havainnointi	33
4.4	Aineiston analyysi	37
4.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	39
5	Tutkimustulokset.....	42
5.1	Hevosen vuorovaikutus.....	42
5.1.1	Asiakkaan monitahoinen tulkitsija – hevonen on yksilöllinen peili.....	42
5.1.2	Ratsastusterapeutti on toiminnan kivijalka – hevonen tarvitsee tukea.....	47
5.1.3	Hevosen ääni ratsastusterapiassa – hiljainen palvelija	49
5.2	Ratsastusterapeutin vuorovaikutus.....	50
5.2.1	Hevosen tulkitsija – oma hevonen täytyy tuntea.....	51
5.2.2	Sanallistamisen tärkeys – sanat opettavat asiakkaalle paljon	53
5.2.3	Toiminnan ohjaus – ratsastusterapian kapellimestari	54
5.3	Asiakkaan vuorovaikutus.....	55
5.3.1	Kiintymyksen osoittaminen – välineestä parhaaseen ystävään	56
5.3.2	Ensin tulkitaan, sitten opitaan – harjoitusta oikeaan elämään	58
5.4	Monilajisen vuorovaikutuksen kolminaisuus.....	60
6	Pohdinta	62
	Lähteet	65

1 Johdanto

Hevoset ovat aina olleet keskeinen osa elämäni ja olen kokenut hevosten kanssa muodostuneet vuorovaikutussuhteet itselleni merkittäviksi. Kandidaatin kirjallisuuskatsaustutkielmassani tarkastelin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuuksia lasten ja nuorten kuntoutusmuotona, joka antoi minulle innostuksen jatkaa hevosavusteisuuteen liittyvässä aiheessa myös pro gradu -tutkielmassani. Aiemmat hevosavusteisen terapian tutkimukset ovat pääasiassa keskittyneet terapian vaikuttavuuteen sekä asiakkaiden ja terapeuttien kokemuksiin. Koska hevosen ja ihmisen välinen suhde on ollut aiemmissa tutkimuksissa vähemmällä huomiolla, rajasin tutkimukseni näkökulmaksi vuorovaikutuksen, jolloin myös hevosen näkökulma on mahdollista sisällyttää tutkimukseen. Ratsastusterapian hevosavusteisista menetelmistä taas valitsin, koska menetelmä on Suomessa vakiintunein hevosavusteisista terapiamenetelmistä ja suomalaista ratsastusterapiaa on toteutettu jo lähes 30 vuotta (Mattila-Rautiainen, 2011, 10). Lisäksi toiminnassa on aina mukana kolme osapuolta; asiakas, ratsastusterapeutti ja hevonen, jolloin vuorovaikutussuhde muodostuu kolmen yksilön välille. Tämä tarjoaa merkittävän mahdollisuuden tarkastella monilajista vuorovaikutusta jokaisen osapuolen välillä.

Tutkielma rakentuu ensin olevasta teoreettisesta osasta, jonka aloitan käsittelemällä hevosen ja ihmisen yhteistä historiaa, jotta hevosen merkityksen muuttuminen historian aikana tarkentuu. Tutkimusten mukaan ihminen on kesyttänyt hevosen jo lähes 6000 vuotta sitten (Greenfield, 2006, 221) ja jo muutamassa tuhannessa vuodessa kesyttämisestä hevosesta tuli ihmisille tärkein kulkuväline, keino levittää tehokkaasti kulttuuria ja sodankäynnin väline (Leinonen, 2013, 15). Seuraavaksi käsittelen hevosen ja ihmisen suhteen aiempia tutkimuksia sekä tarkastelen eläinhihmistutkimusten nykytilannetta. Kansainvälisesti eläinhihmistutkimusten määrä on kasvanut runsaasti uudella vuosituhanella (Shapiro & Demello, 2010) ja myös Suomessa kiinnostus eläinhihmistutkimukseen on kasvanut sekä myös laajentunut eri tieteenaloille mahdollistaen uusia näkemyksiä ja lähtökohtia eläinhihmistutkimukseen (Kainulainen, 2009, 11). Nämä uudet näkökulmat käsittävät luonnon ja kulttuurin olevan erottamattomasti yhteydessä toisiinsa, nostaen eläimen marginaalisesta objektista kohti subjektisuutta ja sisällyttämään eläimet mukaan tutkimukseen. Kyseinen synteetinen luontokulttuurinen näkemys merkitsee mahdollista siirtymää pitkään vallinneesta ihmiskeskeisestä länsimaisesta ajattelusta luonnosta ja kulttuurista toistensa vastakohtina kohti yhtenäisempää luonnon ja kulttuurin ajattelutapaa. (Cowles, Davis & Maustard, 2013, 323; Hamilton & Taylor, 2017, 3.) Luvun lopussa tarkastelen vielä hevosta osana terapiamenetelmiä eri näkökulmista ja teoreettisista viitekehyksistä.

Kolmannessa luvussa tarkastelen ratsastusterapiaa. Eläinihmissuhteen tutkimusten lisäksi tällä vuosituhannella myös eläinavusteiset terapia- ja kuntoutusmenetelmät ovat yleistyneet merkittävästi. Useat eläimet, erityisesti hevoset, ovat saaneet uuden merkityksen ihmisten kumppaneina terapeuttisessa merkityksessä. Yksi näistä hevosavusteisista terapiamenetelmistä on ratsastusterapia. Ratsastusterapia on kokonaisvaltainen terapiamuoto, jota harjoittaa koulutettu ammattilainen yhdessä hevosen kanssa. Ratsastusterapia on tavoitteellista, suunniteltua ja yksilöllistä toimintaa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Ratsastusterapia yhdistää ainutlaatuisella tavalla kehon ja mielen. Ratsastusterapiassa ihminen on koko kehollaan ja tunteillaan liike-, tunto- ja vuorovaikutuksessa hevosen, ratsastusterapeutin sekä myös ympäristön kanssa. (Selvinen, 2019, 107; Selvinen, 2011, 15; Suomen ratsastusterapeutit ry, 2019.) Lisäksi tarkastelen ratsastusterapian kehittymisen vaiheita, aiempia tutkimuksia sekä asemaa suhteessa muihin eläinavusteisiin terapia- ja kuntoutusmenetelmiin.

Tutkielman toinen osa rakentuu empiirisestä osasta. Neljännen luvun aloitan esittelemällä tutkimuksen tavoitteita ja tutkimuskysymykset. Jatkan tarkastelemalla ensin laajemmin etnografista tutkimusotetta, josta syvennyn monilajiseen etnografiaan ja aiempiin tutkimuksiin. Monilajisen etnografisen tutkimuksen yhtenä tavoitteena on sisällyttää eläimet tasapuolisina yksilöinä mukaan tutkimukseen, jolloin eläinihmissuhteen tutkiminen on mahdollista (Helmreich & Kirksey, 2010, 545). Seuraavaksi tarkastelen tutkielman aineistonkeruumenetelmiä, jotka ovat autenttisten ratsastusterapioiden osallistuva havainnointi ja ratsastusterapeuttien haastattelut. Lisäksi tarkastelen aineistonanalyysin prosessia sekä pohdin tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä. Viidennessä luvussa taas tarkastelen tutkimustuloksia liittäen niitä aiempaan teoriaan ja tutkimuksiin. Luvun lopuksi tarkastelen tutkimustuloksiani kokonaisuutena ratsastusterapian monilajista vuorovaikutusta kuvaavan kuvion avulla. Viimeisessä luvussa palaan vielä pohtimaan lyhyesti tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä sekä pohdin ratsastusterapian monilajisen vuorovaikutuksen tutkimisen jatkomahdollisuuksia. Tutkielman päätän pohtimalla omaa prosessiani tutkielman aikana sekä hevosen mahdollisuuksia.

2 Hevonen ja ihminen

Eläimet, erityisesti hevonen, ovat olleet tärkeä osa ihmisyhteisöjä jo tuhansien vuosien ajan. Hevosen käyttötarkoitus, hevoskulttuuri ja hevosiin liittyvät käsitykset sekä merkitykset ovat aina kulttuurista ja aikakaudesta riippuvaisia. (Leinonen, 2013, 14.) Suomessa hevosen merkitys sekä ihmisen ja hevosen välinen suhde on muuttunut merkittävästi viimeisen sadan vuoden aikana. Suuria muutoksia on tapahtunut niin hevosten määrässä kuin yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa asemassa. (Leinonen, 2016a, 54, 63.) Hevosen merkitys ihmisen rinnalla läpi historian on ollut merkittävä; ilman hevosta ihmiskuntamme historia ja nykypäivä voisi olla varsin erilainen nykyiseen verrattuna.

Hevosen merkitys on muuttunut viime vuosikymmeninä suhteellisen nopeasti ja merkittävästi, jolloin myös hevosen ja ihmisen välinen suhde on muuttunut. Hevonen ei ole enää länsimaissa välttämätön esimerkiksi maanviljelyssä tai metsänhoidossa. Ihmiskunta ei tarvitse hevosia enää selviytyäkseen, mutta hevosia on yhä suhteellisen paljon. Hevosista on tullut Leinosen (2016a, 62–63) mukaan viime vuosikymmeninä terapeutti, harrastuskumppani tai ihmisten kilpailunväline. Läpi historian hevonen on ollut väline ihmiskunnan selviytymisessä ja kehittämisessä, eikä hevoselle ole annettu aktiivista toimijan roolia. Myös nykypäivän terapeuttisessa merkityksessä hevosen asema voi olla välineellinen, mutta eläinohjauksissa hevoset, sekä muut eläimet, ovat nousemassa aktiivisiksi yksilöiksi ja toimijoiksi passiivisesta roolistaan. Hevosen nykyistä terapeuttista merkitystä avatakseen, on palattava hevosen ja ihmisen yhteiseen historiaan ymmärtääkseen hevosen merkityksen todella muuttuneen merkittävästi historian aikana.

2.1 Hevonen historiasta nykypäivään

Nykytutkimusten mukaan hevosen kesyttäminen tapahtui noin 6000 vuotta sitten eteläisen Venäjän ja Ukrainan alueella (Greenfield, 2006, 221; Leinonen, 2013, 14). Lihakarjasta vetoeläimeksi muuttuminen tapahtui suhteellisen pian, kun hevosen huomattiin olevan huomattavasti helpompi kontrolloida aasiin tai härkään verrattuna (Keegan, 2005, 182). Hevonen oli arvokas kotieläin, joka oli apuna taakan vetämisessä ja kantojuhtana. Ratsastuksen oivaltaminen tapahtui vasta hieman myöhemmin (Vasara, 1987, 19.) Hevosen käytön valjastaminen ihmisen käyttöön loi kokonaan uuden kulttuurikauden; hevosesta tuli kulkuneuvo ja kumppani, joka merkitsi keinoa valloittaa uusia alueita, edistää kaupankäyntiä ja kulttuurin levittämistä (Haavikko, 2003, 26). Egyptiläiset hallitsivat sotavaunujen avulla jo 1500 eaa. ja Assyrian muinaisessa suurvallassa käytettiin ratsusotilaita jo noin 900–600 ennen ajanlaskun alkua (Nenonen, 1999, 304). Muutamassa tuhannessa vuodessa hevosen kesyttämisestä kotieläimestä tuli tärkein kulkuväline, arvokas statussymboli ja sodankäynnin väline

sen nopeuden, voimakkuuden ja koon myötä (Leinonen, 2013, 15). Eri aikakausina ja kulttuureissa hevonen on saanut useita erilaisia merkityksiä ja symboleita; antiikin Kreikassa hevosta pidettiin jumalten jälkeläisenä, täydellisen rytmin ja liikkeen symbolina sekä älykkyydeltään ja tunteiltaan jopa ihmisenkaltaisena (Klemettilä, 2013, 17). Taiteessa hevosta on kuvattu aina noin 30 000 vuotta vanhoista luolamaalauksista alkaen. Taiteen tyyllisuunnat ovat vaihdelleet, mutta hevonen on pysynyt taiteen mukana, kuvattuna sekä symbolisena että osana arkitodellisuutta, inspiroiden taiteilijoita kautta aikojen. (Kantokorpi, 2006, 9; Rautio, 2006, 46–47.)

Maailmahistoriallisesta näkökulmasta tarkennan hevosen merkitykseen Suomessa. Skandinaviasta ja Baltiasta on löydetty kivikauden lopulta alkaen todisteita hevosista, kun taas Suomen alueella arkeologisia todisteita on löydetty vasta rautakaudelta, mutta hevosia on ollut luultavasti kuitenkin pronssikaudelta lähtien (Huurre, 2003, 57; Lehikoinen, 2009, 47). Hevosella on Suomessa aina ollut merkittävä suhde ihmiseen; esihistoriallisessa Suomessa hevonen oli kyyditsijä ja yhteydenpitäjä muihin maailmoihin. Ihmisen haudoista on löytynyt hevosen kuolaimia ja hampaita, mikä kertoo hevosten olleen merkittäviä uhrieläimiä, sillä usein myös hevonen uhrattiin ja haudattiin omistajansa mukana. Hevosen uskottiin auttavan ja kuljettavan kuollut henkilö seuraavaan maailmaan. (Armstrong Oma, 2016, 23; Haavikko, 2003, 286–290; Huurre, 2003, 58.) Keskiajan Suomessa hevonen oli kallis ja arvokas eläin, josta pidettiin hyvää huolta esimerkiksi tuomalla hevonen sisälle asumistiloihin talven pakkasilla (Klemettilä, 2013, 18).

Toisen maailmansodan aikana Suomen armeija oli yhä pitkälti riippuvainen hevosista. Talvisodan aikana armeijalla oli käytössään noin 71 000 hevosta ja jatkosodan aikana noin 10 000 vähemmän. (Hevostalous lukuina, 2016, 18.) Hevoset olivat merkittävässä asemassa sodan aikana, sillä hevoset kuljettivat ruokaa, ammuksia, postia sekä haavoittuneet ja kaatuneet (Leinonen, 2013, 17). Sodan aikana hevosen merkitys oli sankarillinen; hevoset nähtiin sotaveljinä ja viattomina kärsijöinä ihmisten aiheuttamassa julmuudessa. Hevosen ja sodanaikaisen hoitajan välille muodostui usein vahva kumppanuus, jossa hevoset olivat miehille kuin asetovereita. Hevonen oppi maastoutumaan ja hevosia pelastettiin oman henkensä menettämisen uhallakin. Hevosesta saatiin myös lohtua rintamalla. (Leinonen, 2016a 60–61; Leinonen, 2016b.) Hevosten ja miesten ollessa rintamalla myös naisten ja hevosten välinen suhde muuttui, kun naiset hoitivat kotitilan työt. Usein kotitilalle jäljelle jääneet olivat armeijalle kelpaamattomat hevoset, kuten työhön huonosti sopivat nuoret hevoset tai kantavat tammot, joiden avulla naisten oli opittava pärjäämään kotitilan töiden hoitamisessa. Useat naiset myös työskentelivät hevosten kenttäsairaaloissa. Mikäli hevonen palasi sodasta, tapahtui se usein hirnuen ja laukaten kotitilalle palatessaan, jossa hevosta kunnioitettiin ja arvostettiin sankarina.

Hevoselle annettiin keveimmät mahdolliset työt ja hevosesta pidettiin hyvää huolta. (Leinonen, 2016a, 60–61; Leinonen, 2016b.)

Toisen maailmansodan jälkeen 1950-luvulla hevosten lukumäärä oli huipussaan (408 800 yksilöä), jonka määrään vaikuttivat erityisesti evakot, metsätyöt ja peltopinta-alojen kasvu. Koneistumisen, veromuutoksien ja kaupungistumisen myötä hevosten lukumäärä lähti jyrkkään laskuun. (Leinonen, 2013, 20; Mahamäki, 2003, 46.) Vaikka hevosten lukumäärä on kaukana huippuvuosien määrästä, jolloin hevonen ja isäntä hoitivat tilan työt, on Suomen hevosten lukumäärä kaksinkertaistunut viimeisen 20 vuoden aikana. Vuonna 2018 hevosia oli noin 74 400 yksilöä. Toisin sanoen, hevonen omassa merkityksessään elää nyt uutta nousukautta, sillä varsinkin harrastusnäkökulmasta hevosilla tärkeä asema. Ratsastusta ja raviurheilua harrastavia on yhteensä noin 380 000 harrastajaa. Hevonen on merkittävässä roolissa elinkeinotoiminnassa niin hevosalalla kuin myös muilla toimialoilla. Arvioiden mukaan hevonen vaikuttaa lähes puolen miljoonan henkilön elämään harrastuksen, elinkeinotoiminnan tai hevosomistuksen kautta. (Hevostalous lukuina, 2018, 3; Virkkunen, 2014, 7.) Tyttöjen keskuudessa ratsastus on yksi suosituimmista harrastuksista ja erityisesti ratsastustalleissa toimivat vertaisryhmäkulttuurit ovat osa monen suomalaisen tytön arkea. Ojanen (2011) on väitöskirjassaan tutkinut tallityttökulttuureja, jossa selvisi, että talli ei ole vain ratsastuspaikka, vaan harrastus on keskeisessä osassa tyttöjen sosiaalista tilaa.

Historian näkökulmasta hevonen on ollut ihmiskunnalle väline selviytyä. Nykypäivän yhteiskunnassamme hevonen ei ole enää arvokas selviytymisen kannalta. Hevosen aseman voi kärjistetysti nähdä kilpaurheilijana, harrastuskumppanina tai terapeutina. Hevonen voi olla urheilun ja kilpailun väline, jonka avulla ihminen tyydyttää omaa kunnianhimoaan ja kilpailunhaluaan. Suomessa on paljon myös hevosharrastajia, hevosen omistajia ja ratsastuskoulun asiakkaita, joista useat kokevat hevosen ystävänä ja terapeutina, vastapainona kiireiselle arjelle. Hevosista halutaan pitää hyvää huolta ja hevosesta huolehtimisen koetaan hyödyntävän myös ihmisen hyvinvointia. Hevosten koetaan usein vievän murheet mennessään ja luonnossa tapahtuvan ratsastusretken voimaannuttavan. (Leinonen, 2016a, 62–63.) Hevosten merkitys on muuttunut yhä enemmän jopa perheenjäseneksi asti (Ikäheimo, 2013, 5). Hevonen on kuitenkin saanut uuden merkityksen 1900-luvun lopusta alkaen: kuntouttaja ja terapeutti. Eläinavusteisia hyvinvointipalveluita, joissa hevosia käytetään terveyden- ja sosiaalihuollon palveluissa yksilö- ja ryhmätilanteissa, on sekä Suomessa että ulkomailla jo useita. Suomessa pisimpään vaikuttanut ja tunnetuin muoto on ratsastusterapia sekä hieman myöhemmin kehittynyt sosiaalipedagoginen hevostoiminta, mutta näkyvyyttä ovat alkaneet saada myös muut hevosavusteiset palvelut, kuten hevosavusteinen psykoterapia. (Fagerström, 2019, 117.)

Läpi historian hevonen on ollut arvokas ja tärkeä ihmisille sen välineellisen arvon ja ihmiskunnan selviytymisen kannalta. Länsimaissa hevosen asema on kehittynyt jopa perheenjäseneksi asti ja hevosista halutaan pitää hyvää huolta. Diskursseissa hevosen rooli on jakautunut; hevosista puhutaan kilpailun tai terapian välineenä, mutta myös arvostetaan harrastuskumppaneina ja ystävinä. (Leinonen, 2016a, 62–63). Näkemykset hevosista ovat ristiriitaisia, toisaalta niistä saatetaan puhua välineellisesti, mutta usein hevoset myös koetaan nykypäivänä tärkeiksi kumppaneiksi. Hevosen merkitykset voivat olla myös päällekkäisiä; hevosella metsätöitä tekevälle miehelle hevonen oli usein myös hyvä kumppani ja ystävä kuin myös työväline. (Leinonen, 2016a, 63–65.) Samoin saattaa tuntea myös nykypäivän ratsastusterapeutti. Hevosen ja ihmisen suhde on kuitenkin ainutlaatuisella tavalla aina yksilöllinen. Lyhyesti sanottuna hevosen merkitys, suhde ihmiseen ja lukumäärä ovat sidoksissa aikaan, kulttuuriin ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Suomessa se on vaihdellut työjuhdaista ja arvokkaasta kulkuvälineestä sotasankariin ja nykytilanteen monipuoliseen harrastekumppaniin, kilpailuvälineeksi sekä terapeutiksi. Nähtäväksi jää, mitä muuta annettavaa hevosilla on vielä meille ihmisille tulevien vuosien aikana.

2.2 Hevosen ja ihmisen tutkimukset osana eläinhihmistutkimuksia

Eläintutkimukset ja erityisesti ihmisen ja eläimen välisen suhteen tutkimus on luomassa täysin omaa alaansa. Eläinhihmistutkimukset keskittyvät ymmärtämään eläinten ja ihmisten välistä kommunikaatiota sekä näkemään molemmat subjektiivisina olentoina. Tämä tarkoittaa siirtymää pitkään vallinneesta, toisaalta yhäkin vallitsevalta, ihmiskeskeisestä tutkimuksesta kohti monilajisempaa tutkimusta. Perinteisesti tutkimuksissa eläintä on pidetty ihmistieteissä marginaalisessa osassa; objektina, jolla ei ole välttämättä edes merkitystä. Alati kasvavan yhteiskunta- ja ihmistieteellisen eläinhihmistutkimuksen uutena haasteena on kysymys siitä, miten eläin tuodaan mukaan keskusteluun. Kasvava moderni käsitys eläimestä tietoisena, tuntevana ja toimivana yksilönä lisää tarvetta tutkia eläimen tietoisuutta sekä lisää eläinten oikeuksia edustavien poliittisten liikkeiden määrää. (Hamilton & Taylor, 2017, 3; Ratamäki, 2009, 49.) Suomessa eläintutkimuksen kiinnostus ihmistieteellisestä näkökulmasta on kasvanut viime vuosina voimakkaasti. Alan kasvu on ollut hieman piilossa, johtuen siitä, että eläimiin liittyvää tutkimusta tehdään eri tieteenaloilla, usein myös toisistaan tietämättä. Merkittävä muutos on eläintutkimuksen laajentuminen eri tieteenaloille, koska aiemmin eläintutkimus on ollut kiinteästi miellettyä luonnontieteeseen kuuluvaksi alueeksi. (Kainulainen, 2009, 11.) Kansainvälisestä tilanteesta Shapiro ja DeMello (2010) totesivat jo kymmenen vuotta sitten eläinhihmistutkimusten (eng. *human-animal studies – HAS*) määrän kasvaneen merkittävästi eikä loppua kasvulle ole näkyvissä.

Ihmisen ja eläinten välisen suhteen tutkiminen on kasvussa, joka näkyy myös hevosen ja ihmisen välisen suhteen tutkimisena. Viime vuosikymmeninä on tutkittu paljon yleisesti hevosen ja ihmisen suhdetta, hevosen kuntouttavia ominaisuuksia sekä erityisen paljon hevosavusteisia kuntoutus- ja terapiamenetelmiä, joista tarkemmin luvussa 2.3. Schuurman ja Leinonen (2012, 59–60) ovat tutkineet hevosen ja ihmisen suhdetta ja erityisesti hevosen kuoleamisen merkitystä sekä sitä, miten ihmisen ja hevosen välinen emotionaalinen suhde on muuttunut. Väitöskirjassaan Leinonen (2013) taas on tutkinut hevosen ja ihmisen kulttuuristen mallien muuttumista Suomessa. Savvides (2011) taas on tutkimuksessaan keskittynyt analysoimaan naisten ja hevosten välistä suhdetta ja symbolismia länsimaaisessa kirjallisuudessa ja kulttuurissa. Savvides toteaa, että kirjallisuus tarjoaa romantisoituneen näkökulman naisten ja hevosten välisestä suhteesta; hevosten ollessa välineitä sorrosta vapautumiseen ja että naiset ovat luonnostaan tunteidensa puolesta parempia luomaan yhteyden hevoseen. Kirjallisuuden ja kulttuurin antama kuva ei kuitenkaan anna todellista kuvaa naisten ja hevosten välisistä suhteista. Savvides jatkaa myös, että sukupuolella ei ole väliä hevosen ja ihmisen yhteiseen kommunikaatioon perustuvan suhteen luomiselle. (Savvides, 2011, 73.)

Brandt taas (2006) tutki miten ratsastusta harrastavat naiset käyttivät somaattisia aistimuksia kommunikaation keinona hevosten kanssa. Ratsastajat luottivat kehoonsa keinona välittää informaatiota, tunteita, tuntemuksia ja ideoita; hevoset reagoivat herkästi ratsastajan tunteille, mutta myös ratsastaja on herkkä reagoimaan hevosen tuntemuksille. Brandt toteaa, että koska ihmisen ja hevosen välinen vuorovaikutus sisältää niin paljon kehollisuutta, on hevosen ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen tutkiminen ainutlaatuinen väylä ymmärtää kehollista vuorovaikutusta paljon ratsun ja ratsastajan välistä kommunikaatiota laajemmin. (Brandt, 2006, 141–146.) Birke (2008) on tutkinut, miten hevonen on edustettuna luonnollista hevosmiestaitoa edustavissa diskursseissa. Hevosharrastajat, jotka käyttävät luonnollista hevosmiestaitoa koulutusmenetelmänään, jakautuvat tutkimuksen mukaan kahteen eri näkökulmaan; toiset käyttävät lähes tieteellisiä termejä ja luottavat ideoihin ja käsityksiin, jotka pohjautuvat hevosen vaistomaiseen käytökseen. Tässä näkökulmassa hevonen on ”toinen”, jota täytyy ymmärtää asianmukaisen koulutuksen ja ihmisen opettaman kommunikoinnin kautta. Toisessa näkökulmassa taas korostetaan kumppanuutta; hevoset kuvaillaan ja nähdään lähes ihmisenkaltaisina yksilöinä. Nämä kaksi jännitteistä näkökulmaa heijastavat ihmisen ja hevosen välisen suhteen ristiriitaisuuksia, vapauden ja hallinnan tunteen jännitettä. (Birke, 2008, 107–109.) Lovrovich, Sighieri & Baragli (2015, 7) tutkimuksessa taas todettiin, että hevonen kykenee muuttamaan päätöksentekostrategiaansa ihmisen antamien vihjeiden perusteella sekä käyttämään hyödyksi ihmisen antamia vihjeitä, eli ymmärtämään kommunikatiivisia merkityksiä. Myös Cowles, Davis & Maustard (2013, 332) ovat tutkineet ratsastajan ja ratsun välistä tutkimusta, josta he toteavat,

että hevosen ja ihmisen välinen suhde on molempia kehittävä; molemmat osapuolet osallistuvat, muuttuvat, sopeutuvat ja mukautuvat toisiinsa, jolloin kommunikointi kehittyy. Tutkimuksissa on yhä enemmän esillä hevosen ja ihmisen välinen vuorovaikutussuhde sen kaikessa moninaisuudessaan.

Yllä olen pohtinut hevosen ja ihmisen välisen suhteen tutkimuksia osana eläinohjaustutkimuksen kenttää. Hevosavusteisten terapiamenetelmien vaikuttavuutta on myös tutkittu paljon, jota tarkastelen eri näkökulmissa seuraavassa luvussa 2.3. Aiemmista tutkimuksista on kuitenkin huomattavissa selkeä harmaa alue; monilajinen vuorovaikutus terapiamenetelmissä on jäänyt huomioimatta tutkimuksissa. Ratsastusterapia, jota käsittelen tarkemmin luvussa 3, tarjoaa sen monilaisen vuorovaikutuksen ja kolmen osallistujan vuoksi merkittävän mahdollisuuden tarkastella monilajista vuorovaikutusta terapian viitekehyksessä. Kuten aiemmin yllä totesin, hevosen ja ihmisen välistä vuorovaikutusta on tutkittu monipuolisesti sekä myös hevosavusteisten terapiamenetelmien vaikuttavuutta. Tässä tutkimuksessa tahdoin yhdistää nämä kaksi näkökulmaa, jolloin kyseessä on ihmisen ja hevosen välinen vuorovaikutus –monilajinen vuorovaikutus – mutta ratsastusterapian viitekehyksestä tarkasteltuna. Tarkoituksena on yhdistää eläinohjaustutkimus hevosavusteiseen terapeuttiseen viitekehykseen monilajisena etnografisena tutkimuksena.

2.3 Hevonen osana terapiaa

Kun hevonen on osa terapiaprosessia, lisää se merkittävästi kustannuksia kalliiden ylläpitokulujen vuoksi. Miksi useissa menetelmissä eläimenä on kuitenkin juuri hevonen? Kysymykseen ei ole yhtä oikeaa vastausta, ja sitä onkin perusteltu eri näkökulmista. Psykoanalyttisessä perinteessä hevosen kuntouttavia ominaisuuksia on selitetty äidin ja lapsen välisenä varhaisena liikevuorovaikutuksena; Kluwer (1994) vertakin hevosen lämpöä ja liikettä, ratsun ja ratsastajan välistä kommunikaatiota äidin ja lapsen varhaiseen vuorovaikutukseen, jossa ratsun selässä istuva ihminen on kuin äitinsä sylissä istuva lapsi. Hevosella vaikuttaisi olevan myös erikoinen kyky virittää ihmisen potentiaalinen tila sen erikoislaatuisten psykofyysisten ominaisuuksien avulla. Psykoanalyttisessä lähestymistavassa hevosen fyysisten ominaisuuksien kuten lämmön, pehmeän karvan, samettisen turvan ja karheiden jouhien, on ajateltu olevan niin merkittäviä, että ne antavat hevoselle niin sanotun siirtymäobjektin piirteitä. (Kluwer, 1994, 3–4.) Siirtymäobjektilla (eng. *transitional object*, ks. esim Winnicott, 1953.) tarkoitetaan yleensä pehmeää esinettä, lelua tai materiaalia, jota lapsi käyttää symbolina äidin ja vauvan välisestä yhteydestä, niin kutsuttuna äidin korvikkeena (Nyström & Keskinen, 2005, 57–58). Sosiologisemmin painottuneissa lähestymistavoissa, kuten sosiaalipedagogiikkaan pohjautuvassa sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa, taas korostetaan hevosen ominaisuuksien lisäksi

talliyhteisössä tapahtuvaa toiminnallista yhteisöllisyyttä, dialogisuutta ja elämyksellisyyttä. Tällainen lähestymistapa yhdistää eläinavusteisuuden ja yhteisöllisyyden. (Kjälldman, 2010.) Myös Palola (2003) toteaa hevosen elin- ja talliympäristön sekä läsnä olevan luontokokemuksen tärkeyden. Tallilla saa yhteyden luontoon – josta saa paljon erilaisia aistiärsyksiä, kuten näkö-, haju-, kuulo-, tunto-, tasapaino ja lämpöaistimuksia – jotka taas vahvistavat yksilön kokemaa olemassaolon tunnetta. Talliympäristö voi olla joillekin henkilöille ainoa mahdollisuus päästä kosketuksiin luonnon kanssa. Lisäksi talliympäristöissä on selkeät rajat ja säännöt, joiden noudattamisen kautta luodaan selkeää struktuuria ja rajoja. (Palola, 2003, 87.) Hevosen roolia on tutkittu myös sosiaalistamisprosesseissa, esimerkiksi Baum (1987) perustelee hevosen käytön vaikuttavuutta sosiaalistamisprosessissa. Hevosen avulla käytöshäiriöinen lapsi tai nuori voi tyydyttää kiintymyksen tarpeen, hevonen voi herättää vastuuntunteen ja että hevonen voi olla tunteiden ja sosiaaliseninteraktion sopiva harjoittaja (Baum, 1987, 42, 46).

Hevosen kehon liikkeen parantava vaikutus on huomattu jo antiikin ajoilta alkaen (Mattila-Rautiainen, 2011, 10). Fysiologisesta viitekehyksestä tarkasteltuna hevosen vaikutusta on perusteltu hevosen ja ihmisen välisellä liikevuorovaikutuksella. Fysiologiseen kuntoutumiseen keskittyvissä tutkimuksissa on yleensä keskitytty hevosen ja ihmisen kehojen väliseen liikkeiden vuorovaikutukseen sekä sen vaikutuksiin erilaisilla erityisryhmillä. Garnerin ja Rigbyn (2015) tutkimuksessa tutkittiin terveen ihmisen lantion liikkumista sekä kävellessä että kävelevän hevosen selässä. Tutkimuksessa todettiin, että ratsastaessa lantion liike jäljittelee hyvin pitkälti luonnollisesti kävelevän ihmisen lantionliikettä (Garner & Rigby, 2015). Myös Sterban (2006) toteaa, että kävelevän hevosen selässä istuvan lantion kolmiulotteinen liike mukailee terveen henkilön lantion liikettä kävellessä. Tutkimuksessa todettiin, että terapeutin ratsastus on yksilöllisesti tehokas kuntoutusmuoto, joka vaikuttaa karkeamotoriikan kuntoutumiseen CP-vammaisilla lapsilla. (Sterba, 2006, 72.) Fysiologisessa näkökulmassa hevosen käyttöä perustellaan sen tasaisen ja rytmikkään käyntiliikkeen vuoksi, joka vaikuttaa esimerkiksi nivelten liikkuvuuteen sekä asennon ja kävelyn hallintaan. Myös Champagnen, Corriveau ja Dugasin (2017) tutkimuksessa todettiin, että vähintään 10 viikkoa kestänyt hippoterapia voi kehittää karkea- ja hienomotoriikan taitoja sekä kehonhallintaa CP-lapsilla. Ala kaipaa kuitenkin yhä satunnaistettuja kontrolliryhmiä sisältäviä tutkimuksia, joissa on käytetty tarkasti määriteltyä protokollaa voidakseen määritellä tarkemmin terapeutin ratsastuksen fysiologiset vaikutukset (Sterba, 2006, 72).

Psykologisesta näkökulmasta hevosten ja erityisesti lasten ja nuorten välistä suhdetta on tutkittu suhteellisen paljon, keskittyen erityisesti erityisryhmiin, joilla on diagnosoitu jokin sairaus (autismin kirjo, ADHD, CP-vamma, jne.). Gabriels, Pan, Dechant, Agnew, Brim ja Mesibov (2015) tutkivat

terapeuttisen ratsastuksen vaikuttavuutta autismin kirjon lapsilla, jossa todettiin, että hyperaktiivisuus- ja aistiherkkyys laskivat merkittävästi kontrolliryhmää enemmän. Tutkimuksen tulokset tukevat aiempia hevosavusteisen terapian tutkimuksia autismin kirjon lapsilla, viitaten että hevoson ja ihmisen välisellä vuorovaikutuksella on jokin tärkeä tekijä, joka pystyy vaikuttamaan positiivisesti aistiherkkyyteen, yliaktiivisuuteen sekä käyttäytymiseen autismin kirjon lapsilla. (Gabriels & ym., 2015.) Kesnerin ja Pritzkerin (2008) tutkimuksessa huostaanotetuilla lapsilla ja nuorilla todettiin, että hevosavusteinen terapia lisäsi lasten positiivista käyttäytymistä, tunteidenhallintaa ja vähensi yksinäisyyden sekä masentuneisuuden tunnetta. Osa osallistujista nimesi erityisesti suhteen hevoson kanssa olevan merkittävä tekijä positiivisiin vaikutuksiin. Piagetin ajattelun kehityksen teorian (eng. *theory of cognition* ks. esim. Beilin, 2002) mukaan alle 7-vuotiaat lapset näkevät eläimet ikätovereinaan (viitattu Robson, 2016, 14–15). (Viitattu Robson, 2016, 14–15.) Kesnerin ja Pritzkerin (2008) tutkimuksen mukaan lasten opettaminen olemaan kiltejä eläimille – empatiakyvyn kehittäminen lapsille voi olla helpompaa eläinten avulla Piagetin kehitysteorian oppeja mukaillen – voi vaikuttaa myöhempään empatiakyvyn kehittymiseen ja positiiviseen käyttäytymiseen myös ihmisten kanssa. (Viitattu Robson, 2016, 14–15.)

Kuten aiemmin on todettu, suurin osa psykologisesta näkökulmasta tehdyistä hevosavusteisista tutkimuksista on keskittynyt lapsiin ja nuoriin, joilla on jokin psykologinen tai fyysinen tai sairaus. Suhteellisen vähän tiedetään missä määrin työskentely hevoson kanssa voi vaikuttaa terveen nuoren psyykkiseen kehittymiseen, jolla ei ole käytöshäiriöitä tai muita psyykkisiä haasteita. Hauge, Kvalem, Berget, Enders-Slegers ja Braastad (2014) tutkimuksessa osallistujana olivat tavalliset nuoret, jotka kävivät ratsastamassa ja hoitamassa hevosia. Tutkimuksessa löydettiin psykologinen muuttuja (sosiaalinen tuki), joka nousi merkittävästi kontrolliryhmää enemmän nuorilla, jotka osallistuivat hevosavusteiseen toimintaan. Tutkimuksen keskeinen löytö on psykologisen perustekijän löytyminen, joka saattaa olla yksi hevosavusteisen toiminnan vaikuttavista tekijöistä. Käytännön tietona tutkimus osoittaa, että tasaisen toiminnan ja ratsastuksen tarjoaminen turvallisessa ympäristössä, jossa on tukeva aikuinen ja ikätovereita, voi edesauttaa nuoren psyykkistä kehitystä. (Hauge & ym., 2014.)

Hevosilla nähdään olevan, kuten myös muilla eläimillä, kuntouttavia ominaisuuksia. Joillakin ihmisillä, usein varsinkin lapsilla, voi olla luontainen kiinnostus eläimiin. Tällöin eläimen, kuten hevosten kautta, voi olla helpompaa luoda kontaktia myös toisiin ihmisiin. Eläimet kannustavat ihmisiä vuorovaikutukseen eläimen ollessa usein helppo keskustelunaloite tai keskustelunkohde myös tuntemattoman kanssa. (Hart, 2006, 84–89.) Fine (2006) toteaa, että useissa tutkimuksissa, kuten Kruger, Trachtenberg, ja Serpell (2004) sekä Beck, Hunter ja Seraydarian (1986) on todettu

eläimen läsnäolon rauhoittavan terapiatilannetta ja mahdollisesti myös auttavan asiakasta avautumaan paremmin, kuten myös Mallonin (1992) tutkimuksessa, jossa huomattiin, että eläimen läsnäolo terapiassa voi laskea henkilön varautuneisuutta terapiassa. (Viitattu Fine, 2006, 171–173.)

Ihmisen reagointi eläimeen on kuitenkin yksilöllinen asia, johon vaikuttavat yksilön aiemmat kokemukset eläinten kanssa, terveydentila, eläimen laji sekä mahdollinen lapsuudessa lemmikkieläimen läsnä oleminen. Yksilön aiemmat kokemukset on siis otettava huomioon eläinavusteisissa terapioissa, sillä kaikki ihmiset eivät reagoi eläimeen samalla tavalla. (Hart, 2006, 84–89.) Terapiaeläimenä hevonen on tasapuolinen, se ei huijaa tai valehtelee, vaan toimii aidossa vuorovaikutuksessa vastapuolen kanssa. Hevonen reagoi erityisen herkästi kehonkieleen ja on herkkä vastaamaan ihmisen tunnetiloihin. Hevosen kanssa työskentelevät ovat kokeneet, että hevonen heijastaa ihmisen fyysistä ja psyykkistä olemusta. Tämän ajatellaan antavan mahdollisuuden ihmiselle lisätä omaa kehontuntemustaan ja arvioida emootioiden ja käytöksen välistä yhteyttä. (Palola, 2003, 86; Robson, 2016, 3.) Myös Mickelsson (2019, 3) toteaa hevosen elävän hetkessä ja antavan välitöntä ja rehellistä palautetta sekä olevan ihmistä parempi lukemaan non-verbaalista kehonkieltä. Hevosen ominaisuuksista sen ystävällisen olemuksen ja pehmeän karvan on koettu houkuttelevan ihmistä hoivaamaan ja ottamaan vastuuta siitä. Iso koko herättää myös kunnioitusta ja symboloi voimaa, energiaa ja myös herkkyyttä ainutlaatuisella tavalla. Hevosen kanssa työskennelleet ovat kokeneet itsensä kykeneväksi ja voimakkaaksi saatuaan ison eläimen mukautumaan ihmisen tahtoon ja ohjailuun, joka voi vahvistaa itsetuntoa ja antaa ainutlaatuista kokemusta. (Robson, 2016, 2–3; Tuomivaara, 2011, 362.)

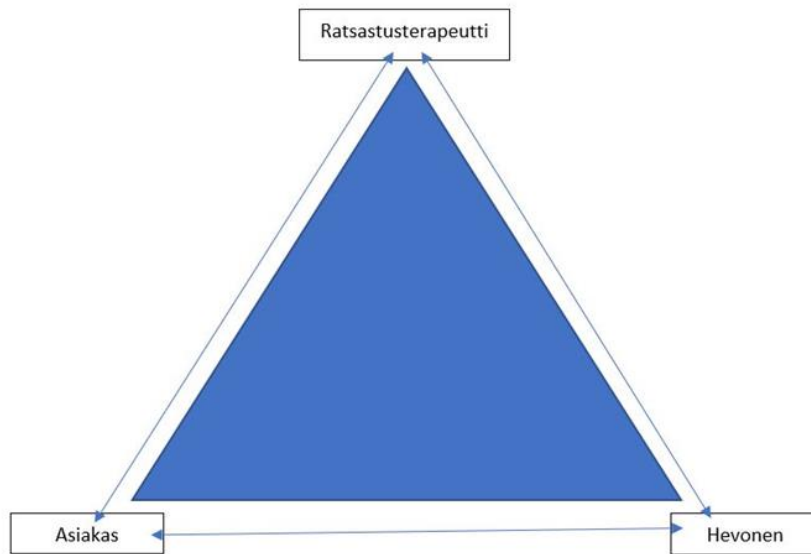
Eri tieteenalat ja näkökulmat perustelevat hevosen käyttöä eri tavoilla, mutta kuitenkin kaikissa hevosavusteisissa terapia- tai kuntoutusmenetelmissä on myös jotain perustavan samaa: hevosen käyttäminen ja sen ominaisuuksien hyödyntäminen eri tavoin. Yhtä oikeaa vastausta ja selitystä hevosen terapeuttisille ominaisuuksille tuskin on, mutta eläimessä täytyy olla jotain ainutlaatuista, että juuri hevonen on valikoitunut osaksi useita terapeuttisia ja kuntouttavia menetelmiä aina fysioterapian näkökulmasta psykologisiin ja kasvatuksellisiin menetelmiin.

3 Ratsastusterapia

Tässä luvussa määrittelen ratsastusterapian teoreettisia viitekehyksiä ja tarkastelen sen kehittymisen vaiheita. Tarkastelen myös ratsastusterapian aiempia tutkimuksia ja lopuksi perehdyn ratsastusterapian positioon suhteessa muihin hevosavusteisiin menetelmiin Suomessa ja ulkomailla.

Ratsastusterapian tavoitteet ovat aina yksilöllisiä ja rakentuvat yksilön tarpeiden mukaan, joten työskentelyn ja tavoitteiden painottuminen riippuu asiakkaan tarpeista. Asetettujen tavoitteiden mukaisesti ratsastusterapeutti valitsee tavoitteiden tukemiseksi parhaiten sopivan hevososen tai ponin sekä käytettävät menetelmät. Ratsastusterapia on toiminnallista, joten myös talliympäristöä tai hevososen maasta käsittelyä voidaan hyödyntää terapiassa. Hevosta hoitaessa tai varustaessa kehittyä esimerkiksi hienomotoriikka, toiminnanohjaus, silmän ja käden koordinaatio ja hahmottaminen. Ratsastuksessa hyödynnetään usein erilaisia maaston pintoja ja muotoja sekä välineitä, kuten puomeja tai kartioita. Usein ratsastusterapia voi myös täydentää muita terapioita ja luonnossa tai muualla talliympäristössä tapahtuva terapia tuo merkittävää vaihtelua sisätiloissa tapahtuviin terapioihin; huonosti liikkuvalle tai pyörätuolissa olevalle ratsastusterapia voi olla myös ainoita mahdollisuuksia päästä kosketuksiin luonnon kanssa. (Mäenpää, Kela & Sätilä, 2016; Selvinen, 2011, 15.)

Hevososen läsnäolon vuoksi ratsastusterapia on ainutlaatuinen terapiamuoto verrattuna esimerkiksi fysio-, musiikki- tai kuvataideterapiaan. Asiakas ei ole vuorovaikutuksessa vain terapeutin kanssa, vaan myös hevosen toimii yhtenä vuorovaikutussuhteen osallistujista. Ratsastusterapiassa ihminen on koko kehollaan ja tunteillaan liike-, tunto- ja vuorovaikutuksessa hevosen, terapeutin ja ympäristön kanssa. Näiden kolmen osallistujan vuorovaikutussuhdetta voisi ajatella kolmiona, jossa jokainen osapuoli vaikuttaa jokaiseen; hevonen vaikuttaa terapeuttiin, terapeutti asiakkaaseen ja asiakas taas hevoseen ja toisinpäin. Ratsastusterapia perustuu siis asiakkaan, ratsastusterapeutin ja hevosen väliseen kolminaiseen vuorovaikutussuhteeseen. (Selvinen, 2019, 107; Suomen ratsastusterapeutit ry, 2019.) Alla oleva hahmottelemani kuvio kuvaa ratsastusterapian osapuolten välistä vuorovaikutussuhteen kolminaisuutta.

Kuvio 1: Ratsastusterapian vuorovaikutuksen kolminaisuus.

3.1 Ratsastusterapian teoreettisia viitekehyksiä

Hevosien liikkeet ja hevosien kanssa toiminen tuottaa sensorisia ärsyksiä, jotka kehittävät yksilön tietoisuutta omasta kehostaan. Kyseessä on ratsastusterapian neurofysiologisen ja neuropsykologisen teoreettiseen viitekehykseen kuuluva kehotietoisuuteen vaikuttaminen sensoristen ärsykkeiden kautta. (Sandström, 2011, 21.) Kehotietoisuus tarkoittaa aivoissa olevien mallien eli kehon edustusten toimintaa, joka on perusta liikkumiselle ja psyykkiselle toiminnalle. Kokonaisuutena kehotietoisuus rakentuu osatekijöistä, joita ovat kehonkuva, kehonkaava ja kehon rakenteellinen edustus. Yksilön kehotietoisuus rakentuu ihosta, nivelistä, näköjärjestelmästä, tasapainoelimestä ja lihaksista tulevista ärsyksistä. Jos jokin kehonosa ei toimi normaalisti, kyseisen kehonosan havaitseminen ja käyttäminen on hankalaa tai mahdotonta, jolloin kehotietoisuus heikkenee. Tietoisuus ja hallintakyky kehonosasta taas kehittyy, kun sensoriset ärsykkeet kyseisellä alueella kasvavat, joka merkitsee myös parempaa kehotietoisuutta. Tässä hevosien merkitys nousee keskeiseksi ratsastusterapiassa; hevonen ja sen liikkeet sekä muu toiminta talliympäristössä tuottavat monipuolisesti ja runsaasti erilaisia sensorisia ärsyksiä, jotka ovat tarvittavia vaurioituneiden hermoverkkojen korjaamiseen. Kehotietoisuuden kehittymisellä on myös positiivinen vaikutus mieleen; kehon ärsykkeet vaikuttavat minäkäsitykseen, joka taas on yhteydessä itsetuntoon ja minäpystyvyyden tunteeseen. (Sandström, 2011, 20–21, 25, 35; Suomen ratsastusterapeutit ry, 2019.) Tutkimukset tukevat ratsastusterapian positiivisia vaikutuksia myös psyykkiseen puoleen; Lechner, Kakebeeke, Hegemann ja Baumberger (2007) ja Silkwood-Sherer ja Warmbier (2007) tutkimuksissaan huomasivat itsetunnon kohentuneen

aikuisilla MS-potilailla ja selkäydinvammaisilla. Ratsastusterapia vaikuttaa myös motorisiin taitoihin; McGibbon, Benda, Duncan ja Silkwood-Sherer (2009) tutkimuksessa ratsastusterapia kehitti karkeamotoriikan taitoja ja minäkäsitystä verrokkiryhmää enemmän. Hevosen liikkeen kautta välittyvien sensoristen ärsykkeiden vaikutus on todettu myös tilanhahmotuskyvyn kehittymisessä Corralin ja Agisen (2011) tutkimuksessa.

Fysiologisesta viitekehyksestä tarkastellessa hevosen kävellessä ratsastajaan välittyy hevosen selän kautta 90–110 kolmiulotteista symmetristä heilahdusta minuutin aikana, ja nämä liikeimpulssit ovat samankaltaisia kuin ihmisen kävellessä. (Mattila-Rautiainen & Sandström, 2011, 130). Vaikka selässä ei varsinaisesti muodostu kävelyliikettä, hevosen liike kuitenkin luo lantion liikkeitä ja niiden aistimuksia, joka on kävelyn pohja (Sandström, 2011, 65). Kun hevonen liikkuu, sen vartalo liikkuu horisontaalisessa tasossa eli vaakasuorassa, transvertikaalisessa tasossa eli poikittaisessa sekä vertikaalisessa tasossa eli pystysuorassa. Näiden kolmen eri tason liike siirtyy kolmiulotteisena liikkeenä ratsastajaan, joka reagoi liikkeeseen kehollaan, erityisesti lantionkorillaan, liikkuen sivuttain, ylös-alas ja eteen-taakse. Lantion liike puolestaan saa aikaan rintakehän ja lapaluiden liikkeit. Hevosen kolmiulotteinen käynti on siis keino saada keskuserogeneraattorin tarvitsemat ärsykkeet, jos käveleminen on vaikeaa tai mahdotonta. (Mattila-Rautiainen & Sandström, 2011, 130; Sandström, 2011, 65–66.) Kävelyä mukailevan liikkeen lisäksi kolmiulotteiset liikeimpulssit aktivoivat monipuolisesti ihmisen kaikkia lihaksia; kehittämällä keskivartalon hallintaa, lantionpohjan-, pakara-, selkä- ja vatsalihaksia sekä reisien lähentäjiä. (Mattila-Rautiainen & Sandström, 2011, 132).

Hevosen keinuva liike aiheuttaa myös ylä- ja alavartalon lihasten aktivoitumisen. Kun ratsastaja rentoutuu ja pystyy istumaan massakeskipisteen päällä tasapainossa, mahdollistuu oikeanlaisten liikeimpulssien välittyminen ratsastajaan hevosen kautta ja näin ollen oikeat lihakset aktivoivat ja reagoivat liikkeeseen. Kun ratsastaja kykenee aktiivisesti työstämään näitä hevosesta tulevia liikeimpulsseja, voidaan niillä sanoa olevan terapeuttinen merkitys (Mattila-Rautiainen & Sandström, 2011, 132.) Kun tähän liikkeeseen yhdistyy vielä hevosen ihmistä korkeampi ruumiinlämpö, lihasjänteisyys eli spastisuus vähenee lantionseudulla ja vaikutus on fysiologisesti rentouttava (Mäenpää, Kela & Sätälä, 2016). Mattila-Rautiainen ja Sandström (2011, 132) kuitenkin toteavat myös, että ratsastusterapian tulee olla aina ammattilaisen toteuttamaa, suunniteltua ja tavoitteellista toimintaa, jotta ratsastusterapian vaikutukset ja hyödyt ovat saavutettavissa. Vääränlaisilla menetelmillä ja määrällä voidaan aiheuttaa vammoja sekä ylikuormitusta. (Mattila-Rautiainen & Sandström, 2011, 132.) Tästä nouseekin ajatus siitä, että myös ratsastusterapia vaikuttaisi olevan medikalisoitunut; ratsastusterapian ammattikunta on erikoistunut ja kokee tarpeen myös suojella ammattinimekettään ja toimintaansa. Toisaalta kun medikalisoituminen on yleistynyt

yhteiskunnassamme, myös luontoläheisyyttä ja eläinten parantavaa vaikutusta on alettu huomioida yhä enemmän, joka näkyy esimerkiksi Green Care ja muiden eläin- ja luontopalveluiden kasvussa. Lääketieteellisestä näkökulmasta eläin kuitenkin nähdään pääasiassa vain ”teknisenä” harjoitusvälineenä, josta kertonee se, että fysioterapiana toteutettu ratsastusterapia on huomattavasti muita hevosavusteisia terapioita yleisempi sekä myös Kansaneläkelaitoksen tukemaksi hyväksyttyä toimintaa, toisin kuin psykososiaaliseen puoleen keskittyvät hevosavusteiset menetelmät.

3.2 Ratsastusterapian kehittyminen

Hevosen liikkeen positiivinen vaikuttavuus on tunnettu jo antiikin Kreikan ajoista alkaen. Merkittävä kehitys hevosen käytöstä kuntoutustyössä lähti alkuun toisen maailmansodan jälkeen, kun vammautuneiden sotilaiden yhdeksi kuntoutusmuodoksi nousi ratsastus. Hiljalleen positiivisten vaikutusten huomaamisen myötä ratsastus siirtyi myös CP- ja MS-vammaisten kuntoutusmuodoksi, josta Euroopassa alettiin käyttää nimitystä hippoterapia. (Robson, 2016, 1; Selvinen, 2011, 14.) Fyysisten vaikutusten lisäksi hevosen kuntouttava vaikutus huomattiin myös psykologisella ja pedagogisella puolella ja tästä kehittyi Saksassa pedagoginen ratsastus ja vikellys, jossa on keskiössä kasvatukselliset päämäärät. Suomen ratsastusterapian mallia on kehitetty eteenpäin – yhdistäen eurooppalaista hippoterapiaa ja saksalaista pedagogista ratsastusta ja vikellystä – jolloin kuntoutuksen lähtökohtana on ajatus ihmisestä kokonaisuutena, (fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen) jonka eri puolia ei voida rajata toisistaan. Suomalaisen ratsastusterapian tarkoituksena on hoitaa ihmistä kokonaisvaltaisesti, säilyttäen yhteyden mielen ja kehon välillä. (Palola, 2003, 78; Selvinen, 2011, 14.)

Suomessa ratsastusterapia on saanut alkunsa Kirkkonummella vuonna 1988, jolloin järjestettiin ensimmäinen ratsastusterapian kurssi. Suomalainen ratsastusterapia on kuitenkin alkanut kehittyä jo 1970-luvulta alkaen; juuret ovat löydettävissä Suomen kuntoutusliitosta, joka järjesti vammaisratsastustoimintaa. Keskeisiä henkilöitä alan edistämisessä olivat Aune ”Tyssy” Hannus sekä Ursula Luthi, joka oli myös mukana käynnistämässä suomalaista ratsastusterapiakoulutusta. Ratsastusterapian ensimmäinen kurssi herätti kiinnostusta osallistujissa ja kurssin toinen sekä kolmas osa koulutuksesta järjestettiin seuraavana vuonna. Vuonna 1990 valmistui ensimmäiset suomalaiset ratsastusterapeutit. Aluksi koulutuksen paikkakunta vaihteli sekä opetuskieli oli usein Saksa, mutta merkittäviä tekijöitä ratsastusterapian nopealle kehittymiselle oli Kansaneläkelaitos sekä Ypäjän hevosopisto. Suomessa vaikeavammaisten kuntoutus- ja hoitovastuu on Kansaneläkelaitoksella ja ratsastusterapia hyväksyttiin heti yhdeksi sen tukemista kuntoutusmuodoista. Korvaavuuden

myöntämisellä oli suuri vaikutus ratsastusterapian kehittymisen kannalta, koska Kansaneläkelaitoksen hyväksyntä takasi ratsastusterapialle jalansijan muiden kuntoutus- ja terapiamenetelmien ohessa. Vuonna 1992 ratsastusterapian ensimmäisen osan koulutus siirtyi järjestettäväksi Ypäjälle ja vuodesta 1996 lähtien ratsastusterapiakoulutus on järjestetty kokonaan Ypäjällä, jossa järjestetään myös muu hevosalan koulutus. Ratsastusterapian ja erityisesti sen koulutuksen arvostus nousi merkittävästi tämän muutoksen myötä. (Selvinen, 2011, 16–17.)

Suomessa ratsastusterapeutti on patentti- ja rekisterihallituksen suojaama nimike SRT. Ratsastusterapiakoulutuksen vaatimukset ovat vähintään 210 opintopisteen laajuinen sosiaali- tai terveydenhuoltoalan tutkinto sekä vähintään kahden vuoden työkokemus oman ammattinsa pohjalta. Terapeutilla tulee olla myös vahva hevosalanosaaminen ja perusratsastustaito. Koulutus tapahtuu yhteistyössä Ypäjän hevosopiston ja Suomen ratsastusterapeutit ry:n järjestämänä. Koulutuksen sisältöjä ovat hevonen ratsastusterapiassa, ratsastusterapia mielenterveyden ja käyttäytymisen tukena sekä ratsastusterapia motoriikan tukena. Ratsastusterapeutin koulutuksessa Suomessa yhdistyykin ainutlaatuisesti hippoterapia kuin myös pedagoginen ratsastus ja vikellys eli fyysisten tavoitteiden lisäksi myös psyykkiset ja pedagogiset tavoitteet huomioidaan. Ratsastusterapeutti voi työskennellä itsenäisenä ammatinharjoittajana, toisen palveluksessa julkisella tai yksityisellä sektorilla tai yrittäjänä toteuttaen terapiaa oman pohjakoulutuksensa viitekehyksestä. (Mäenpää & ym., 2016; Selvinen, 2011, 14; Suomen ratsastusterapeutit ry, 2019.)

3.3 Tutkimuksia

Ratsastusterapian julkaisuista ja tutkimuksista on saatu tietoa siitä, miten ratsastusterapia kuntoutusmuotona voi olla toimiva menetelmä psyykkisissä, fyysisissä sekä käyttäytymisen ja kehityksen haasteissa. Ratsastusterapian pitkittäisvaikutuksista tai terapian päättymisen jälkeistä vaikuttavuutta ei ole kuitenkaan vielä tieteellisesti todistettu. Toistaiseksi iso osa tutkimuksista on eri asiakasryhmillä toteutettuja tapaustutkimuksia tai ilman verrokkiryhmää suoritettuja tutkimuksia. Kuitenkin näiden avulla saadut tulokset ratsastusterapian kokonaisvaltaisesta ja laaja-alaisista vaikutuksista antavat käsitystä ratsastusterapian mahdollisuuksista. (Mäenpää, Kela & Sätälä, 2016; Vehmasto, 2019, 24, 27.) Alalle tarvittaisiin standardoituja ja tieteelliseen dokumentointiin perustuvia tutkimuksia suuremmilla koe- ja osallistujamäärillä. Haasteena on kuitenkin eläinavusteisen kuntoutuksen eli myös ratsastusterapian tutkimuksen haasteellisuus yleensäkin; työotteisiin, tavoitteisiin ja onnistumiseen vaikuttavien tekijöiden moninaisuus. Kun koeasetelmassa on mukana myös eläin, onnistumiseen vaikuttavat tekijät moninkertaistuvat. Laboratorio-olosuhteita

tavoittelevaa tutkimusta, jossa pyritään poistamaan sekoittavat tekijät, ei ole mahdollista toteuttaa tutkimusasetelmassa, jossa on mukana keskeisessä osassa myös hevonen, tai muu eläin, koska asiakkaan, terapeutin ja hevosen muodostama vuorovaikutussuhde on ainutlaatuinen ja yksilöllinen, johon vaikuttavat myös kaikkien käytös, persoona ja tunnetila. (Vehmasto, 2019, 24, 27.) Vaikka ratsastusterapian vaikuttavuudesta on useita tapausesimerkkejä ja tutkimuksia, on todettava, että ratsastusterapia ei yksin pysty vaikuttamaan tuloksellisuuteen, vaan huomioon on otettava myös muu ympäristö ja konteksti. Aivan kuten myös muissa terapiamuodoissa, on vaikuttavuuden rajaaminen tiettyyn harjoitukseen haastavaa. Kiistämätöntä on kuitenkin hevosen tuoma etu ratsastusterapiassa; se vaikuttaa monitasoisesti, konkreettisesti ja laaja-alaisesti. Hevosen vaikuttavuutta yksilöön kokonaisvaltaisesti on hankala täysin kiistää. (Lindroos, 2011, 329.)

Yleisesti hevosavusteisen terapian vaikuttavuuden hypoteesi on, että ihmisen työskennellessä hevosen kanssa toiminta on non-verbaalista vuorovaikutusta, joka kehittää vuorovaikutustaitoja. Hevosen reagoidessa jatkuvasti ihmisen kehonkieleen, vahvistaa se yksilön kehonkieltä ja tarkkaavaisuuden kokemusta. Toisena hypoteesina on esitetty hevosen lämmintä kehoa ja rytmikästä liikettä, joka edistää rentoutumista. (Gabriels & ym., 2015.) Vaikuttavuutta on todettu esimerkiksi kortisolimitauksilla autismlapsilla (Arsenault-Lapierre, Champagne, Fecteau, Lupien, Viau & Walker, 2010). Vaikka alalta vielä standardoidut tieteelliset julkaisut puuttuvatkin, voidaan tapaustutkimusten ja tieteellisen tiedon avulla voidaan kuitenkin todeta, että hevosavusteisella terapialla voi olla merkittävä vaikutus potilaan elämänlaadun ja toimintavalmiuksien kehittämisessä. Hevosavusteisten terapioiden käyttö tarjoaa motivoivan, toiminnallisen ja vuorovaikutteisen vaihtoehdon kuntoutumiselle. (Vehmasto, 2019, 26–28.) On huomioitava myös, että hevosavusteisen terapian kirjo on laaja kansainvälisesti, eivätkä kaikki tutkimukset ole suoraan verrattavissa suomalaiseen ratsastusterapiaan, vaan eri menetelmien välillä on painotuseroja. Kaikissa tutkimuksissa on kuitenkin mukana ratsastusterapian tärkein elementti, eli hevonen, jolloin tutkimukset antavat merkittäviä näyttöjä ratsastusterapian vaikuttavuudesta ja erityisesti hevosen käytön merkityksessä terapiaprosessissa.

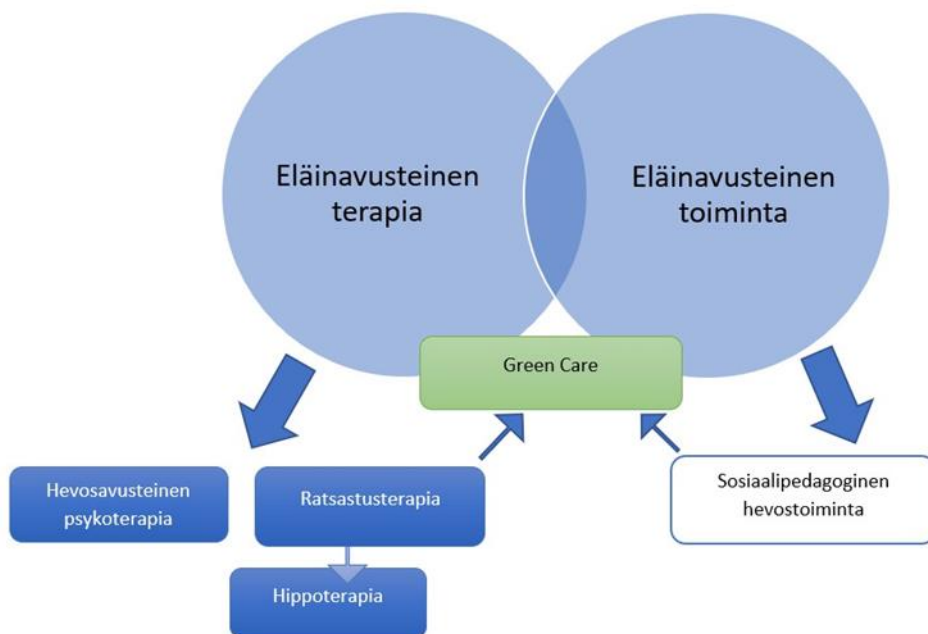
Ratsastusterapian vaikuttavuutta psyykkiseen puoleen on tutkittu Paloniemen ratsastusterapian yksikössä toteutetussa tutkimuksessa, jossa selvitettiin ratsastusterapian mahdollisuuksia masennuspotilaiden hoidossa. Jakson jälkeen potilaat kokivat toiminta- ja työkyvyn kehittyneen, ahdistuneisuuden vähentyneen, luottivat paremmin itseensä sekä näkivät itsensä myönteisemmin. (Nikanne, 2011, 204–205; Palola, 2003, 92.) Fyysisten ja neurofysiologisten ongelmien kuntoutusmuotona ratsastusterapiaa on tutkittu paljon, mm. Aula (2011, 257–262) käytti tapaustutkimuksessaan ratsastusterapiaa monipuolisesti selkäydinvammaisen neliraajahalvaantuneen

kuntoutuksessa, jonka jälkeen mm. asiakkaan päivittäiset toiminnot helpottuivat istumatasapainon kehittymisen myötä sekä kehotietoisuus lisääntyi. Maber-Aleksandrowicz, Avent ja Hasiotis (2016, 333) taas ovat tutkineet kehitysvammaisilla lapsilla ja nuorilla hevosavusteisen terapian vaikuttavuutta, joka vaikutti myönteisesti kognitiivisiin taitoihin, tunne- ja sosiaalitaitoihin sekä käytökseen. Sterban (2006) tutkimuksessa ratsastusterapian käyttö CP-lasten kuntoutusmuotona on vaikuttanut erityisesti karkeamotoriikan ja spastisuuden kehittymiseen. Oppimis- ja käytöshäiriöissä taas Törmälehdon (2011, 340–341) mukaan ratsastusterapia on toimiva ja kokonaisvaltainen terapiamuoto, jolloin tavoitteena voi olla esimerkiksi empatiakyvyn ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu sekä aistimotoriikan kehittäminen.

Ratsastusterapiasta on tehty myös useita opinnäyte ja pro gradu -tutkielmia. Somppi (2014) selvitti ratsastusterapeuttien ja asiakkaiden kokemuksia ratsastusterapiasta, Perälän (2006) tapaustutkimuksessa taas kuvailtiin ratsastusterapian vaikutusta autistisen lapsen toimintakykyyn. Valkas (2012) taas selvitti psykiatristen potilaiden kokemuksia ratsastusterapiasta. Aro (2003) tapaustutkimuksessaan selvitti hevosen ja asiakkaan välistä suhtautumista sekä hevosen vaikuttavuutta ratsastusterapiassa. Aro toteaa, että sekä terapeutin että hevosen olevan tärkeitä tekijöitä terapiassa sekä hevosella olevan niin kutsuttu parantava vaikutus. Tutkielmassa todetaan myös asiakkaan ja hevosen suhteesta, jossa hevosen käytös muuttuu yksilöllisesti asiakkaan mukaan ja että lapset näyttävät kiintymyksen eläimeen helpommin. (Aro, 2003, 73.) Ratsastusterapiasta on julkaistu monipuolisesti erilaisia tutkimuksia pääasiassa keskittyen eri osapuolten kokemuksiin tai vaikuttavuuteen fyysisten, psyykkisten ja käytös- sekä kehityshäiriöiden hoidossa. Vähemmälle huomiolle on jäänyt ratsastusterapian vuorovaikutuksen kolmiulotteisuus; asiakas ei muodosta vuorovaikutussuhdetta vain ratsastusterapeutin kanssa, vaan vuorovaikutussuhde muodostuu myös hevosen kanssa.

3.4 Ratsastusterapian positio eläinavusteisten menetelmien kentällä

Nykyään hevosta käytetään useissa sosiaali- ja terveyspalveluissa niin ihmisen hyvinvoinnin lisäämiseksi sosiaali- ja terveysalalla kuin myös virkistystoiminnassa (Martin-Päivä, 2014, 89). Missä tarkoituksessa ja merkityksessä hevosta kuitenkin käytetään, vaihtelee toiminnan lähtökohtien mukaan. Kaikki Suomessa järjestettävät eläin- ja hevosavusteiset toiminnot kuuluvat jonkin kattojärjestyksen alaisuuteen. Alla olevallani kuviolla hahmottelen ratsastusterapian positiota eläinavusteisen työskentelyn kentällä.

Kuvio 2: Hevosavusteisten kuntoutus- ja terapiamenetelmien jakautuminen eläinavusteisen terapian ja eläinavusteisen toiminnan alle.

Eläinavusteiset menetelmät ovat termistön ja käsitteistön puolesta haastavia, sillä nimityksiä on useita erilaisia, kuten lemmikkiterapia, eläinavusteinen terapia tai eläinkeskeinen terapia jne. (Kruger & Spell, 2006, 22). Myös Suomessa eläinavusteisen työskentelyn termistö on vielä vaihtelevaa, koska ala on suhteellisen uusi ja käsitteistö suomeksi on vielä vakiintumassa (Ikäheimo, 2013, 10). Kansainvälistä termistöä selventääkseen amerikkalainen PetPartners (entinen Delta Society) on julkaissut määritelmät sekä *eläinavusteisesta toiminnasta* että *eläinavusteisesta terapiasta*, joiden alle myös suomalaisen eläinavusteisen työskentelyn termistö on muotoutunut. PetPartners on voittoa tavoittelematon järjestö, jonka tavoitteena on edistää hyvinvointia ihmisen ja eläimen välisen vuorovaikutuksen kautta. Järjestö on perustettu Yhdysvalloissa vuonna 1977. PetPartners järjestää koulutuksia eläinten tavoitteellisesta käytöstä hyvinvoinnin edistämiseksi sekä järjestää vapaaehtoistoimintaa eläinavusteisen toiminnan käytöstä. (Ikäheimo, 2013, 13; PetPartners, 2020.)

Nämä yllä mainitut käsitteet ovat kaksi päälinjaa, joiden alle kaikki eläinavusteiset menetelmät sijoittuvat. Eläinavusteinen terapia määritellään tavoitteelliseksi toiminnaksi, jossa on mukana menetelmän kriteereihin sopiva eläin ja terapiaa ohjaa koulutettu ammattilainen. Eläinavusteinen toiminta taas määritellään toiminnaksi, joka antaa mahdollisuuden kasvatuksellisiin, motivoiviin ja/tai terapeuttisiin hyötyihin sekä lisää ihmisten hyvinvointia. Toiminta on spontaanimpaa ja

vapaampaa verrattuna eläinavusteiseen terapiaan. (Ikäheimo, 2013, 10–11; Kahilaniemi, 2016, 21; Kruger & Serpell, 2006, 23–25; PetPartners, 2020.)

Kaikki eläin- ja hevosavusteiset menetelmät voidaan jakaa näihin kahteen aiemmin mainittuun päälinjaan, jotka ovat PetPartnersin 1990-luvulla määrittelemät termit. Eläinavusteisen terapian alle kuuluu hevosavusteinen psykoterapia ja ratsastusterapia. Ensin mainittu *hevosavusteinen psykoterapia* on suhteellisen uusi, mutta voimakkaassa kasvussa oleva menetelmä, jota toteuttaa aina ammattilainen omasta ammatillisesta viitekehyksestään. Keskeisessä osassa on tavoitteellinen vuorovaikutusprosessi kaikkien kolmen osallistujan eli asiakkaan, hevosen ja terapeutin välillä. Terapia voi sisältää ratsastusta, maasta käsittelyä tai muuta työskentelyä hevosen kanssa. (Scott, 2005, 6; Selvinen, 11, 2011.) *Ratsastusterapia* on koulutetun ammattilaisen toteuttama kokonaisvaltainen kuntoutusmuoto, josta enemmän aiemmin tässä luvussa. *Hippoterapia* taas on ratsastusterapian alamuoto, keskittyen erityisesti hevosen fyysisen ja ainutlaatuisen liikkeen hyödyntämiseen. Hevosen liikettä käytetään aistihäiriöiden sekä neuromotoristen ja kognitiivisten häiriöiden hoidossa. Hippoterapia on ammattilaisen toteuttamaa toimintaterapiaa. (American Hippotherapy Association, 2020; Sandström, 3, 2000.)

Suomessa vuonna 2010 perustettu Green Care on yhdistys, joka sisältää erilaisia luontolähtöisiä toimintatapoja, joiden tavoitteena on käyttää luontoa tavoitteellisesti apuna ihmisen hyvinvoinnin lisäämiseksi ja ylläpitämiseksi. Yksi Green Caren menetelmistä on eläinavusteisuus, joka sisältää ratsastusterapian, sosiaalipedagogisen hevostoiminnan sekä myös muita ammatillisesti tuotettuja eläinavusteisia palveluita. Green Care on alati kehittyvä yhdistys ja useat hevosavusteisia palveluja tuottavat toimijat ovat myös liittyneet yhdistykseen ja sitoutuneet toimimaan sen peruselementtien – luonto, toiminta ja yhteisö – mukaisesti. Ammatillisuus, vastuullisuus ja tavoitteellisuus ovat myös toiminnan peruselementtejä. (Laitinen, 2014, 91–92; VoiMaa! -hanke, 2–8.) Vaikka useat hevosavusteisia palveluita tuottavat toimijat täyttävät ehdot, ei toiminnan harjoittaminen vaadi yhdistykseen kuulumista.

Ratsastusterapialla on Suomessa ainutlaatuinen asema hevosavusteisten kuntoutuspalveluiden kentällä. Ratsastusterapia on ainoa Kansaneläkelaitoksen tukema eläintä hyödyntävä kuntoutusmenetelmä. Ratsastusterapiaa tuetaan Kansaneläkelaitoksen maksamana joko fysioterapian tai toimintaterapian pohjalta, jonka valinta perustellaan yksilöllisten tarpeiden ja tavoitteiden mukaan kuntoutussuunnitelmassa. Fysioterapeuttisia ratsastusterapian tavoitteita voivat olla mm. motorinen ongelma, jännelyhentyminen, virheasennot, oman kehon hahmottamisen vaikeudet, näkövammaisuus tai ratsastusterapian käyttäminen motivointikeinona. Tavoitteita ratsastusterapiaa toimintaterapian

pohjalta toteuttamiseen ovat mm. aistitiedon jäsentäminen, oman kehon ja liikkeiden harjoittelu, autismin, kehityshäiriöiden tai tarkkaavaisuus- ja käytöshäiriöiden hoidossa. (Kansaneläkelaitos, 2019.) Vuonna 2013 Kansaneläkelaitos korvasi ratsastusterapiaa fysio- tai toimintaterapiana yhteensä lähes 1,74 miljoonalla, kun taas vuonna 2016 ratsastusterapiaa toimintaterapiana tuettiin lähes 300 000 eurolla ja ratsastusterapiaa fysioterapiana noin 2,2 miljoonalla eurolla, eli kasvu on ollut merkittävä. (Martin-Päivä, 2014, 89; Hevostalous lukuina, 2016, 12). Vähemmän tunnettu ratsastusterapian muoto on psykiatrinen ratsastusterapia, jota tarjotaan julkisena terveydenhuollon palveluna vain Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä Lohjalla, jossa sitä on tarjottu jo 21 vuoden ajan (Yle, 2018). Ratsastusterapian kehittymiseen ja terapian asemaan suhteessa muihin eläinavusteisiin palveluihin, on vaikuttanut merkittävästi sen hyväksyminen Kansaneläkelaitoksen tukien piiriin ratsastusterapian kehityttyä. Suhteessa Suomen muihin hevosavusteisiin terapia- ja kuntoutusmenetelmiin, kuten sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan, on ratsastusterapia merkittävästi paremmassa asemassa.

4 Tutkimuksen toteutus

Tämä tutkimus on toteutettu monilajisena etnografisena tutkimuksena. Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tavoitteet sekä tutkimuskysymykset, josta siirryn tarkastelemaan ensin etnografiaa laajemmin, josta tarkennan lähestymistapaani monilajisena etnografisena tutkimuksena. Lisäksi tarkastelen aiempia monilajisia etnografisia tutkimuksia ja pohdin monilajisen etnografisen tutkimuksen haasteita. Esittelen aineistonkeruumenetelmäni osallistuvan havainnoinnin ja etnografisen haastattelun, sekä kuvaan aineiston analyysiprosessiani. Luvun lopuksi pohdin vielä tutkimukseni eettisyyttä sekä luotettavuutta.

4.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymys

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, minkälaista on monilajinen vuorovaikutus ratsastusterapiassa. Tarkastelen jokaisen ratsastusterapian osapuolen hevosen, ratsastusterapeutin ja asiakkaan välistä monilajista vuorovaikutusta. Ratsastusterapeutti on oman alansa ammattilainen ja keskeisessä osassa terapiaprosessia, jonka vuoksi tahdon selvittää myös heidän kokemuksiaan hevosen vuorovaikutuksesta ratsastusterapiassa. Ratsastusterapiasta on tehty useita tutkimuksia, kuitenkin usein keskittyen terapeuttien tai asiakkaisiin kokemuksiin sekä toiminnan vaikuttavuuteen. Tästä syystä rajasin tutkimukseni keskittymään ratsastusterapeutin, asiakkaan ja hevosen väliseen kolminaiseen vuorovaikutussuhteeseen. Ratsastusterapian hevosavusteisista menetelmistä valitsin, koska se on Suomessa yleisin ja vakiintunein hevosen avulla toteutettava terapiamuoto. Näistä teemoista rakentuu päätutkimuskysymykseni:

1. Minkälaista on monilajinen vuorovaikutus ratsastusterapiassa hevosen, asiakkaan ja ratsastusterapeutin välillä?

Tarkentavia tutkimuksen alakysymyksiä ovat:

2. Miten ratsastusterapeutit kuvailevat vuorovaikutusta hevosen kanssa?
3. Miten hevonen osallistuu terapiatilanteeseen?

4.2 Lähestymistapana monilajinen etnografia

Tutkimukseeni valitsin monilajisen etnografisen lähestymistavan. Hevosen, asiakkaan ja terapeutin välisen työskentelyn tutkiminen on mahdollista ainoastaan autenttisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Tästä syystä tutkimusprosessin ja aineistonkeruun on tapahduttava kentällä, jonka vuoksi etnografian

valitseminen lähestymistavaksi on perusteltua. Laajemmasta etnografiasta tarkempi valinta monilajiseen etnografiaan on luonnollinen, koska tutkittava ilmiö sisältää hevosen ja ihmisen välisen vuorovaikutussuhteen sekä tutkimuksen yhtenä tavoitteena on sisällyttää myös hevonen yhdeksi tutkimukseen osallistujista. Etnografia on metodeiltaan laaja ja melko rajaamaton lähestymistapa, joka antaa myös mahdollisuuden rakentaa tutkimusmenetelmistä juuri omaan tutkimukseeni sopivan tutkimusstrategian.

Etnografian taustalla on antropologia, joka tarkoittaa kulttuurien, yhteisöjen ja ihmisten syvimmän olemuksen tutkimusta, tai toisen määritelmän mukaan yleisesti oppia ihmisestä, jolloin kohteena on luonnollisesti ihmiset ja heidän muodostamat kulttuurit (Kananen, 2014, 13–14). Madden (2010, 15) taas syventää nykyetnografian juurien pohjautuvan brittiläiseen sosiaali-antropologiaan, amerikkalaiseen kulttuuri-antropologiaan ja chicagolaiseen laadullisen sosiologian koulukuntaan. Toisin kuin antropologiassa ennen, ei tutkijan enää nykypäivänä tarvitse matkata kaukomaihin asti kulttuureja tutkiakseen, vaan ymmärretään että kaikkialla ympärillämme on erilaisia kulttuureja, ilmiöitä ja ryhmiä, jotka ovat etnografisen tutkimuksen kohteita (Collin & Paloniemi, 2010, 204).

Etnografia tutkimusmenetelmänä on erittäin laaja. Se voidaan myös määritellä monin tavoin, sillä eri tieteenalat ja jopa tutkijayhteisöt määrittelevät etnografisen tutkimuksen vaihtelevasti. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2014, 10–11). Myös Madden (2010, 15) toteaa, että etnografia ei ole määriteltävissä selkeästi ja tarkasti. Marttila (2014, 363) taas toteaa etnografian ymmärrettävän laajasti tietyn kulttuurin osa-aluetta tiheästi kuvaavaksi ja kulttuurin näkymättömien ja näkyvien merkitysjärjestelmien analysoimiseksi. Huttunen (2010, 39) toteaa, että etnografia voidaan ymmärtää myös teknisluonteisena aineistonkeruutapana, jossa havainnoinnin avulla tuotetaan aineistoa. Marttila (2014, 363) jatkaa myös, että etnografia voidaan nähdä menetelmänä, mutta myös tutkimuksen lähestymistapana, tutkimusotteena, -tyylinä, -strategiana tai tutkimusprosessin teoriana. Kuten aiemmin ylläällä totesin, etnografisen tutkimuksen laajuuden vuoksi ei ole keskeistä, tai edes mahdollista, sen yksiselitteinen määritteleminen, vaan sen sijaan voidaan keskittyä tarkastelemaan etnografisen tutkimuksen ominaispiirteitä. Etnografisen tutkimuksen määrittelyssä voidaan todeta tutkimusprosessin kolme keskeisintä ulottuvuutta. Ensimmäisenä on *kentän* läsnäolo, eli tutkimus ja aineistonkeruu tapahtuvat kentällä, ei laboratorioissa tai muualla kokeellisissa ympäristöissä. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2014, 10.) Toisena ulottuvuutena voidaan pitää ajatusta siitä, että tutkija elää kohtuullisen ajan tutkittavan ilmiön kontekstissa, eli mukana on *vuorovaikutus* ja/tai holistinen kontekstointi, jolloin tutkija analysoi monipuolisesti tutkittavan ryhmän kulttuurisia prosesseja ja toimijoiden antamia merkityksiä, sekä tutustuen ja oppien toimimaan tutkimuskohteensa kontekstissa. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2014, 10–11.) Tätä voidaan nimittää myös

osallistuvaksi havainnoinniksi, joka on yksi etnografisen tutkimuksen keskeisistä kulmakivistä myös Madden (2010, 16) mukaan. Viimeisenä ulottuvuutena on tutkimuksen vaikuttavuus, eli tutkimus on *vaikuttavaa toimintaa*, joka vaikuttaa ympäristöönsä ja tuottaa todellisuutta. Etnografisessa tutkimusotteessa tutkija on aina yhteistyössä tutkittavien kanssa ja tutkija itse on tärkeä työväline. Tutkijalla on tutkimuksessa myös keskeinen rooli, jota tulee suhteuttaa tutkimustyön aikana. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2014, 10–11; Lappalainen, 2007, 9–10.) Nämä edellä mainitut kolme etnografisen tutkimuksen ominaispiirrettä muodostavat etnografisen tutkimusotteen, jonka tarkoituksena on tuottaa tutkittavasta ilmiöstä syvästi kuvailevaa tietoa, pyrkien luomaan monipuolisten aineistonkeruumenetelmien avulla mahdollisimman holistisen kuvauksen tutkimuskohteesta (Kananen, 2014, 15, 27–28).

4.2.1 Monilajisen etnografian tutkimus

Kuten yllä mainitsin, etnografia on todella laaja lähestymistapa tutkimukseen. Kun kyseessä on ihmisen ja eläimen välinen vuorovaikutustutkimus (tässä tapauksessa hevosen, asiakkaan ja terapeutin välinen vuorovaikutus) on kyseessä suhteellisen uusi etnografian muoto eli monilajinen etnografinen tutkimus (eng. *multi-species ethnography*) (Hamilton & Taylor, 2017, 6). Kyseinen uusi etnografisen tutkimuksen ala syntyi kolmen eri monitieteisen alan pohjilta, joita ovat ympäristötutkimus, tiede- ja teknologiatutkimus sekä eläintutkimus (Helmreich & Kirksey, 2010, 566). Yleisesti tieteissä, kuten myös etnografiassa, eläimet on aiemmin totuttu näkemään marginaalisessa osassa, kuten ihmisten ruokana, symboleina tai merkityksinä ihmisille, kun nyt taas eläimet on nostettu etnografisen tutkimuksen etukentälle (Hamilton & Taylor, 2017, 2; Helmreich & Kirksey, 2010, 545). Tässä uudessa lähestymistavassa tutkijat etsivät uusia tapoja, miten tutkia ja ymmärtää monimutkaisia ihmisten ja eläinten välisiä suhteita ja yhteiseloja. Monilajinen etnografia mahdollistaa radikaalin uudelleenajattelun luonnosta ja kulttuurista sekä näiden analysoinnista. Nämä uudet ajattelutavat mahdollistavat käsityksen luontokulttuuri (eng. *natureculture*) ajattelutavasta, joka tarkoittaa käsitystä luonnon ja kulttuurin synteisistä, molempien ollessa erottomasti yhteydessä toisiinsa ja vaikuttaen toisiinsa. Tämä luontokulttuurinen näkemys merkitsee siirtymää perinteisestä länsimaisesta ajattelusta, joka on nähnyt luonnon ja kulttuurin toistensa vastakohtina kohti luonnon ja kulttuurin yhtenäistä ajattelutapaa. (Cowles, Davis & Maustard, 2013, 323.)

Monilajinen etnografia tarjoaa keinon tutkia ihmisen ja eläimen suhdetta, mutta tarjoaako se toimivaa lähestymistapaa toteuttaa monilajista tutkimusta etnografian metodeilla, jotka ovat alun perin luotu ihmisten tutkimiseen? Monilajisella etnografialla on edessään vielä useita haasteita, joista

keskeisimpänä on uusien sekä vapaampien lähestymistapojen ja metodien kehittäminen, joka mahdollistaa eläimen sisällyttämisen merkittäväksi osalliseksi tutkimukseen sen sijaan, että eläin kohdataan materiaalina tai objektina (Hamilton & Taylor, 2017, 69.) Tähän haasteeseen sisältyy metodien ja keinojen löytäminen, joilla eläinten ääni saadaan kuuluviin, koska selvästikään emme voi pyytää eläimiä vastaamaan kyselyyn tai osallistumaan haastatteluun (Hamilton & Taylor, 2017, 2). Yhtenä vaihtoehtona eläinhuomiotutkimuksen haasteeseen Hamilton ja Taylor (2017, 54–57) toteavat, että tutkimuksessa tulee varmistaa kiinteä huomio eläimen läsnäoloon, kehonkieleen ja myös symboliseen käyttäytymiseen sosiaalisissa tilanteissa. Toisin sanoen monilajisen etnografisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole yrittää kirjaimellisesti kuunnella tai kääntää eläinten eleitä, vaan tarkoituksena on yrittää sisällyttää eläimet tasapuolisesti tutkimukseen (Hamilton & Taylor, 2017, 54–57). Hamilton ja Taylor (2017, 69–70) kuitenkin jatkavat, että vielä perinteisen etnografian menetelmät eivät tarjoa virheettömiä keinoja sisällyttää eläimet tutkimuksiin, vaan tutkijoiden on kyseenalaistettava perinteisiä tutkimuksen metodeja, tutkimuskohteita ja tuotettavan tiedon luonnetta. Yhtenä toivonkipinänä voidaan nähdä monilajinen etnografia, joka pyrkii sisällyttämään eläimet tutkimukseen ja kyseenalaistamaan perinteisiä tutkimuksenmenetelmiä (Hamilton & Taylor, 2017, 70).

Vaikka monilajinen etnografia on suhteellisen uusi lähestymistapa, alan tutkimukset ovat merkittävässä kasvussa. Cowley, Davis ja Maustard (2013) ovat tutkineet ratsastajan ja hevosen välistä vuorovaikutusta. Tutkimuksessa todetaan, että ratsastajat kuvaavat tilanteita, jossa käsittävät hevosen subjekteina, jopa täysin itsetietoisina yksilöinä. Tämä huomio on puuttunut alan kentältä tähän asti, kun hevosen ja ihmisen suhdetta on usein käsitetty objekti-subjekti suhteena subjekti-subjekti suhteen sijasta. Tutkimuksessa todetaan myös hevosen ja ihmisen välisen vuorovaikutussuhteen vaikuttavuus molempiin osapuoliin; sekä ihminen että hevonen mukautuvat ja vaikuttavat toisiinsa. Vaikka hevosen mielipiteitä on mahdotonta saada haastateltua, tarjosi käytännötilanteiden havainnointi ja ratsastajien haastattelut uusia näkökulmia monilajisen etnografian tutkimukseen. (Cowley, Davis & Maustard, 2013, 324, 334.) Aiemmissa hevosavusteisen terapianviitekehiksestä tehdyissä tutkimuksissa kuitenkin puuttuu hevosen näkeminen subjektina. Eläinhuomiosuhde on nähty terapeuttisissa viitekehyksissä lähinnä subjekti-objekti suhteena, hevosen ollessa erityisesti lääketieteellisessä näkökulmassa usein välineellinen. Eläinhuomiotutkimuksissa taas hevonen on nähty enemmän subjektin kaltaisena, kuten Cowleyn, Davisen ja Maustardin (2013) tutkimuksessa. Birke (2014) taas hyödynsi hevosen ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen tutkimuksessa niin kutsuttua monilajista visuaalista etnografiaa, hyödyntäen useita erilaisia metodeja päällekkäin saadakseen hevosen mahdollisimman hyvin yhdeksi osallistujista. Birke kuvailee

tutkimustaan kuvailevaksi ja avoimeksi hyödyntäen aineistonaan hevosen ja ihmisen kenttähavainnointia, video-observointia, fyysistä monitorointia sekä haastatteluita. Birke toteaa myös, että eläimen osallistumiseksi tutkimuksessa on käytettävä ja yhdistettävä useita eri metodologioita, jotka eivät välttämättä toimi hyvin yhdessä, mutta eläimen sisällyttämiseksi on yritettävä ylittää nämä metodologiset sillat. (Birke, 2014, 78–80.) Vaikka monilajinen etnografia on vastannut hyvin menetelmänä eläimen ja ihmisen vuorovaikutussuhteen tutkimiseen, ei eläimen sisällyttäminen tutkimukseen ja sen ymmärtäminen ole helpoin tehtävä. Keskeisinä huomioina aiemmista tutkimuksista voidaan kuitenkin todeta eläimen läsnäolon tärkeys, sen subjektina kohtaaminen, kenttähavainnoinnit ja menetelmien yhdisteleminen, jotta eläimen sisällyttäminen tutkimukseen on mahdollista.

4.3 Aineistonkeruumenetelminä osallistuva havainnointi ja etnografinen haastattelu

Monilajisella etnografialla ei ole varsinaisia omia aineistonkeruumenetelmiä, vaan jokaiseen tutkimukseen on löydettävä sopivat metodologiat ja aineistonkeruumenetelmät. Tutkielmassani pohjaudun yleisesti etnografian aineistonkeruumenetelmiin ja hyödynnän niitä yhdistettynä monilajiseen etnografiaan. Parhaiten tutkimukseeni soveltui osallistuva havainnointi yhdistettynä etnografiseen puolistrukturoituun haastatteluun, mutta aineistonkeruumenetelmänä on mukana myös epävirallinen etnografinen haastattelu.

4.3.1 Etnografinen haastattelu

Tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäkseni valitsin puolistrukturoidun etnografisen haastattelun, koska toisaalta sen keskustelunomainen vapaus, mutta myös tutkimuskysymystä tukevat kysymykset ja teemat tukevat haastattelutilanteessa keskustelun kulkua. Mukana on havainnointitilanteiden kautta myös etnografisen haastatteluiden muodoista epävirallinen haastattelu, koska havainnointitilanteissa oli mukana myös vapaata keskustelua ratsastusterapiasta ja tilanteista nousevista kysymyksistä ratsastusterapeuttien kanssa, mikä on aineistossa mukana osallistuvan havainnoinnin avulla tuotetussa kenttäpäiväkirjassa. Aloitin suorittamalla ensin osallistuvan havainnoinnin avulla kenttäjakson, jonka aikana keskustelin molempien ratsastusterapeuttien kanssa epävirallisen haastattelun muodossa. Kenttäjakson jälkeen suoritin puolistrukturoidun haastattelun kahden ratsastusterapeutin kanssa, joista toisen työskentelyä olin käynyt havainnoimassa ja toinen haastatteluista toteutui puhelimen välityksellä. Haastattelua ohjaavat kysymykset muodostuivat perehtymällä aiempiin tutkimuksiin, tutkimuskirjallisuuteen sekä havainnoinnin avulla tuotetun

tiedon pohjalta, jotta pystyisin syventämään jo tuotettua tietoa ratsastusterapeutin näkemyksillä. Molemmat keskustelut nauhoitettiin, jonka jälkeen litteroin haastattelut sanatarkasti.

Havainnoinnin ohella haastattelut ovatkin yksi etnografisen tutkimuksen yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä (Kananen, 2014, 87). Haastattelun tarkoituksena on välittää kuva haastateltavan kokemuksista, ajatuksista, tunteista ja käsityksistä eli tuottaa informaatiota. Haastattelun avulla tutkija pyrkii saamaan käsityksen ja ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä; kysymykset ja vastaukset rakentavat kokonaisuutta, josta rakentuu holistinen kuva tutkimuskohteesta. (Kananen, 2017, 90; Kananen, 2014, 88.) Etnografisen haastattelun muodoista epävirallinen ja puolistrukturoitu haastattelu ovat etnografisen tutkimuksen yleisimmät haastattelun muodot (Madden, 2010, 68). Etnografisen haastattelun muodot vaihtelevat epävirallisista virallisiin haastatteluihin; kaikista epävirallisista haastattelun muoto on lähes aivan tavallinen keskustelu kahden osallistujan välillä, jota käytin kenttäjakson aikana ratsastusterapeuteille ja joskus myös asiakkaiden kanssa lyhyesti keskustellessani. Hieman virallisempi muoto on puolistrukturoitu haastattelu, joka voi pitää sisällään tiettyjä avainkysymyksiä tai teemoja, joiden avulla haastattelija voi ohjata keskustelun kulkua. Ratsastusterapeuttien haastatteluissa hyödynsin puolistrukturoitua etnografista haastattelua. Haastattelut etenivät melko paljon omalla painollaan, jolloin annoin haastateltavalle riittävästi tilaa ja avoimia kysymyksiä, jotta en ohjailisi keskustelua liikaa. Tällä pyrin mahdollistamaan, että keskusteluissa voisi nousta esiin aivan uusia näkökulmia, joita en ollut vielä kenties huomannut. Haastattelut liikkuivat muodoltaan puolistrukturoidun ja epävirallisen haastattelun välimaastossa. Kolmas etnografisen haastattelun muodoista olisi kasvokkain pidetty strukturoituhaastattelu tarkoilla kysymyksillä, jotka toistetaan eri haastateltavilla, jolloin tavoitteena on saada helposti analysoitavaa ja vertailtavaa materiaalia (Madden, 2010, 67–68). Kyseistä strukturoitua haastattelun mallia en käyttänyt tutkimuksessani, vaan avoin ja puolistrukturoitu haastattelu sopivat tutkimukseeni parhaiten.

Etnografiselle haastattelulle ei ole yhtä oikeaa keinoa tai kaavaa, koska jokainen haastattelutilanne on erilainen niin osallistujiltaan, kulttuurisesti, sosiaalisesti kuin tavoitteiltaan. Koska yhtä oikeaa tapaa ei ole, voidaan ohjeeksi antaa kysymyksen tyylit, joita tutkijan kannattaa välttää. Madden (2010, 72) toteaa näitä olevan johdattelevat, kaksiosaiset ja olettavat kysymykset. James Spradley on koonnut 12-osaisen etnografisen haastattelun etenemisen vaiheet (ks. Spradley, 1979, 67), joista keskeisimpänä nousevat etnografisten kysymysten tyylit. Etnografisen haastattelun onnistumiseksi tutkijan tulee esittää avoimia, kuvailevia ja vertailevia kysymyksiä, jotka antavat tutkijalle mahdollisuuden näkemyksistä, miten haastateltava näkee ja kokee maailman. (Madden, 2010, 73; Spradley, 1979, 67). Haastattelutilanteessa pyrin käyttämään hyödyksi Maddenin ja Spradleyn

etnografisen kysymysten tyylejä, muun muassa välttämään olettavia kysymyksiä ja esittämään enemmän avoimia ja kuvailevia kysymyksiä.

4.3.2 Osallistuva havainnointi

Tässä tutkimuksessa olen käyttänyt osallistavaa havainnointia, joka tarkoittaa, että olen tutkijana mukana ratsastusterapiassa tapahtumapaikalla, mutta en osallistu itse toimintaan. Havainnoinnin aikana keskustelin ajoittain ratsastusterapeuttien kanssa, mutta annoin terapeuttien aloittaa keskustelun, jotta en häiritsisi hänen työskentelyänsä. Myös muutamat asiakkaat osallistuivat keskusteluun. Havainnointitilanteissa seurasin hevosen, asiakkaan ja ratsastusterapeutin välistä vuorovaikutusta ja toimintaa. Osallistuvan havainnoinnin avulla tuotetun tiedon avulla on tarkoitus kuvata jokaisen ratsastusterapian osapuolen välistä monilajista vuorovaikutusta sekä havainnoida hevosen osallistumista terapiatilanteeseen. Ennen ratsastusterapian ja osallistuvan havainnoinnin aloittamista, jokainen asiakas, tai alaikäisen huoltaja, allekirjoittivat tutkimuslupalomakkeen (liite 1). Ratsastusterapian pituus vaihteli 60-90 minuuttiin. Tapahtumapaikkana toimi ratsastusterapeutin työpaikka eli tallialue, hevosten ulkoilualueet ja maneesi. Olin mukana havainnoimassa kahden eri Oulun alueen ratsastusterapeutin työskentelyä yhteensä 8 ratsastusterapian ajan, joista yhtä asiakasta havainnoin kaksi kertaa, eli osallistujia oli yhteensä 7. Asiakkaiden ikä vaihteli 3-luokkalaisista oppilaista nuoriin aikuisiin. Yksi havainnoitavista oli alakouluikäinen poika, muut osallistujat olivat tyttöjä tai nuoria naisia.

Havaintojen tekeminen kentällä on jatkuva prosessi, joten on myös luonnollista, että tutkija on enemmän kiinnostunut joistain tietyistä asioista (Grönfors, 2011, 76). Omassa tutkimuksessani havainnointini huomio kiinnittyi osapuolten vuorovaikutukseen ja hevosen osallistumiseen. Grönfors (2011, 76) myös toteaa, että tutkijan on hyvä olla tietoinen havainnoinnin mielenkiinnon kohteestaan, jotta hän voi ottaa sen huomioon sekä analyysiprosessissa että johtopäätöksissä. Madden (2010, 118) toteaa myös, että tutkijan ei ole mahdollista havainnoida tai kirjoittaa ylös aivan kaikkea, eli havainnointien tekeminen on subjektiivista ja strategista toimintaa. Kenttätilanteessa muistiinpanoja ylös kirjatessani kirjasin lyhyesti käsin avainsanoja, repliikkejä ja tilanteita, joiden avulla pystyin heti kenttätilanteen jälkeen kirjoittamaan muistiinpanojen avulla litteroitua kenttäpäiväkirjaani. Grönfors (2015, 156) toteaa, että havainnoitaessa tarvitaan ainakin kahdentyylisiä muistiinpanoja: vuorovaikutukseen ja kontekstiin liittyvät muistiinpanot. Näistä ensimmäisellä tarkoitetaan vuorovaikutukseen liittyviä muistiinpanoja; keitä on mukana tilanteessa, mitä he sanovat ja tekevät ja muu informaatio, joka liittyy vuorovaikutustilanteeseen. Konteksteihin liittyvillä muistiinpanoilla

taas tarkoitetaan tietoja muun muassa siitä, missä ja milloin vuorovaikutus tapahtui sekä muita olosuhde- ja taustatietoja. Nämä kahdenlaiset muistiinpanot muodostavat yhdessä tutkijan muistiinpanot. (Grönfors, 2015, 156.) Kirjatessani ylös havainnoidessani muistiinpanoja käytin Grönforssin mallia muistiinpanoista, joiden pohjalta muotoutui litteroitu kenttäpäiväkirja. Madden (2010, 123) toteaa, että havaintomuistiinpanoja on karkeasti kahdenlaisia; aidossa kenttätilanteessa tehdyt nopeat ja lyhyet muistiinpanot sekä kenttätilanteen jälkeen kirjoitettu laajemman ja analyyttisemmän näkökulman omaava kenttäpäiväkirja. Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt Madden yllä mainittua käytäntöä ja aineistoon viitatessani viittaan lopullisiin kenttämuistiinpanoihin eli litteroituun kenttäpäiväkirjaani.

Havainnointi on yksi vanhimmista tieteellisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä (Kananen, 2017, 83). Huttunen (2010, 43) myös toteaa, että juuri havainnointi tekee etnografiasta etnografiaa, mitä haastattelu usein täydentää pyrkien kohteen kokonaisvaltaiseen kuvaamiseen. Havainnointi on toisin sanoen keskeinen osa etnografista tutkimusta, mutta yleensä siihen yhdistetään myös muita aineistonkeruumenetelmiä. Jouhki (2014) on tutkinut kännykän käyttöä Intian maaseudulla yhdistäen aineistonkeruumenetelminä osallistavaa havainnointia ja haastatteluja (viitattu Fingerroos & Jouhki, 2014, 86) tai monilajisessa etnografiassa myös aiemmin mainitussa Cowley, Davis ja Maustard (2013) tutkimuksessa, jossa hyödynnettiin havainnointia ja haastattelua, joka muistuttaa myös omaa tutkimusasetelmaani. Osallistuva havainnointi mahdollistaa hevosen sisällyttämisen mukaan tutkimukseen; hevonen on koko ajan läsnä ratsastusterapian aikana, minkä vuoksi autenttisten tilanteiden osallistuva havainnointi mahdollistaa myös hevosen läsnäolon ja sisällyttämisen varmistamisen tutkimukseen. Mikäli aineistonkeruumenetelmänä olisi vain ratsastusterapeuttien haastattelut, jäisi hevosen sisällyttäminen tutkimukseen vain toisen käden tiedon varaan, eli hevosen läsnäolo ei olisi mukana tutkimuksessa. Osallistuvan havainnoinnin kautta on mahdollista syventyä ratsastusterapian kaikkien osapuolten kolminaisen vuorovaikutussuhteen tutkimiseen.

Havainnoinnin avulla tutkija tuottaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä seuraamalla tutkittavan kohteen toimintaa. Sen etuna on ilmiön läsnäolo ja autenttisuus, koska aineistonkeruu tapahtuu tutkittavan kohteen luonnollisessa ympäristössä. Havainnointi on perusteltu aineistonkeruumenetelmä tutkimuskohteesta, josta ei ole tietoa saatavilla tai se on vähäistä. Havainnointi on myös ainut keino kerätä aineistoa, jos tutkijalla ja tutkittavalla ei ole yhteistä kieltä, eli havainnointi sopii hyvin eläimen ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen aineistonkeruumenetelmäksi. (Kananen, 2017, 83; Kananen, 2014, 80.) Osallistuva havainnointi tarkoittaa tilannetta, jossa tutkija on itse läsnä ja yleensä myös osallistuu toimintaan, jonka etuna on, että tutkija pääsee mukaan tutkittavaan ilmiöön, vaikka ei olisikaan yhteisön tai ryhmän jäsen (Lappalainen, 2007, 113). Sarah Pink (2015, 6–7) toteaa, että

osallistuvan havainnoinnin ei tulisi olla vain tutkimuskohteen havainnointia, dokumentointia ja osallistumista, vaan korostaa myös ruumiillista ja kokemuseräistä tietoa paremman ymmärryksen saamiseksi tutkimuskohteesta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkija toimii samalla tavalla kuin osallistujat autenttisissa tilanteissa mahdollisimman aidon käsityksen saamiseksi.

Raymond Madden (2010) nimittää tutkijan keskeiseksi työkaluksi visuaalisessa havainnoinnissa 'katseen' (eng. *gaze*) eli termin, joka tarkoittaa etnografisen tutkijan oppimaa tapaa observoida tutkimuskohdetta. Tämä tarkoittaa, että katsojalla on aina oma tapansa nähdä ja reflektoida maailmaa, johon heijastuvat mm. henkilön historia, kokemukset ja aiemmat tiedot. Etnografisen havainnoijan tulee tiedostaa näiden asioiden vaikutus omaan havainnointiin. Toisin sanoen, etnografinen havainnointi on paljon monimutkaisempaa kuin vain tutkimuskohteen katselemista. (Madden, 2010, 98.) Madden (2010) toteaa myös, että havainnoinnissa silmät eivät ole tutkijan ainoa työkalu, vaan myös tutkijan keho on osana etnografista havainnointia. Tutkijan kehon voisi ajatella olevan orgaaninen tallennuslaite, joka kanavoi ja suodattaa havainnointia, tunteita ja kokemuksia. Tutkijan helpoin keino kehonsa hyödyntämiseen on toimia mahdollisimman samalla tavalla kuin havainnoitava, tarkoituksena ollen oppia ymmärtämään miten havainnoitavan keho toimii tietyssä ympäristössä. (Madden, 2010, 82–83.) Madden ohella myös Johanna Aromaa & Miia-Leena Tiili (2014, 260) korostavat tutkijan ruumiillista ja emotionaalista herkkyyttä havainnoida sekä kykyä tulkita sanatonta informaatiota erottamattomana osana etnografista tutkimusta. He esittävät myös, että ruumiillinen tieto ja empatia luo mahdollisuuden toisen kohtaamiselle ja myös vuorovaikutuksen analysoinnille, joka voi johtaa syvemmän ymmärryksen saamiseen tutkittavasta kohteesta. (Aromaa & Tiili, 2014, 262). Erityisesti myös Sarah Pink korostaa tutkijan ruumiillisuuden ja aistien tärkeyttä etnografisessa tutkimuksessa, vieden ajatuksen sen keskeisyydestä vielä pidemmälle *sensory ethnography* (ks. Pink, 2015) metodologiassaan, mikä tarkoittaa etnografista lähestymistapaa, joka keskittyy erityisesti aisti-, havainto- ja tunnekokemuksiin. (Pink, 2015, 7, 28.) Taylor & Hamilton (2010, 112) huomauttavat myös, miten tärkeää erityisesti eläinhihmistutkimuksessa on tutkijan ruumiillisen tiedon hyödyntäminen; käyttäväthän juuri eläimet kehonkieltä kommunikointikeinonaan ja kehollisuuden tiedostaminen voi auttaa tutkijaa asettumaan paremmin eläinten äänten taajuudelle, jonka puolesta monilajinen etnografia puhuu. Voisi todeta, että kehollisuus ja tutkijan oman 'katseen' kehittäminen on merkittävässä osassa etnografista havainnointia. Havainnoidessani autenttisia ratsastusterapian kertoja, tavoitteenani oli kiinnittää huomioni osapuolten väliseen vuorovaikutukseen ja sisällyttää myös hevonen tutkimukseen. Asiakkaan ja ratsastusterapeutin välistä vuorovaikutusta havainnoin erityisesti verbaalin vuorovaikutuksen, toiminnan ja välittyneen tunnetilan kautta. Hevosen ja ratsastusterapeutin, sekä hevosen ja asiakkaan tai näiden jokaisen

välistä, samanaikaista vuorovaikutusta havainnoin verbaalin vuorovaikutuksen lisäksi erityisesti non-verbaalin vuorovaikutuksen kautta. Havainnoidessani kiinnitin huomiota hevosen elekieleen ja reagointiin sekä myös asiakkaan tai ratsastusterapeutin reaktioihin hevosen toiminnasta. Monipuolisen vuorovaikutuksen havainnoinnin kautta on mahdollista tuottaa tietoa monilajisesta vuorovaikutuksesta.

Yleisesti etnografiseen tutkimukseen on kuulunut pitkäaikainen oleskelu ja eläminen (havainnointi ja vuorovaikutus) tutkimuskohteessa, josta tutkija haluaa tuottaa tietoa (Huttunen, 2010, 46; Madden, 2010, 79–80). Madden (2010, 80–81) toteaa kuitenkin, että nykypäivän etnografiseksi tutkimuksiksi voi lukeutua myös lyhyempi aikaiset ja/tai vierailevat kenttähavainnoinnit tutkimusaineistona, varsinkin jos tutkimus on levittäytynyt useampaan kenttäkohteeseen. Myös Huttunen (2010, 46) mainitsee, että suhteellisen lyhyelläkin etnografisella tutkimusjaksolla voi olla merkitystä, mutta joka luo tutkimukselle ja suhteille haastateltavien kanssa omat rajansa. Madden (2010) nimittää tätä lyhyempiaikaista kenttäjaksoa käyttävää etnografista tutkimustapaa ”*step-in-step-out*” menetelmäksi. Tällöin tutkija havainnoi kentällä esimerkiksi vain osan päivästä, jonka jälkeen jatkaa työskentelyä analysoiden aineistoa. Vaikka kyseisessä menetelmässä on eroavaisuuksia perinteiseen etnografiaan, jossa vietetään suhteellisen pitkiä aikoja kentällä, on tutkimuksen strategiat, menetelmät ja periaatteet käytännössä samat. Tutkija haluaa päästä mahdollisimman lähelle osallistujia ja tutkittavaa ilmiötä käytettävissä olevan ajan ja resurssien puitteissa. (Madden, 2010, 80–81.)

Saturaatiolla tarkoitetaan tapaa ratkaista aineiston riittävyys, eli kylläntymisen piste. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa aineisto alkaa toistaa itseään, eivätkä aineistonkeruumenetelmät enää tuota uutta tietoa tutkimusongelman kannalta. (Sarajärvi & Tuomi, 2018, 99.) Vaikka en kenttäjakson aikana havainnoidessani saanut täydellistä saturaation tunnetta, muutamat viimeisimmät ratsastusterapiakertojen havainnointikerrat tuntuivat terapian rutiinien puolelta kuitenkin jo tutulta, eivätkä tarjonneet välttämättä aina uutta tietoa. Jokainen ratsastusterapia kerta on kuitenkin ainutlaatuinen sillä tavalla, että jokainen osallistuja on oma yksilö, jolla on oma tunnetilansa, joka taas voi vaikuttaa ratsastusterapian kulkuun tai yleiseen tunnelmaan.

Aiemmin mainittu step-in-step-out menetelmä sopii tutkimukseni toteuttamiseen hyvin, koska ratsastusterapia on hetkittäistä toimintaa; hevonen, asiakas ja ratsastusterapeutti ovat yhdessä vuorovaikutuksessa aina vain rajatun terapiakäynnin ajan, joka kestää tunnista puoleentoista tuntiin. Tutkimuskysymykseeni vastaavaa aineistoa ei muotoutuisi havainnoimalla tavallista tallielämää, minkä vuoksi kentällä vietetty aika on perusteltua rajata ratsastusterapian kertoihin. Etnografian laajat mahdollisuudet tarjoavat keinoja toteuttaa tutkimukseni joustavasti juuri omaan tutkimusasetelmaani

parhaiten sopien. Monikenttäinen step-in-step-out menetelmä yhdistettynä monilajiseen etnografiaan sekä eri aineistonkeruumenetelmiin eli osallistuvaan havainnointiin ja haastatteluihin, on perustelu valinta tutkimukseni toteuttamiseen. Osallistuvan havainnoinnin avulla pääsin havainnoimaan kahdessa eri kohteessa riittävän pitkän aikaa. Havainnoinnin avulla on myös mahdollista sisällyttää hevonen yhtenä tutkimukseen osallistujista omana subjektinaan sekä tuottaa tietoa ratsastusterapian vuorovaikutuksen monilajisuudesta. Etnografiset haastattelut taas mahdollistavat ratsastusterapeuttien näkemyksien sisällyttämisen, jolloin ratsastusterapeutit myös puhuvat niin sanotusti hevosen puolesta, jolloin näkökulma on melko ihmiskeskeinen.

4.4 Aineiston analyysi

Lopulliseksi aineistoksi muodostui osallistuvan havainnoinnin avulla tuotettu kenttäpäiväkirja sekä kaksi litteroitua ratsastusterapeutin haastattelua. Etnografiassa aineiston analyysivaihe ulottuu laajalle koko tutkimusprosessin ajan. Palmu (2007, 144) toteaa, että analyysin voidaan ajatella alkaneen jo kenttäjakson aikana; tutkija on jo tuolloin tehnyt päätöksiä tilanteista, rajauksista, eleistä, ja sanoista, joita muistiinpanoihin päätyy. Fyysiset tapahtumat kentällä muokkautuvat kokemusten ja havaintojen avulla tekstiksi (Palmu, 2007, 144). Ahonen, Saari, Syrjälä & Syrjäläinen (1994, 83) toteavat, että käytännössä kentältä kerätty materiaali ei ole sinänsä vielä aineistoa, vaan materiaalia, josta analyysin kautta muodostuu aineisto. Selvää rajaa aineiston analysoinnille ei voida siis vetää etnografisessa tutkimuksessa.

Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden, niin asiakkaiden, ratsastusterapeuttien kuin hevostenkin, nimet on muutettu, jotta osallistuneiden anonymiteetti säilyy. Ratsastusterapeutteihin viitataan aineistossa r1, r2 ja r3, joista r1 ja r2 työskentelyä myös havainnoin. Haastattelut taas suoritin r1 ja r3 kanssa, joista r3 haastattelu on suoritettu puhelimitse. Asiakkaisiin taas viitataan a1-a7, joista yhteen asiakkaaseen, jota havainnoin kenttäjakson aikana kaksi kertaa, viitataan a1.1 koodilla, joka tarkoittaa samaa asiakasta kuin a1, mutta toista havainnointi kertaa. Hevosiin taas viitataan h1-h5, mutta käytän myös peitenimiä aineistossa hevosista puhuttaessa, koska se selventää aineiston lukemista.

Aineiston analysoin kvalitatiivisen sisällönanalyysin avulla, jolloin tarkoituksena on analysoida aineistoa systemaattisesti. Tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 117.) Aloitin ensin lukemalla litteroituja aineistojani useampaan kertaan, jotta voisin muodostaa aineistosta hyvän kokonaiskuvan. Aineistoa lähestyin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jossa hyödynsin Milesin ja Hubermanin (1994) kuvaamaa karkeaa kolmivaiheista analyysiprosessia (viitattu Tuomi & Sarajärvi, 2018, 122–123). Aineistolähtöisessä

sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä, joista saadaan vastaus tutkimustehtävään. Analyysi perustuu päättelyyn ja tulkintaan, jossa empiirisestä aineista edetään kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 127). Käsittelin molempia aineistoja samalla analyysitavalla, jotta analyysini olisi johdonmukaista. Ensimmäinen analyysin vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen, joka tarkoittaa aineisosta epäolennaisen karsimista pois joko tiivistämällä, pilkkomalla osiin tai luomalla pelkistettyjä kuvauksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 122–123). Käytännössä redusointi vaiheessa tiivistin alkuperäisen ilmauksen pelkistämällä kuvausta.

Taulukko 1: Esimerkki analysoinnin vaiheista.

Alkuperäinen ilmaus	Redusointi	Klusterointi	Abstrahointi
Maneesissa työskentely aloitetaan maastakäsin työskentelyllä. Aluksi asiakas taluttaa hevosta, tekee pysähdyksiä ja liikkeelle lähtöjä. Muutaman kierroksen jälkeen ohjat laitetaan kaulalle ja työskentely tapahtuu vapaalla hevosella. Asiakas kävelee aktiivisesti, kehonkieli on reipasta. Hevonen seuraa hyvin asiakkaan eleitä, kävelee asiakkaan perässä ja pysähtyy asiakkaan pysähtyessä.	Hevonen ja asiakas työskentelevät maastakäsin vuorovaikutusharjoituksessa. Hevonen seuraa asiakkaan liikkeitä.	Hevosen ja asiakkaan liikevuorovaikutus.	<i>Hevosen vuorovaikutus</i> > Hevosen peilaa asiakkaan kehonkieltä ja vireystilaa.
Hetken työskentelyn jälkeen (asiakas selässä ja taluttaja taluttaa erilaisia kuvioita ja kaaria) asiakas kertoo selkävivusta, jota terapeutti selvittää kyselemällä ja sanallistamalla kivun tunnetta ja voimakkuutta, selviten, että kyseessä on vain väsymyskipua, eikä voimakasta kivuntunnetta.	Asiakas kokee ratsastuksen aikana kivuntunnetta, jota ratsastusterapeutti selvittää kyselemällä asiakkaalta kivuntilasta.	Ratsastusterapeutin ja asiakkaan sanallinen vuorovaikutus.	<i>Ratsastusterapeutin vuorovaikutus</i> > asiakkaan sanallistaminen
Hevonenhan hyväksyy sut just semmosena ku sää oot, se on varmaan se isoin. Ne (asiakkaat) saa olla pahalla päällä ja hyvällä päällä tai kiukutella, ja se hevonen kuitenkin hyväksyy sut. Ja sitten jos ne on semmosia epävarmoja että miten ollaan ja tehään, ja että se iso eläin seuraa sua ja se iso eläin kuuntelee sua, niin se on sen itseluottamuksen kannata tosi tärkeä juttu. (Haastattelu r1)	Ratsastusterapeutti on kokenut, että hevonen hyväksyy asiakkaan sellaisenaan ja, että hevosen kanssa työskentely kasvattaa asiakkaan itseluottamusta.	Asiakkaan ja hevosen non-verbaali vuorovaikutus.	<i>Asiakkaan vuorovaikutus</i> > Hevosta tulkitsemalla opitaan itsestä

Toisena vaiheena on aineiston klusterointi eli ryhmittely, jolloin aineistosta koodatut kuvaukset käydään tarkasti lävitse ja etsitään samankaltaisuutta ja eroavaisuuksia. Samaa ilmiötä kuvailevat ilmaisut ryhmitellään ja luokitellaan eri luokiksi, joille nimetään kuvaava käsite. Koska tavoitteenani

on kuvata ratsastusterapian jokaisen osapuolen monilajista vuorovaikutusta, minulle oli jo analyysin alkuvaiheessa selkeää, että pääluokiksi muodostuvat *hevosen vuorovaikutus*, *ratsastusterapeutin vuorovaikutus* sekä *asiakkaan vuorovaikutus*. Tässä vaiheessa aineisoa saadaan tiivistettyä, koska yksittäiset ilmaisut sisällytetään isompiin käsitteisiin. Tässä vaiheessa luodaan myös pohjaa myöhemmälle tutkimuksen tulosten perusrakenteelle. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 124.) Kolmas analysointivaihe klusteroinnin jälkeen on abstrahointi eli käsitteellistäminen, mutta myös klusteroinnin katsotaan olevan osa abstrahointiprosessia. Kolmannessa analysoinnin vaiheessa erotetaan tutkittavan ilmiön kannalta olennainen tieto, luodaan teoreettisia käsitteitä ja jatketaan yhdistelemällä luokituksia. Abstrahointi vaiheessa lähdin luokittelemaan ja tulkitsemaan jokaisen osapuolten vuorovaikutuksen tyylejä.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Niin etnografisessa tutkimuksessa, kuin muissakin kvalitatiivissa tutkimuksissa, luotettavuutta täytyy muistaa tarkastella kriittisesti koko tutkimusprosessin ajan. Koska tutkimuksenaihe on lähtenyt liikkeelle omasta kiinnostuksestani hevosista terapiakäytössä, on luotettavuuden näkökulmasta keskeistä tarkastella omaa työskentelyä koko tutkimusprosessin ajan. Etnografisessa tutkimuksessa tutkija on aktiivinen toimija, jonka persoonallisuus, historia ja arvot suuntaavat tutkimusprosessia. Keskeistä on tutkijan oman roolinsa tiedostaminen koko tutkimusprosessin ajan. Tutkijan on tiedostettava myös mahdolliset luotettavuusuhkat, kuten tutkijan itsensä tai tutkittavien antipatiat tai sympatiat. (Ahonen & ym, 1994, 78.) Tutkijalla tulee olla kriittinen suhtautuminen omaan työskentelyyn, kuin myös arvioida kriittisesti käyttämiään tutkimusmenetelmiään, lähdekirjallisuutta sekä tutkimustuloksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 163-164).

Koska kyseessä on kuitenkin etnografian näkökulmasta toteutettu tutkimus, on tutkimuksen kaikilla osallistujilla, myös tutkijalla, aktiivinen ja tutkimusta muokkaava rooli. Etnografian ontologisen käsityksen lähtökohtana on ajatus siitä, että ihminen tietää maailmasta kokemuksensa kautta; todellisuus välittyy ihmismieleen prosessien kautta. Etnografisessa tutkimuksessa tavoitteena on inhimillisen tiedon lisääminen, eli tieto, jota tutkija saa on arvosidonnaista, subjektiivista ja inhimillistä. Etnografisen tutkimuksen kautta tuotettavan tiedon ei ole tarkoitus olla ennustettavuutta lisäävää. Toisin sanoen, tuotettava tieto ei pyri esittämään yhä oikeaa totuutta, koska jokaisella yksilöllä on omat kokemuksensa ja niihin liittyvä todellisuus ja totuus. (Ahonen & ym., 1994, 68, 78.)

Luotettavuuden yksi keskeinen tekijä on tutkijan eettisyys ja koko tutkimusprosessin läpinäkyvyys. Eettisesti laadukkaasti toteutettu tutkimus on hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla toteutettu. Tutkimuseettinen neuvottelukunta toteaa hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvan muun muassa tutkimuksen avoimuuden, rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden tutkimustyössä sekä tietosuoja koskevat kysymykset. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2013, 6–8.) Tutkimuksessa olen pyrkinyt ottamamaan huomioon erityisesti tutkimuseettiset näkökulmat, koska osallistujat ovat terapian asiakkaita, joista osa on ollut alaikäisiä lapsia. Eettisyys on huomioitu alusta niin, että olen antanut tutkimukseen osallistujille riittävästi tietoa tutkimuksen tavoitteista ja aineiston käyttötarkoituksesta. Kyseiset tiedot olen ilmoittanut tutkimuslupalomakkeella (liite 1) ratsastusterapeuteille jo mahdollisia tutkimukseen osallistuvia etsittäessä sekä antanut myöhemmin puhelimitse lisätietoa. Tutkimukseen suostuneilta ratsastusterapeuteilta pyysin etsimään mahdollisia asiakkaita, joille tutkimukseen osallistuminen sopisi. Koska ratsastusterapiaa on terapiaa, on ymmärrettävää, että asiakas voi tuntea olonsa hankalaksi tai ahdistavaksi ylimääräisen osallistujan vuoksi, joka hankaloittaisi terapian etenemistä. Siksi koin eettiseksi tärkeäksi löytää asiakkaat, joiden ratsastusterapia tai edistyminen ei hankaloituisi tutkijan läsnäolon vuoksi. Koska ratsastusterapeutit tuntevat asiakkaansa, pidin tärkeänä, että ratsastusterapeutit saisivat ensin kysyä suullisesti osallistujan mielipiteitä tutkimukseen osallistumisesta, jolloin kynnys kieltäytymiseen ei olisi liian korkea. Osa ratsastusterapeuteista kariutui tutkimukseen osallistumisesta, koska kertoivat, että asiakkaiden vaikeavammaisuuden tai psyykkisten ongelmien vuoksi osallistuminen ei sopisi asiakkaille. Kun kaksi tutkimukseen osallistunutta ratsastusterapeuttia löysivät asiakkaat, joille tutkimukseen osallistuminen sopi, pystyimme sopimaan kenttäjaksojen aloittamisesta. Ennen osallistuvan havainnoinnin aloittamista tapasin jokaisen asiakkaan, sekä myös alaikäisten osallistujien huoltajat, joille selvensin vielä kasvokkain tutkimuksen tavoitteita ja aineiston käyttötarkoitusta. Jokainen osallistuja myös allekirjoitti tutkimuslupalomakkeen (liite 1) ennen osallistuvan havainnoinnin aloittamista. Tutkimukseen osallistuville korostin vapaaehtoisuutta sekä anonymiteettiä. Tutkimusprosessin läpinäkyvyyttä lisäävät myös tutkimustuloksissa olevat suorat lainaukset molemmista aineistoista.

Havainnoin kahden ratsastusterapeutin työskentelyä yhteensä kahdeksan ratsastusterapian verran. Osallistuvan havaintojen ohella suoritin epävirallisia haastatteluja keskustellessani terapeuttien kanssa eri tilanteista ja tutkittavasta ilmiöstä. Epäviralliset haastattelut ovat keskeinen osa aineistoa, koska keskustelut antoivat syvällistä tietoa ja näkemyksiä ratsastusterapeuteille tärkeiksi kokemista aiheista. Ilman keskusteluja kenttäpäiväkirja olisi voinut jäädä pinnalliseksi. Osallistuva havainnointi mahdollisti hevosen sisällyttämisen tutkimukseen, mutta toisaalta ratsastusterapeuttien haastattelujen

kautta tuotettu tieto on ihmiskeskeistä, koska ratsastusterapeutti puhuu hevosen puolesta. Tutkimukseni asetelma on osittain ihmiskeskeinen, mutta pyrkii myös sisällyttämään hevosen näkökulman tutkimukseen monilajisen etnografian mukaisesti.

Osallistuvan havainnoinnin sekä epävirallisten haastattelujen lisäksi suoritin kaksi puolistrukturoitua haastattelua. Vaikka tutkimukseni otoskokoni on suhteellisen pieni, monipuoliset aineistonkeruumenetelmät nostavat tutkimuksen luotettavuutta. Havainnoidessani saavutin jo hetkittäin saturaation piirteitä, eli tuotettu tieto alkoi toistua kenttäpäiväkirjassa, joka merkitsee sitä, että havainnoimalla tuotettua tietoa alkoi olla riittävästi. Koska aineistonkeruu tapahtui keväällä 2020, covid-19 viruksen leviäminen aiheutti haasteita viimeisten kenttäjaksojen ja haastattelujen suorittamiseen, jonka vuoksi yksi haastatteluista tapahtui puhelimitse ja paikan päällä tapahtuva ratsastusterapioiden osallistuva havainnointi peruuntui. Tavoitteenani oli saada suoritettua kasvokkain toteutettuja haastatteluja useammilta ratsastusterapeuteilta ja havainnoida vielä muutama asiakas, mutta tilanteen vakavuuden vuoksi käytäntöjen järjestäminen oli hankalaa ymmärrettävistä syistä niin ratsastusterapeuttien kuin asiakkaiden turvallisuuden vuoksi. Tästä syystä rajasin kenttäjaksoni kahdeksaan havainnointi kertaan ja kahteen nauhoitettuun haastatteluun. Kenttäjaksojen aikana sain suoritettua kuitenkin molempien ratsastusterapeuttien kanssa avoimia keskusteluja, joissa keskustelimme vapaasti tutkimusilmiön aiheesta tai terapian aikana nousseista kysymyksistäni. Nämä avoimet keskustelut ovat keskeinen lisä kenttäpäiväkirjaani, koska keskustelujen vapauden vuoksi tutkittavien oma ääni ja kerronta pääsi kuuluviin, joka poissulki tutkijan ohjailun vastauksista. Haastattelut ovat kuitenkin omien muistiinpanojeni varassa, minkä vuoksi aineisto ei ole niin kattavaa. Vaikka otoskokoni jäi suhteellisen pieneksi, pääsin kuitenkin tutustumaan syvällisesti kahden eri ratsastusterapeutin toimintaan eri asiakkaiden kanssa. Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran (2004, 171) mukaan tutkimalla yksittäistäkin tapausta kyllin tarkasti, voidaan saada näkyviin ne asiat, mitkä ilmiössä ovat merkittävät ja toistuvat usein. Koska etnografinen tutkimus on tulkinnallista, inhimillistä ymmärrystä lisäävää, jonka pääpaino ei ole olla yleistettävissä olevaa tietoa, jolloin tutkimustulosten tarkasteluun riittävää pienempikin määrä, kunhan saatu tieto on riittävän laadukasta.

5 Tutkimustulokset

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää 1) *Minkälaista on monilajinen vuorovaikutus hevosen, asiakkaan ja ratsastusterapeutin välillä ratsastusterapiassa?* 2) *Millä tavoin ratsastusterapeutit kuvailevat hevosen vuorovaikutusta ratsastusterapiassa?* 3) *Millä tavoin hevonen osallistuu terapiatilanteeseen?* Päättökysymyksen tavoitteena on tulkita ratsastusterapian monilajista vuorovaikutusta kokonaisuutena jokaisen osapuolen kautta. Tarkentava toinen kysymys taas sisällyttää ratsastusterapeuttien näkemyksiä hevosen vuorovaikutuksesta ratsastusterapiassa, jolloin näkökulma on osittain ihmiskeskeinen. Kolmannen kysymyksen tavoitteena taas on sisällyttää hevonen osallistuvan havainnoinnin avulla yhdeksi tutkimuksen osallistujista. Tarkastelen monilajista vuorovaikutusta ratsastusterapian jokaisen osapuolen kautta, eli hevosen, terapeutin ja asiakkaan kautta. Tarkastelen, minkälaisia vuorovaikutuksen tyylejä jokaisella osapuolella on ja minkälaisia vuorovaikutussuhteita eri osapuolten välillä on. Vuorovaikutuksella tarkoitan sekä sanallista että sanatonta viestintää, joka muodostaa sosiaalisen kentän. Sosiaalinen kenttä on non-verbaalin ja verbaalin viestinnän muodostama kokemuksellinen tila kahden tai useamman osapuolen välillä. (Dunderfelt, 2016.) Seuraavissa alaluvuissa käsittelen monilajista vuorovaikutusta eri osapuolten näkökulmista. Pohjaan tutkimustulokseni tulkintoja ratsastusterapian teoriaan ja tutkimuksiin, ihmisen ja hevosen välisiin tutkimuksiin sekä hevosen luontaisten ominaisuuksien tietoon. Luvun lopuksi tarkastelen tutkimustuloksia kokonaisuutena muodostamalla tulkinnoistani ratsastusterapian monilajisen vuorovaikutuksen kolmiomallin.

5.1 Hevosen vuorovaikutus

Halusin tutkimuksessani selvittää, minkälaista on hevosen vuorovaikutus ratsastusterapiassa ja miten hevonen osallistuu ratsastusterapiantilanteeseen. Minkälaisia vuorovaikutuksen tyylejä tai tehtäviä hevosella on ratsastusterapiassa ja minkälaista sen vuorovaikutus on asiakasta ja ratsastusterapeuttia kohtaan. Toisaalta halusin myös selvittää, kuuluuko hevosen ääni yhtenä terapian osallistujista, vai onko hevosen rooli kenties enemmän välineellinen.

5.1.1 Asiakkaan monitahoinen tulkitsija – hevonen on yksilöllinen peili

Yhtenä hevosen tärkeimmistä vuorovaikutuksen rooleista erityisesti ratsastusterapeuttien kokemana vaikutti olevan hevosen ominaisuus tai kyky peilata asiakasta. Hevosen herkkyydestä aistia toista olentoa, yleensä ihmistä, selitetään terapeuttisessa sekä yleisesti hevosiin liittyvissä keskusteluissa

usein hevosen ominaisuudesta peilata ihmistä. Mickelsson (2019, 2) toteaa, että koska hevonen kommunikoi non-verbaalisti, on hevonen ihmistä huomattavasti parempi lukemaan sanatonta kehonkieltä. Myös Robson (2016, 3) toteaa, että hevonen voi heijastaa ihmisen fyysistä ja psyykkistä olotilaa. Myös ratsastusterapeutit selittivät hevosen herkkyyttä aistia toisen yksilön tunnetiloja hevosen ominaisuudella peilata ihmistä. Kun hevosesta kuitenkin puhutaan ihmisen peilinä, antaa se eläimestä varsin passiivisen ja ihmiskeskeisen kuvan; peilihän on eloton objekti, joka heijastaa ihmisen kuvan. Kuitenkaan aineistossa ratsastusterapeutit eivät puhu hevosesta passiivisesti, vaan hevosen yksilöllisyys ja persoonallisuus kuuluvat ratsastusterapeuttien näkemyksissä. Vaikka aineistossa ratsastusterapeutit viittaavat hevoseen peilinä tai ominaisuutena tulkita asiakasta, en tulkitsisi heidän näkemyksiään hevosesta täysin passiivisena objektina. Ehkä hevosesta ihmisen peilinä puhumisena on vain vakiintunut puhetapa, joka näkyy ratsastusterapeuttien diskursseissa.

Hevosen keskeisin asia on ehkä se, että hevonen joko peilaa ihmistä, sen tunnetilaa ja olemusta tai sitten ihminen peilaa itseään hevoseen. Eli esimerkiksi yksi asiakas koki aluksi, että hevonen ei tykännyt yhtään hänen hoitamisestaan tai läsnäolostaan, vaikka hevonen ei näyttänyt sellaisia merkkejä. Kun terapeutti sanallisti tilannetta, asiakkaalle selveni, että tunteet ovatkin hänen omia, hänestä itsestään. Eli että hevonen toimii asiakkaan tulkkina, kertoen niin pienistä tai syvistä asioista, joita edes asiakas itse tai terapeuttikaan ole ymmärtänyt tai asiakas voi projisoida omia tunteitaan hevoseen. Ote kenttäpäiväkirjasta keskustelusta R2 kanssa.

R2 on kokenut, että hevonen voi heijastaa asiakkaan tunnetilaa ja olemusta itseensä, tai sitten asiakas projisoi itseään hevoseen. Terapeutin kokemusta hevosesta asiakkaan tunnetilojen heijastajana tukee myös Palola (2003, 86), joka toteaa, että hevosten kanssa työskennellessä hevonen voi peilata ihmisen kehonkieltä, ja täten antavan keinon ihmiselle lisätä omaa kehontuntemustaan ja emotioitaan. Palola (2013, 161) jatkaa myös, että hevonen voi tulkita ja kertoa ihmisen tunnetilasta, vaikka henkilö ei omaa tunnetilaansa tiedostaisikaan. Palolan kertoma hevosen kyky tulkita ihmisen tunnetiloja, kuuluu selkeästi myös ratsastusterapeuttien kertomana sekä näkyy havaintojen avulla tuotetussa kenttäpäiväkirjassa.

Ratsastusterapiassa hevosen vuorovaikutus asiakkaan kanssa tulkitsemalla hänen kehonkieltään on laaja ja monitahoinen. Hevonen ei peilaa vain asiakkaan sisäistä tunnetilaa, vaan myös asiakkaan välitöntä vireystilaa ja kehonkieltä, mikä näkyy aineistossa monipuolisesti. Hevonen tulkitsee asiakkaan vireystilaa ja heijastaa sitä omaan käytökseensä sekä elekieleen. R1 kertomana hevonen voi reagoida ylivirittyneeseen asiakkaaseen hyvin rauhallisella kehonkielellä, kuten rauhallisella

olemuksella ja päänlaskemisella. Toisaalta hevonen voi tulkita asiakkaan vireystilaa myös vahvistamalla sitä, jolloin vireystila nousee myös hevosella. R3 taas kertoi yhden hevosistaan olevan psyykkisesti niin vahva, että asiakkaan olotila ei välttämättä heijastu hevoseen. Koska jokainen hevonen on oma yksilönsä, omalla persoonallaan, niin myös heidän reaktionsa asiakkaisiin on yksilöllistä. Keskeistä on ratsastusterapeutin oman hevosensa lukutaito ja vahvuuksien sekä heikkouksien tunnistaminen, jotta ratsastusterapia tapahtuu mahdollisimman onnistuneesti ja turvallisesti (enemmän ratsastusterapeutin vuorovaikutuksen tehtävistä luvuissa 5.2.1, 5.2.2 ja 5.2.3).

Jos asiakas tulee ihan ylivirittyneessä tilassa, kyllä se hevonenkin saattaa olla just niinku, joittenki kohalla, se hevonen on (ylivirittäytynyt) tai sitten joittenki kohalla se hevonen yrittää laskea sitä asiakkaan vireystilaa niin että se hevonenkin tipahtaa. - - (asiakas) joka jännitti ihan hirveästi, oli ihan jäykkänä. Ja Lenni (hevonen) reagoi tähän, että sille rupesi päristelemään ja laski pään alas ja yritti asiakkaalle kertoa, että rauhoituppa siellä, ei mitään hätää. Ote r1 haastattelusta (hevosien nimi muutettu).

Kyllähän hevoset pyrkii aina tasoittamaan sitä tilannetta. - - Santtuhon on aina semmonen psyykkisesti niin kestävä, että se ei reagoi siihen, miten ympäristö toimii. Sillä on niin vahva psyyke, että se ei hätäänny vaikka muut olisivat hätäntyneitä. Ote r3 haastattelusta (hevosien nimi muutettu).

Keskeistä on kuitenkin ratsastusterapeuttien kokemus siitä, että hevonen todella toimii asiakkaan tulkkina ja niin sanottuna peilinä, joka reagoi asiakkaan vireystilaan joko vahvistamalla tai vähentämällä sitä, riippuen hevosen yksilöllisistä ominaisuuksista ja persoonasta. Huomioitava on myös, että asiakkaan psyykkisen mielentilan ja vireystilan lisäksi hevonen tulkitsee asiakkaan fyysistä kehonkieltä, joka heijastuu hevosen liikkeisiin. Tässäkin yhteydessä ratsastusterapeutin oman hevosenlukutaito on keskeisessä osassa, jotta ongelma osataan paikallistaa (enemmän ratsastusterapeutin vuorovaikutuksen tehtävistä luvuissa 5.2.1, 5.2.2 ja 5.2.3).

Joo, jos ihan motorisia ongelmia jos ajatellaan, jos ihmisellä on paljon vaatteita päällä, mää en välttämättä hoksaa, mutta Lennipä hyvinkin voi kertoa, ja että näen sen liikkeestä. Se ei kävele suoraan, se hakee sitä tasapainoa asiakkaan alla ja liikkuu vinosti. Ote haastattelusta r1 (hevosien nimi muutettu).

Ratsastusterapeuttien kertomuksista nousee selkeästi esiin ratsastusterapian monilajisesta vuorovaikutuksesta hevosen kohdalla juuri hevoselle niin sanottu ominainen kyky tulkita asiakkaasta

todella monitahoisesti. Kentällä havainnoidessani hevosen non-verbaalinen tulkinta ja reagointi asiakkaan kehonkieleen oli selkeästi nähtävissä erityisesti maastakäsin työskentelyssä. Maastakäsin työskentelyllä tarkoitetaan yleisesti kaikkea hevosen kanssa tehtäviä asioita, joissa ei olla hevosen selässä, kuten hoitamista, harjaamista tai taluttamista. Tässä asia yhteydessä tarkoitan maastakäsin työskentelyllä asiakkaan ja hevosen vuorovaikutusharjoitetta ratsastusterapian aikana, jossa asiakas taluttaa hevosta joko suitsista pienen etäisyyden päässä hevosesta tai vapaalla hevosella työskentelyä, eli hevosen ja asiakkaan välinen vuorovaikutus tapahtuu vain kehonkielen välityksellä. Kahdeksasta havainnoitavasta asiakkaasta vain yhden kanssa ei työskennelty maastakäsin, koska haastavat sääolosuhteet estivät maneesissa työskentelyn ja ratsastusterapia tapahtui tallin sisätiloissa. R2 kertoi myös, että kokee asiakkaan ja hevosen välisen maastakäsin työskentelyn erittäin arvokkaaksi menetelmäksi ja sisällyttääkin kyseistä työskentelyn tapaa lähes jokaisessa ratsastusterapiassa.

Vapaana työskentelyssä liikkeelle lähdöt tuottavat ongelmia. Asiakkaan kävely on hidasta, keho on ”sisäänpäin kääntynyt” ja liikkeet epävarmanoloisia. Lenni reagoi pysähtelemällä tai vastustamalla liikkeelle lähtöä jääden seisomaan ja katsomaan asiakasta. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a2 ja h1 (hevosen nimi muutettu).

Koska asiakkaan liikevuorovaikutus ja kehonkieli olivat epävarmaa ja epäjohdonmukaista, reagoi hevonen selkeällä elekielellä asiakkaaseen. Toisin sanoen hevonen reagoi kehonkielellään heijastamalla asiakkaan hetkellistä kehonkieltä ja vireystilaa. Asiakas saa hevosen kehonkielen kautta välittömän ja suoran palautteen omasta kehonkielestään ja vireystilastaan. Tässä asiassa korostuu ratsastusterapeutin toiminta, jonka tehtävänä on sanallistaa hevosen käytöstä asiakkaan kehonkieleen (enemmän ratsastusterapeutin vuorovaikutuksen tehtävistä luvuissa 5.2.1, 5.2.2 ja 5.2.3).

Samana päivänä, sama tehtävä ja samalla hevosella, mutta silti maastakäsittelyn onnistuminen ja hevosen käytös ja reagointi oli aivan erilaista. Ensimmäisen asiakkaan kanssa, jonka kävely ja eleet olivat reippaita ja eteenpäinpyrkiviä, hevonen seurasi asiakasta hyvin, lähti liikkeelle ja reagoi reippaaseen kehonkieleen. Toisen asiakkaan kanssa, jonka kävely oli hidasta ja ”kyyristynyttä”, hevonen reagoi pysähtelemällä ja kävelemällä perässä flegmaattisen oloisesti, ikään kuin peilaten asiakkaan tilaa. Ote kenttäpäiväkirjasta.

Yllä olevassa lainauksessa olen pohtinut hevosen reagointia kahden eri asiakkaan välillä. Hevonen osallistuu ratsastusterapiaan yhtenä aktiivisena toimijana omalla toiminnallaan ja reagoinnillaan. Jos hevonen olisi vain passiivinen osallistuja tai väline, ei hevonen aistisi ja reagoisi herkästi asiakkaan psyykkiseen ja fyysiseen olotilaan. Erityisesti maastakäsin työskentelyä seuraamalla oli mahdollista

sisällyttää hevonen yhtenä tutkimuksen osallistujista, koska vuorovaikutus tapahtui hevosen ja asiakkaan välillä non-verbaalisti. Hevosen reagoinnin syy oli selkeästi huomattavissa asiakkaan kehonkielen perusteella. Asiakas, jonka kehonkieli maastakäsin työskentelyssä oli aktiivista, reipasta ja jopa ylikorostettua, sai hevosen seuraamaan ja pysähtymään asiakkaan toivomalla tavalla, kun taas toisen, epävarmemmin liikkuvan asiakkaan kanssa hevosen ja asiakkaan välinen vuorovaikutusharjoite, maastakäsin työskentely, ei onnistunut niin hyvin. Yhtenä mahdollisena syynä hevosen reagoimiseen ja ihmisen peilaamiseen on pidetty peilisoluja, joilla tarkoitetaan (ks. esim. Goleman, 2007) ihmisen kykyä tunnistaa toisen ihmisen tunnetilan näkemällä henkilön kasvoilla hetkellinen ei-tahdonalainen ilmeen ja tiedostamattaan ottaa itselleen saman ilmeen omille kasvoilleen. Lyhyesti sanottuna informaatio kulkee silmistä aivojen tunnekeskukseen ilman tietoista ajattelua. Hevosten reagoimista ihmisen peilisoluihin jakaa kuitenkin mielipiteitä; Annon (2018, 18) pitää hevosen peilisoluja ja hevosen reagoimista ihmisen peilisoluihin mahdollisena, vaikka täysin luotettavat tieteelliset tutkimukset vielä puuttuvatkin. Tutkimuksia hevosen reagoinnista ihmiseen sekä hevosen monipuolisista ilmeistä ja eleistä on kuitenkin useita. Grounds, McComb, Proops, Smith & Wathan (2016) toteavat, että hevonen vastaa toiminnallisesti merkittävällä tavalla ihmisen tunneilmaisuihin. Burrows, McComb, Waller & Wathan (2015) myös toteavat, että hevosella on rikas kasvoeleiden repertuaari, joka tarkoittaa 17 erilaista määriteltyä kasvonelettä, joista monet ovat samankaltaisia myös muilla lajeilla, kuten ihmisillä ja simpansseilla.

Hamilton (2018) taas toteaa, että hevonen on hyvin lahjakas ihmisen tulkitsija ja opettaja, koska hevosille on kehittynyt pakoeläimenä miljoonien vuosien aikana niin laaja ja kehittynyt non-verbaalinen kommunikointitaito. Heidän kanssaan ei tarvitse osata puhua, vain olla. Ihmisen täytyy vain osata lukea hevosta ja sen pienimpiäkin eleitä, koska hevonen lukee jo sinua. Hamiltonin (2018) näkökulma hevosesta ihmisen tulkitsijana on hevosen subjektiivista ja aktiivista roolia korostava, jossa hevosen niin sanottu ominaisuus peilata ihmistä on hevosen omaa luontaista, aktiivista kontaktin hakemista vuorovaikutuksessa. Terapeuttisissa viitekehyksissä taas puhutaan hevosen ominaisuudesta peilata ihmistä, joka vaikuttaa antavan hevoselle melko passiivisen roolin ihmisen peilinä. Käytännössä molemmissa näkökulmissa puhutaan samasta asiasta, mutta eri nimillä ja näkemyksillä siitä, minkälainen on hevosen rooli. Tavallaan hevosesta ihmisen peilinä puhuminen on ristiriitaista, koska se vähentää hevosen omaa aktiivista roolia ja lisää ihmiskeskeisyyttä hevosavusteisessa terapiassa, jonka yhtenä keskeisimmistä osallistujista on hevonen. Tulkitsen hevosen niin sanottua ihmisen peilaamisen ominaisuutta vakiintuneeksi diskurssiksi niin ratsastusterapeuttien kuin muiden hevosharrastajien keskuudessa, jonka vuoksi käytän ilmaisua peilaaminen myös omissa tuloksissani.

5.1.2 Ratsastusterapeutti on toiminnan kivijalka – hevonen tarvitsee tukea

Aiemmassa luvussa olen tarkastellut hevosen ja asiakkaan välistä vuorovaikutussuhdetta, jota terapeutit ovat kuvanneet ja selittäneet hevosen ominaisuudeksi peilata ja heijastaa ihmisen psyykkistä ja fyysistä olotilaa non-verbaalin vuorovaikutuksen kautta. Myös hevosen ja ratsastusterapeutin välinen vuorovaikutussuhde on kuitenkin keskeinen. Ratsastusterapeutin on tunnettava ja osattava tulkita hevostaan, jotta ratsastusterapia toimii onnistuneesti (enemmän ratsastusterapeutin vuorovaikutuksen tehtävistä luvuissa 5.2.1, 5.2.2 ja 5.2.3). Turvallisuus ratsastusterapiassa perustuu luottamukseen hevosen ja terapeutin välillä (Mehlem, 2006, 24). Aineistossa on nähtävissä, että epävarmoissa tilanteissa hevonen hakee turvaa ratsastusterapeutilta, joka voi tulkita vuorovaikutussuhteen molemminpuolisesta luottamuksesta. Terapeutti toimii hevosen turvana ja tukena, luoden turvallisen toimintaympäristön hevosen työskentelylle sekä myös asiakkaalle. Havannoin kenttäjakson aikana useita tilanteita, joissa hevonen tukeutuu ratsastusterapeuttiin. Myös ratsastusterapeutit kertoivat näkemyksiään, siitä, että hevonen hakee turvaa ratsastusterapeutista tai avustajasta.

Just sen edellisen tytön kanssa siellä kauempana, se (hevonen) saattaa ottaa sellasen tiiviin tuijotuksen ja on vähän että teenkö mää oikein tai että nyt en oikein ymmärrä. Sitä on vähän hankala tulkita, että mitä se on, mutta kuitenkin että se hakee semmosta turvaa. Siitä itseasiassa puhuttiin just koulutuksesta, että hevoset hakee juuri turvaa sitten terapeutista tai siitä avustajasta. Ote haastattelusta r1.

Asiakkaat, joiden toiminta ja liikehdintä on epävarmempaa, hevosen ja ratsastusterapeutin välinen luottamuksellinen suhde korostuu. Toisaalta, jos tilanne on myös esimerkiksi sääolosuhteiden vuoksi epätavallinen, kuten voimakkaan tuulen vuoksi, voi hevosen vireystila olla noussut, jolloin terapeutin rauhallinen toiminta rauhoittaa tilanteen. Hevonen tarvitsee tällöin enemmän tukea ja turvaa ratsastusterapeutilta, joka näkyy hevosen eleissä ja vireystilassa. Alla olevassa otteessa kenttäpäiväkirjassa ulkona oli voimakas puuskittainen tuuli, ja vaikka hevonen vaikutti rauhalliselta, oli sen vireystila selkeästi noussut. Hevonen reagoi tilanteeseen luonteenomaisella pakoeläimen tavallaan säikähtämällä ja toimii tilanteessa aktiivisena toimijana. Tässä yhteydessä näkyy selkeästi hevosen aktiivinen rooli; jos hevonen olisi mekaaninen väline, ei ulkopuoliset olosuhteet vaikuttaisi hevosen reagointiin.

Yhtäkkiä hevonen säpsähtää paikallaan, jokin oli liikkunut ikkunan ulkopuolella. Terapeutti on tilanteessa rauhallinen, rauhoittaa lyhyesti hevoselle ja asiakkaalle, että kaikki on ok, jatketaan. Tilanne selkenee nopeasti ja työskentely jatkuu. Ote kenttäpäiväkirjasta r2, a7, h5.

Varsinkin just jos se asiakas on sellanen vaikka epävakaa, tai hirveenä heiluu siellä selässä tai on jotenki semmonen, että se hevonen on että mikä tämä on. Niin tavallaan se hevonen saattaa sitten hakea turvaa siitä terapeutista. Tulee tavallaan se luotto, että luottaa terapeuttiin, omistajaan tai avustajaan. Ote haastattelusta r1.

Näissä tilanteissa hevosen ja ratsastusterapeutin välinen turvallinen, luottamuksellinen suhde korostuu. Hevonen ilmaisee mielipiteensä tilanteesta reagoimalla luontaisella tavallaan, mutta hevosen ja ratsastusterapeutin välinen luottamuksellinen vuorovaikutussuhde antaa hevoselle tarvittavan turvan. Kun ratsastusterapeutti toimii hevosen näkökulmasta jännittävissäkin tilanteissa toimimalla rauhallisesti ja jatkamalla toimintaa, hevonen voi luottaa terapeuttiin ja tilanne rauhoittuu, jolloin toiminta voi jatkua turvallisesti. Ratsastusterapeutti on kuitenkin tilanteessa vastuussa jokaisen osapuolen turvallisuudesta. R2 kertoikin, että vaikka antaakin asiakkaille usein mahdollisuuden päättää asioista, viimeisen päätöksen tekee aina terapeutti, jonka tehtävänä on miettiä asioita turvallisuuden kannalta. Kaikkein ratsastusterapeuttien puheissa kuului terapeutin ja hevosen välisen luottamuksen tärkeys. Mehlemin (2006, 26) mukaan on myös asiakkaan etu, jos hän näkee hevosen ja terapeutin toimivan yhtenä yksikkönä, välittävänä ja luottamukselliseen perustuvassa vuorovaikutussuhteena. Myös Kröger (1994, 41) toteaa, että asiakkaan luottamus hevosta käsittelevään aikuiseen syntyy pikkuhiljaa työskentelyn kautta. Toisaalta vaikutus ylettää myös terapeuttia kauemmas siirtovaikutuksena, eli asiakkaan kyky luottaa myös muihin aikuisiin voi siirtyä hevosen ja terapeutin välisestä luottamuksen suhteesta ensin terapeuttiin ja sitä kautta myös muiden elämänalueiden aikuisiin. (Kröger, 1994, 41.)

Tavallaan sitten näinkin päin, että se jos hevonen luottaa siihen terapeuttiin ja jos asiakkaalla ei oo luottoa terapeutteihin tai yleensä vieraisiin aikuisiin. Mutku se huoma sen, että se hevonen luottaa siihen ihmiseen, niin silloin sen asiakkaan helpompi luottaa ihmiseen ja taas sitä kautta ehkä ruveta niinku luottamaan helpommin. - - Niin se siirtovaikutus sinne arkeen mitä me tietenki haetaankin. Että ku se näkee, että tuohon aikuseen voi luottaa niin se aattelee että ehkä tuohonkin voi, esimerkiksi koulussa. Ote haastattelusta r1.

Toisin sanoen, hevosen ja ratsastusterapeutin välinen luottamuksen vuorovaikutussuhde on keskeinen osa ratsastusterapiaa. Turvallinen vuorovaikutussuhde hevosen ja terapeutin välillä mahdollistaa

kaikkien osapuolten turvallisuuden erilaisissa tilanteissa. Hevosen ja terapeutin välinen luottamuksellinen vuorovaikutussuhde toimii myös mallina asiakkaalle, tarjoten mahdollisuuden rakentaa vuorovaikutussuhde ensin hevoseen ja sitten terapeuttiin, jolloin asiakas saa turvaa terapeutista. Siirtovaikutuksen myötä turvallisen vuorovaikutussuhteen siirtäminen myös muihin aikuisiin on ajateltu olevan mahdollista.

5.1.3 Hevosen ääni ratsastusterapiassa – hiljainen palvelija

Monilajista vuorovaikutusta tarkastellessa hevosen oma ”ääni” ratsastusterapiassa voi helposti jäädä ihmisten verbaalisen viestinnän taakse. Kenttäjaksojen aikana hevosen oma tahto ja ääni näkyi, mutta enimmäkseen hevonen toimii ihmisen ohjattavana.

Rampin kohdalle hevonen pysähtyy sekä myös peruuttaa muutaman askeleen, jolloin se on täysin selkään nousurampin kohdalla (jokainen terapia aloitetaan ja lopetetaan samalta rampilta). Asiakas naurahtaa ja sanoo, että taitaa Napille riittää, johon terapeutti vastaa naurahtuen: ”Kuunnellaan hevosta, mutta ei anneta sen ihan päättää eli kävele vielä yksi kierros ja palaa sitten rampille niin lopetetaan”, terapeutti vastaa. Ote kenttäpäiväkirjasta r2, a6 ja h4 (hevosen nimi muutettu).

Yllä olevassa kenttäpäiväkirjanotteesta kuuluu selvästi hevosen ääni. Hevonen ilmaisi mielipiteensä toiminnasta pysähtymällä ja asettumalla täydellisen oikeaan paikkaan, josta jokainen terapian ratsastusosuus aloitetaan ja lopetetaan. Koska emme voi verbaalisti puhua hevosen kanssa, on ihmisen tekemässä eläimen käytöksen tulkinnassa aina virheenvaraa. Kyseisessä tilanteessa ratsastusosuus oli kestänyt noin 20 minuuttia ja asiakas oli vastikään kertonut terapeutille tuntemansa väsymystä. Pohdittavaksi jää, peilasiko hevonen asiakkaan kehonkieltä ja fyysistä olotilaa, väsymystä, vai oliko kyseessä hevosen motivaation loppuminen työskentelyyn vai oliko hevosen käytös ihan puhdasta sattumaa? Asian selvittämiseksi kaivattaisiin pidempää ja monimenetelmäistä tutkimusta, mutta siltikään emme välttämättä kykenisi sanomaan hevosen toiminnan syitä täysin varmana. Yhtenä monilajisen tutkimuksen haasteita on juuri eläimen tulkinnan haasteellisuus, mitä voimme ja mitä emme voi sanoa varmuudelle eläimen toiminnasta. Vaikka emme voi sanoa varmuudella eläimen toiminnan syitä tai tarkoitusta, ei se tarkoita sitä, että meidän pitäisi lakata kuuntelemasta eläimen ääntä. Myös Dawkins (2013, 34) toteaa, että kaikessa vuorovaikutuksessa, myös verbaalisessa, on aina virheenvaran mahdollisuus, mutta ei se estä meitä ihmisiä kuuntelemasta ja tulkitsemasta toisiamme. Varmuuden puuttuminen ei saa olla syy jättää eläimet kuuntelematta tai yrittämästä tulkita heitä (Dawkins, 2013, 34). Hevonen osallistuu aktiivisena yksilönä

ratsastusterapian monilajisessa vuorovaikutuksessa, mutta varmuudelle emme voi tulkita toiminnan syitä tai tarkoituksia.

Just tavallaan jos on niinku käytöksen hillitsemisessä ongelmia tai on rajut liikkeet, niin se hevonenhan todennäköisesti antaa ihan suoraa palautetta siitä, että hei nyt en oikeen tykänny tuosta. Että tavallaan tulit liian äkäseen laittaa niitä päitsiä vaikka tai jotaki, että se antaa ihan samantien takaisin sitä feedbäkkiä. - - Mutta kuitenkin ne on niin halukkaita tekemään meidän kanssa yhteistyötä, auttamaan ja palvelemaan. Ote haastattelusta r1.

R1 toteaa, että hevonen antaa epämieluisasta toiminnasta asiakkaalle suoraa ja välitöntä palautetta, eli ilmaisee mielipiteensä toiminnasta. Tulkitsen tilannetta niin, että hevonen näyttää toiminnasta mielipiteensä, mutta kuitenkin hevonen on niin halukas ja nöyrä työskentelemään ihmisen kanssa, että antaa ihmiselle hirvittävän paljon anteeksi. Kenttäpäiväkirjassani on nähtävissä, miten pienesti hevonen reagoi asiakkaan epämiellyttäviin, usein vahingossa tapahtuviin kovakouraisiin tai voimakkaisiin liikkeisiin. On uskomatonta nähdä, miten paljon hevonen kestää ja antaa anteeksi asiakkaiden toimintaa. Aina hevonen reagoi, mutta maltillisesti. Hevosten nöyryys ja halu palvella ihmistä on uskomatonta, koska halutessaan hevonen voisi poistua paikalta tai reagoida suuremmin. Hevonen näyttää ratsastusterapian aikana omia mielipiteitensä, mutta jatkaa silti usein mielellään työskentelyä ihmisen kanssa. Kaikkia hevosia ei voi kuitenkaan niputtaa samaan kategoriaan. Terapiahevoset, joiden työskentelyä seurasin havainnoimalla, reagoivat kyllä asiakkaisiin, mutta jokainen hyvin maltillisesti. Tilanne voisi olla varsin erilainen, jos ratsastusterapia olisi suoritettu työhönsä huonosti sopeutuvalla hevosella.

Poika harjaa hevosta, liikkeet ja otteet ovat hieman haastavia ja kömpelöitä, harja osuu välillä melko kovakouraisesti hevoseen. Hevonen ei kuitenkaan reagoi tähän mitenkään, vaan seisoo kärsivällisesti paikoillaan. - - Suitsien laitton jälkeen asiakas on laittamassa ohjia hevosen kaulalle, mutta laittaessaan hyppää ja läimäyttää kätensä hevosen päähän, mihin hevonen reagoi maltillisesti vain nostamalla päätään. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a3, h3.

5.2 Ratsastusterapeutin vuorovaikutus

Ratsastusterapeutin vuorovaikutus on aina asiakkaasta, hevosesta ja tilanteesta riippuvaa, eikä yhtä oikeaa vuorovaikutustyyliä voida muodostaa, koska jokainen terapeutti tekee työtä omasta persoonastaan käsin. Keskeisiä ratsastusterapeutin rooleja ratsastusterapian vuorovaikutuksessa voidaan kuitenkin aineiston perusteella todeta olevan hevosen tulkitsija, hevosen sekä asiakkaan

sanallistaja ja toiminnan ohjaaja. Mehlemin (2006, 27) mukaan ratsastusterapeutti tukee, selittää, sanallistaa ja tulkitsee asiakkaan emotionaalisia prosesseja. Mehlemin mainitsevat ratsastusterapeutin vuorovaikutuksen tehtävät nousevat selkeästi esiin myös aineistosta. Haastateltaessa r1 kertoo, että terapeutin vuorovaikutuksen tyyli riippuu paljon asiakkaasta. Toisen asiakkaan kanssa toimiessa ratsastusterapeutti voi pyrkiä tekemään itsestään mahdollisimman tarpeettoman, kun taas joku toinen asiakas voi tarvita jatkuvaa apua ja läsnäoloa. Tuomivaara (2011, 357), toteaa, että yhtenä ratsastusterapeutin rooleista on pysytellä taustalla, jotta hän antaa tilaa asiakkaan ja hevosen väliselle vuorovaikutukselle. Myös Mehlem (2006, 26) jatkaa, että verrattuna perinteiseen asiakas-terapeutti terapiaan, ratsastusterapiassa terapeutti pysyy enemmän taustalla kun työskennellään hevosen kanssa. Tuomivaaran ja Mehlemin toteama terapeutin rooli näkyi selkeästi myös kenttäpäiväkirjassani havainnoidessani ratsastusterapian kertoja. Vaikka ratsastusterapeutti on aina lähellä ja läsnä tilanteessa, terapeutti usein myös pysytteli hiljaa ja pienen etäisyyden päässä asiakkaasta ja hevosesta, antaen asiakkaalle ja hevoselle omaa rauhaa, mutta ollen kuitenkin valmis auttamaan pienen etäisyyden päästä. Toisten asiakkaiden kohdalla terapeutti taas oli enemmän läsnä, ohjaten toimintaa lähes koko ajan.

5.2.1 Hevosen tulkitsija – oma hevonen täytyy tuntea

Ratsastusterapia on yhdessä ratsastusterapeutin ja hevosen toteuttamaa terapiaa. Siihen, että hevosen mahdollistamat tulkinnat asiakkaasta kuitenkin tulevat tietoon, riippuu ratsastusterapeutin omasta taidosta tulkita hevostaan. Terapeuttien puheesta kuuluu hevosen yksilöllisyyden, persoonan sekä vahvuuksien ja heikkouksien tunnistaminen ja tietäminen. Kuten aiemmassa luvussa 5.1.1 totesin, että hevonen on asiakkaan monitahoinen tulkitsija. Hevonen ei kuitenkaan pysty yksin näyttämään tulkintaansa, vaan terapeutin tehtävänä on havainnoida ja tulkita hevostaan, niin pienimpiäkin eleitä, kuten kehon jännityksiä tai ilmeen muutoksia. Hevosen onnistunut tulkinta kuitenkin edellyttää, että terapeutti tuntee oman terapiahevosensa käyttäytymisen. (Yrjölä, 2011, 172; Purola, 2011, 180.)

Kaikista keskeistä on tuntea se oma hevonen, jotta tietää miten se reagoi mihinkin asioihin. Esimerkiksi ei voisi mennä vain tekemään ratsastusterapiaa ratsastuskoulun hevosella yleisen hevostiedon varassa, vaan kaiken keskiössä on se, että se oma hevonen ja yksilö pitää tuntea ja luottaa siihen. Ote kenttäpäiväkirjasta keskustelusta r2 kanssa.

Kyllä, ja jotenkin ku tunnet niin opit niinku näkemään sen, että tunnet hevosen niin hyvin ja pystyt tulkitsemaan, että miten se käyttäytyy. Ainahan siinä on se vaara, että inhimillistät niitä, ehkä, tai että joskus varmasti on, että joku juttu on ihan sattumaa, mutta aattelet että kylläpä

mulla on nyt fiksu hevonen, että se just tajus tämän. Sehän voi olla että se tajus sen, että se teki sen tai sitten se voi olla ihan sattumaa. Ote r1 haastattelusta.

Aineistosta nousee ratsastusterapeuttien hevosen tuntemisen tärkeys, jotta omaa työkumppaniaan osaa tulkita ja lukea hevosen kehonkieltä. Myös Purola (2011, 179) toteaa, että terapeutin vuorovaikutus kaikkien osapuolten välille muodostuu, kun ratsastusterapeutti toimii tulkkina ja tunteiden välittäjänä hevosen ja asiakkaan välillä. Kuitenkin aineistosta nousee esiin myös se, että hevosen tulkinnassa on aina myös inhimillistämisen ja sattuman mahdollisuus. Myös hevosen lukeminen voidaan kokea haasteelliseksi, vaikka terapeutilla olisikin pitkä kokemus hevosen kanssa työskentelystä: *Niitä hevosen ilmeitä pitäisi vielä oppia tulkitsemaan, vaikka omia on tuijottanu jo monta vuotta, niin en mä siltikään niitä osaa, r1.*

No Lenni on varsinkin, kun sen ite tuntee sen hevosen niin hyvin, niin sen huomaa millä tavalla se toimii ja millä tavalla se ottaa vastaan ne ihmisen tunteet. Se minun mielestä esimerkiksi peilaa niitä paljon paremmin kuin Temu. Ote r1 haastattelusta (hevosten nimet muutettu).

Mutta terapeutti lukee hevosen pieniä elekieliä, joista tietää esimerkiksi muuttaa tehtävää tai tilannetta hevoselle helpommaksi. Ote kenttäpäiväkirjasta r2.

Aineistoa tarkastellessa ratsastusterapeuttien diskursseista kuului hevosen näkeminen omana yksilönään, persoonana ja työkaverina. Aineistosta kuuluu myös hevosen arvo terapiassa, jossa r1 toteaa, että juuri hevonen on ratsastusterapian merkittävä tekijä, vaikka toisinaan sen merkitys voi olla välineellinen. Myös hevosen tunteita ajateltiin, esimerkiksi työn haastavuuden kautta ja ymmärtämällä tilanteiden rankkuus hevoselle. Hevosesta puhutaan pääasiassa tasa-arvoisena kumppanina, mutta jos hevosesta puhuttiin kuitenkin välineenä, sen ilmaiseminen tuntui olevan vaikeaa. Tulkitsen diskursseja niin, että hevosta ei saisi ajatella välineenä, vaikka toisinaan, kuten toiminnan kautta, hevosen arvo voi olla välineellinen ratsastusterapeuttien kokemuksissa.

Että jos sillä ihmisellä on niinku vielä omassa kehossa ja mielessä ristiriita, niin ne tosi raskaita tilanteita hevoselle, koska ne on raskaita tilanteita tulkita hevoselle. Ote r3 haastattelusta.

Ja tavallaan vaikka ikinä ei sais puhua välineestä, että tota hevonen ois väline, mutta tavallaan tässä niinku hevonen on työkaveri, mutta tavallaan hevonen on niinku välikappale. - - Ja tavallaan siinä tulee se siirto, että kun sinä nyt huolehdit siitä hevosen liikkumisesta, että tavallaan siirretään sen hevosen kautta, hevonen on niin kuin välikappale, jonka avulla tehdään. - - Mutta kyllähän se hevonen on se juttu, se merkitys on ihan valtavan tärkeä. Ote r1 haastattelusta.

Että just se niinku kulttuuri on muuttunut sillai paljon. - - Onneksi se on sillä tavalla niinku, tultu siihen, että hevonen ei ole vain väline, vain että hevonen on niinku ihan tasa-arvoinen kumppani. Ote r3 haastattelusta.

Hevosen tasa-arvoisuuden ja kumppanuuden koetaan olevan muuttuneen, niin että hevosen arvostus on noussut enemmän välineellisestä tasa-arvoiseen kumppanuussuhteeseen. Ratsastusterapeuttien diskurssit omasta työkumppanistaan ovat yksilöllisiä ja hevonen koetaan subjektina, kaikki kokevat hevosen tärkeäksi työkumppaniksi. Toisaalta diskursseissa kuuluu myös, että hevosen merkitys voi olla välineellinen.

5.2.2 Sanallistamisen tärkeys – sanat opettavat asiakkaalle paljon

Kun ratsastusterapeutti tuntee oman työkumppaninsa ja osaa tulkita hevosen kehonkieltä ja reagointia, on hänen mahdollista sanallistaa hevosen elekieltä asiakkaalle. Aineistossa näkyy selkeästi, miten paljon ratsastusterapeutti ohjaa asiakasta tulkitsemaan hevosta, ja sitä kautta ohjaa asiakasta myös tulkitsemaan itseään. Molemmat ratsastusterapeutit, joiden terapiakertoja havainnoin, sanallistivat hevosen reaktioita asiakkaalle. Ratsastusterapeutit selittivät hevosen toimintaa ja esittivät kysymyksiä hevosen tunnetilasta, kehonkielestä ja täten ohjaavat asiakasta havainnoimaan niin hevosta kuin myös itseään. Saksalainen Ulrike Boon-Thiel (2000) toteuttaa terapeutista ratsastusta, jonka työskentelyn hän jakaa viiteen eri vaiheeseen, jossa niin hevosen kuin ratsastusterapeutinkin tehtävät ja roolit vaihtelevat terapian vaiheiden aikana. Boon-Thiel (2000) toteaa yhdeksi ratsastusterapeutin rooleista tukea asiakasta tuntemaan ja havainnoimaan hevosen tuottamia tunteita.

Ratsastusterapeutti kysyy: ”Millä tuulella Lenni on?” -Emmä tiää, se vaan silleen on rauhallinen, asiakas vastaa. ”Mitä mieltä olet korvista?” -Emmä tiää, näyttää väsyneeltä. (Hevosen toinen korva on kääntyneenä asiakkaaseen, joka on hevosen takaosan kodalla.) ”Mihin se korva osoittaa?” -Minuun, se kuuntelee. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a1, h1 (hevosen nimi muutettu).

Asiakas seisoo hevosen pään vieressä ja hevonen alkaa hamuta turvallaan hänen takkiaa ja painaa päätä lähelle, lähes syliin asti. ”Onko okei kun Late tulee noin lähelle?” ratsastusterapeutti kysyy. -On ok. On vaan suloinen, asiakas vastaa. -Tuntuu mukavalta, hän jatkaa ja silittää hevosta turvasta. -Niinku samettia. Ote kenttäpäiväkirjasta r2, a6, h4 (hevosen nimi muutettu).

Kun ratsastusterapeutti sanallistaa hevosen eleitä ja toimintaa asiakkaalle, asiakas alkaa ymmärtää hevosen viestejä ja myös omaa käytöstään, joka mahdollistaa itseymmärryksen kehittymisen ja terapeutin muutoksen (Purola, 2011, 179). Toisaalta myös ratsastusterapeutti saa tärkeää tietoa asiakkaan ja hevosen välisestä vuorovaikutuksesta; toiminnallisuus hevosen kanssa tuo uusia puolia esille asiakkaasta, jota perinteinen keskustelupohjainen terapia ei välttämättä tavoita (Yrjölä, 2011, 171). Hevosen päästämisestä omaan tilaan tai estyneisyydestä koskea hevosen pääalueeseen, ratsastusterapeutille selkenee, miten asiakas kokee esimerkiksi läheisyyden tai toisen yksilön kontaktinoton. Kun ratsastusterapeutti taas sanallistaa tilannetta asiakkaalle, tulee asiakas tiedostaneeksi asioita ja tunteita, joka mahdollistaa niiden prosessoimisen. Toisaalta ratsastusterapeutin tehtävänä ei ole vain sanallistaa hevosen toimintaa ja elekieltä asiakkaalle, vaan myös asiakkaan fyysisen ja psyykkisen tilan sanallistaminen. Havainnoidessani ratsastusterapian kertoja, ratsastusterapeutit kyselivät usein asiakkaan fyysistä tunnetilaa.

Hetken työskentelyn jälkeen (asiakas selässä ja avustaja taluttaa erilaisia kuvioita ja kaaria), asiakas kertoo selkäkivuista, jota terapeutti selventää kyselemällä ja sanallistamalla kivun tunnetta ja voimakkuutta, selviten, että kyseessä on vain väsymyskipua, eikä voimakasta kivuntunnetta. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a1, h1.

5.2.3 Toiminnan ohjaus – ratsastusterapian kapellimestari

Aineiston perusteella ratsastusterapeutin voisi tulkita toimivan ikään kuin toiminnan kapellimestarina. Ratsastusterapeutti on turvana ja tukena niin asiakkaalle kuin hevoselle, josta enemmän luvussa 5.1.2 sekä myös ohjaa asiakkaan ja hevosen toimintaa verbaalisti ohjeistamalla ja sanallistamalla sekä non-verbaalisti erityisesti hevosta ohjattaessa. Erityisesti havainnoinnin avulla tuotetussa kenttäpäiväkirjassa on näkyvissä ratsastusterapeuttien alituinen toiminnan ohjaus, asiakkaan tukeminen ja hevosen hallitseminen.

Ratsastusterapeutti kehottaa verbaalisti asiakasta näyttämään porkkanaa lähemmäs hevosta useamman kerran, sekä ohjeistaa myös omalla kehollaan mallia. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a2, h1.

Terapeutti lähtee taluttamaan hevosta ja asiakas istuu selässä. - - Terapeutti ohjaa asiakasta nostamaan vuoroin kädet sivuille, eteen, ylös ja toisen eteen ja toisen taakse. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a1.1, h3.

Seuraavaksi asiakas laittaa terapeutin auttaessa alkuun loimen, jota hän myös ohjeistaa tarvittaessa, mutta antaa asiakkaan myös työskennellä itsenäisesti. Ote kenttäpäiväkirjasta r2, a6, h4.

Että a1 kanssa yritän tehdä itsestä hyvin tarpeettomaksi ja näkymättömäksi, että hän miettii itse, että mitä tehdään seuraavaksi ja mitä tarvitaan. Ja toisen kanssa roolina voi olla, että ihan koko ajan pitää olla hevosen ja asiakkaan kanssa. Tuossa a1 minä seison suht tumput suorana, koska haluan että hän tekee ne itse. Ote haastattelusta r1.

Ratsastusterapeutti on koko ajan mukana toiminnassa, auttaen asiakasta ohjaamalla ja neuvomalla sekä päättämällä terapian kulusta. Toisaalta ratsastusterapeutti pyrkii myös antamaan asiakkaalle riittävästi omaa tilaa samalla ohjaamalla tätä itsenäisempään toimintaan. Ratsastusterapeutti myös huolehtii asiakkaan ja hevosen turvallisuudesta. Koska ratsastusterapeutti on moninaisessa roolissa niin vuorovaikutuksen kuin myös toiminnan ohjauksen kautta, Yrjölä (2011, 172) toteaa, että ratsastusterapeutin neutraliteetti on varsin erilainen kuin perinteissä terapiassa. Terapeutti tulee toiminnan kautta kertoneeksi paljon itsestään, ja vaikka toiminnallisuus vie tilaa verbaalisesta vuorovaikutuksesta, toiminnallisuus myös ohjaa keskustelun syntyä ja vaatii vähemmänkin puhuvalta asiakkaalta verbaalia kielenkäyttöä. (Yrjölä, 2011, 172.) R1 kertoikin, että talliympäristö ja yhdessä toimiminen saa usein mutisti asiakkaat kommunikoimaan kielellisesti helpommin. Terapeutin roolit ovat moninaiset ja yhtenä haasteena onkin osata soveltua jokaiseen tilanteeseen.

Terapeutti kertoi, että tyttö on valikoiva mutisti, joka ei ole suostunut puhumaan muissa terapioissa tai psykologeilla, mutta tallille tullessa ja hevosen haettua jo sitä talliin tallettaessa puhui paljon. Ratsastusterapian yhtenä etuna ja hevosen merkityksenä on sen tarjoama luontainen toiminta ja miellyttävä eläin, joka voi herättää niin merkittäviä tunteita ja turvallisuuden tunnetta, että myös puhuminen on helpompaa. Ote kenttäpäiväkirjasta keskustelusta r1 kanssa.

5.3 Asiakkaan vuorovaikutus

Kuten luvussa 5.1.1 tulkituin, että hevonen tulkitsee ja heijastaa monitahoisella tavalla asiakkaan hetkellistä olotilaa. Hevosen ja asiakkaan välinen vuorovaikutus voi olla hevosen tekemää tulkintaa asiakkaasta, eli asiakkaan kehonkieli heijastuu takaisin hevoseen käytökseen ja eleisiin. Toisaalta asiakkaan ja hevosen välinen vuorovaikutus voi olla myös turvallisen vuorovaikutuksen harjoittamista ja kiintymyksen osoittamista.

5.3.1 Kiintymyksen osoittaminen – välineestä parhaaseen ystävään

Havainnoidessa asiakkaiden ja hevosen välistä vuorovaikutusta, asiakkaat osoittivat kiintymystä paljon hevoseen; silittämällä, halaamalla tai hevoselle verbaalisti puhumalla. Kahdeksaa asiakasta havainnoidessani, kuusi asiakaista silitti, halasi ja puhui hevoselle useaan kertaan ratsastusterapian aikana. Yksi asiakkaista vaikutti olevan kiinnostunut hevosista, erityisesti ratsastamisesta, mutta ei osoittanut kuitenkaan hevoselle eleillään kiintymystä. Yksi asiakaista, poika, ei kuitenkaan terapian aikana osoittanut hevoseen sanoillaan tai eleillään kiintymystä, vaan keskittymisen kohde saattoi olla esimerkiksi maneesin vastalanatussa pohjassa. Myös Tuomivaara (2011, 363) toteaa, että ratsastusterapiassa pojat saattavatkin olla useammin kiinnostuneita esimerkiksi tallin työkoneista kuin hevosen hoitamisesta. Terapeutin ja asiakkaan äidin kertomana kuitenkin selvisi, että ratsastusterapia on asiakkaalle merkityksellistä; hän kertoo yleästi koulussa luokkakavereilleen harrastavansa ratsastusta ja odottaa innolla terapiaan pääsyä. Vaikka asiakas ei välttämättä konkreettisesti osoita kiintymystä suoraan hevosen, ei se kuitenkaan välttämättä tarkoita, ettei hevonen olisi asiakkaalle merkityksellinen tai motivoiva. Kenttäjakson aikana havainnoimalla tuotetussa aineistossa näkyy paljon asiakkaiden kohdistamaa vuorovaikutusta hevoseen, joka on usein positiivista kiintymystä. Yksikään asiakkaista ei reagoinut negatiivisesti tai aggressiivisesti hevosta kohtaan. Asiakkaiden arkuus, tai vähäinen pelokkuus, hevosta kohtaan kuitenkin näkyvät myös aineistossa. Jokainen hevosta arastellut asiakaskin kuitenkin osoitti kiintymystä hevoseen. Myös asiakkaiden diskursseista kuului hevosen huomioiminen yksilöinä ja todella tärkeänä, jopa parhaan ystävän kaltaisena.

Kysyessäni onko hänellä (asiakkaalla) jotain lemppari hevosta tai kissaa tallissa, asiakas vastaa hetken mietittyään, että kaikki on parhaita ja silittää hevosta kaulasta. ”Mitä mieltä olet hevosista, onko ne sun kavereita?” kysyn asiakkaalta. Asiakas on hetken hiljaa ja silittää hevosen kaulaa. ”Ne on mun bestiksiä. Ihan parhaita”, asiakas vastaa ja hymyilee. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a1.1, h3.

Hevonen asetettiin ihmisenkaltaiseksi, tuntevaksi yksilöksi. Myös Birken (2008, 106–109) tutkimuksessa hevosharrastajat usein kokevat diskursseissaan hevosen kumppaniksi ja yksilöiksi, jotka ovat lähes ihmisenkaltaisia. Yhdellä asiakkaalla oli ollut ongelmia selästä alas tullessa, jolloin asiakkaan jalka yleensä osui hevosta kaulaan, joka aiheutti asiakkaalle pahaa mieltä. Viime kerralla selästä poistuminen oli kuitenkin onnistunut jalalla hevoseen osumatta, joka teki asiakkaan hyvin iloiseksi.

”Ymmärrän että Temulle se ei oo varmaan yhtään ollu kivaa”, (jalan osuminen kaulaan selästä poistuesssa) asiakas vastaa hieman surullisella äänellä ja silittää vielä hevosta. ”Mutta viimeksi onnistuin.” Asiakas poistuu keskittyneenä hevosen selästä, eikä jalka osunut hevosen kaulaan, josta hän alas tullessaan sanoo iloisesti hymyillen, ”ja nyt onnistuin!” Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a1.1, h3 (hevosen nimi muutettu).

Hevosen kanssa oleminen ja yhteinen tekeminen koetaan tärkeäksi. Usein kenttäjaksojen aikana hevosen hoitaminen harjaamalla oli todella rauhallinen hetki, jossa asiakkaan huomio on kiinnittyneenä vain hevoseen. Leimerin (1994, 61) mukaan hevosen hoitamisen kautta asiakas voi uskaltautua luomaan tunnesuhteen toiseen yksilöön, koska hevonen houkuttelee lämmöllään, pehmeällä karvalla ja ystävällisellä olemuksellaan hoitamaan, hyväilemään ja olemaan läsnä.

-- silittää ja sanoo: ”Lenni on niin pehmeä ja lämmin”, halaa vielä hevosta pikaisesti lopuksi. Jatkaa harjaamista, keskittyy hevoseen. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a1, h1 (hevosen nimi muutettu).

”Ku saa olla ihan vaan hevosten kanssa. Ehkä se yhdessä olo”, asiakas vastaa ja jatkaa hevosen harjaamista. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a1.1, h3.

Hoitaessa hevonen oli todella rento; alahuuli lörpötti ja korvat olivat rennosti, hevonen seisoi ihan rauhassa paikallaan. Päätä harjatessa hevonen ja asiakas olivat molemmat todella harmonisen oloisessa tunteessa. Terapeutti kysyi: ”Näyttääkö että Tähti tykkää?” -Joo. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a3, h2 (hevosen nimi muutettu).

Harjaaminen ja hevosen lähellä oleminen vaikuttivat olevan merkityksellistä jokaiselle asiakkaalle, vain yhtä kahdeksasta asiakkaasta terapeutin piti kehottaa jatkamaan harjaamista. Vaikka yksi asiakkaista vaikutti olevan arka hevosen päätä kohtaan, myös hän pystyi löytämään hevosen kanssa yhteisen rauhallisen tilan ja kiintymyksen osoittamisen.

Asiakas väistelee hevosen päätä, eikä mene lähelle pyytämättä. Tilanne ei kuitenkaan vaikuta siltä, että pelkäisi hevosta. - - Asiakas harjaa hevosta, siirtyen kaulalta lähes heti hevosen takaosaan, jossa silittää ja harjaa hevosen takaosaa kauan ja keskittyneesti. Tilanne on hetken aivan rauhallinen ja seesteinen. Toisella puolella sama toistuu. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a2, h1.

Kenttäpäiväkirjassani asiakkaat osoittivat kiintymystä ja positiivista suhtautumista hevosiin, mutta yksi haastateltavista ratsastusterapeuteista, jonka työskentelyä asiakkaiden kanssa en päässyt

havainnoimaan, kertoi kokemuksistaan myös asiakkaista, jotka kokivat hevosen enemmän välineellisinä tai osoittivat välinpitämättömyyttä hevosta kohtaan.

Ne on kauhean yksilökohtaisia asioita, ne on haastavia sillä, että minun työstä tekee tosi haastavaa se että, jos onki semmonen ihminen joka ei ole vähääkään kiinnostunut siitä hevosesta, niinku eläimenä tai persoonana, vaan se haluaa vaan sen liikkeen sieltä, jotta hän vaikka pystyy kävelemään. - - Koska monesti, valitettavasti varsinkin monet aikuiset tai vaikeavammaiset, niin että niitä ei välttämättä kiinnosta se hevonen yhtään, että se on vain terapiaväline. - - Ne on itelle niinku arvostiritoja omia arvoja vastaan. Ote haastattelusta r3.

Ratsastusterapeutti voi kokea asiakkaan osoittaman negatiivisuuden tai hevosen kohtaamisen välineellisenä, olevan ristiriidassa omien arvojen kanssa, joka tekee työskentelystä haastavampaa. Ratsastusterapeutti korosti, että usein eläimeen välinpitämättömyyttä osittavat ovat aikuisia tai vaikeasti vammautuneita asiakkaita. Mielenkiintoista olisi ollut nähdä kenttäjaksojen aikana myös hevosiin välinpitämättömästi reagoivia asiakkaita ja havainnoida heidän vuorovaikutustaan hevosten kanssa. Aineiston perusteella asiakkaiden suhtautuminen hevoseen vaihtelee subjektiivisen, ihmisenkaltaisen yksilön kohtaamisesta välineelliseen ja välinpitämättömään suhtautumiseen. Hevosiin tai eläimiin suhtautuminen on kuitenkin yksilöllinen asia, johon vaikuttaa yksilön aiemmat kokemukset, sillä kaikki ihmiset eivät suhtaudu eläimiin samalla tavalla (Hart, 2006, 84–89). Hart (2006, 84–89) jatkaa, että usein lapsilla on luontainen kiinnostus eläimiin ja Piaget'n teorian mukaan alle kouluikäiset lapset kokevat eläimet ikätovereinaan (Beilin, 2002; Robson, 2016, 14–15). Hartin näkemys lapsista luontaisemmin eläimiin kiintyvänä näkyy osittain myös aineistossa, mutta aineisto vahvistaa myös sen, että suhtautuminen eläimiin on yksilöllistä.

5.3.2 Ensin tulkitaan, sitten opitaan – harjoitusta oikeaan elämään

Kun hevonen reagoi herkästi asiakkaaseen ja heijastaa asiakkaan kehonkieltä omaan kehonkieleen ja käytökseen non-verbaalin vuorovaikutuksen kautta, on asiakkaalla mahdollisuus harjoitella oman kehonsa tulkintaa. Boon-Thielin (2000) mukaan hevonen on terapiassa ensin projektion kohde, joka myös motivoi, aktivoi ja toteuttaa, ja josta hevosen rooli terapian vaiheiden myötä muuttuu yhteistyökumppaniksi, joka mahdollistaa muutoksen. Keskeisessä osassa on ratsastusterapeutin sanallistaminen, josta tarkemmin aiemmassa luvussa 5.2.2. Alla olevassa otteesta ratsastusterapian aikana hevonen oli asiakkaan ollessa selässä kiireinen ja levoton. Ratsastusterapeutti ohjasi kyseisessä tilanteessa asiakasta rauhalliseksi sanallistamalla levollista hengitystä ja kehonkäyttöä, joka vaikutti asiakkaan rentouduttua ja rauhoituttua myös hevosen.

Terapeutti kertoi, että asiakkaan tehtävänä on hevosen mielentilaan vaikuttaminen; ei terapeutin. Jos hevonen on kiireinen tai levoton, ohjataan hevoseen vaikuttamaan aina asiakkaan kautta, sanallistetaan levollisuutta ja rauhallisuutta. Kyseessä on oman rauhallisen käytöksen harjoittaminen ja sen siirtämistä kehollisuuden kautta hevoseen. Oman kehon vaikutus näkyy konkreettisena vaikutuksena hevosen elekieleen ja vireystilaan. Ote kenttäpäiväkirjasta keskustelusta r2 kanssa.

Ratsastaessa harjoiteltiin pysähdyksiä ja omaa kehon käyttöä, terapeutti sanallisti, miten pienillä muutoksilla voidaan vaikuttaa hevoseen. Terapeutti ohjeisti kuvailemalla hengityksen, lantion ja vatsalihasten käyttöä ja tarkkailemalla sen vaikutusta hevoseen. Ote kenttäpäiväkirjasta r1, a5, h3.

Kehonkäytön sanallistamisen lisäksi ratsastusterapeutit sanallistavat asiakkaalle hevosen käytöstä; miksi hevonen toimii kyseisellä tavalla ja ohjaa asiakasta hiljalleen myös havainnoimaan itse. Kun asiakas oppii tulkitsemaan omia tunteitaan hevosen reagoinnin kautta, hän huomaa mahdollisuuden vaikuttaa omaa käytöstään ja kehonkieltään muuttamalla hevosen käytökseen. Kun vuorovaikutus hevosen kanssa kehittyy, kehittyvät myös asiakkaan vuorovaikutustaidot, jolloin opittujen taitojen siirtyminen on mahdollista myös ihmistenvälisiin suhteisiin. (Halonen, 2011, 307.) Alla olevassa otteessa ratsastusterapeutti kertoo tilanteesta, jossa asiakas on kokenut hevosen käyttäytymisen negatiiviseksi reaktioksi itseensä. Kun terapeutti sanallistaa hevosen toimintaa ja ohjaa tulkitsemaan hevosta, asiakas muuttaa kuvaansa myös itsestään; hevonen luottaa minuun, jolloin asiakkaan itseluottamus kasvaa. Kun asiakas huomaa konkreettisesti hevosen käytöksessä tapahtuvat muutokset pelkästään omaa toimintaa, käytöstä tai elekieltä muuttamalla, on prosessilla itseluottamusta kehittävä vaikutus.

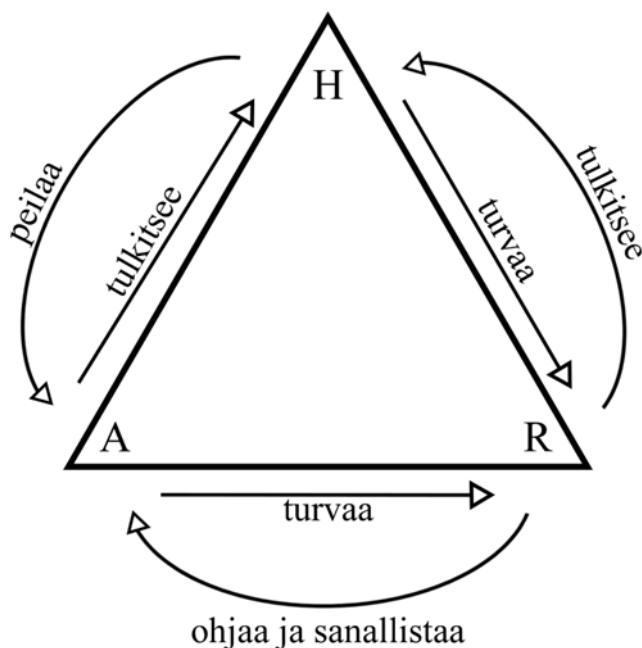
Monikin ihminen, että jos menee karsinaan ja hevonen kääntää selän ja pään pois. Sehän ei todellakaan tarkoita sitä, että se ei haluais olla sun kanssa, vaan sitä, että se luottaa suhun, sen ei tarvitse katsoa suhun koko ajan. Eli just tämmösiä minä asiakkaille selitän, että miksi se hevonen ei halua olla mun kanssa, mutta että ei se tarkoita sitä, vaan että se luottaa suhun. Sen ei tarvitse tuijottaa sua, vaan se luottaa suhun, että sä oot turvallinen ihminen. Haastattelu r1.

Hevonenhan hyväksyy sut just semmosena ku sää oot, se on varmaan se isoin. Ne (asiakkaat) saa olla pahalla päällä ja hyvällä päällä tai kiukutella, ja se hevonen kuitenkin hyväksyy sut. Ja sitten jos ne on semmosia epävarmoja että miten ollaan ja tehään, ja että se iso eläin seuraa

sua ja se iso eläin kuuntelee sua, niin se on sen itseluottamuksen kannata tosi tärkeä juttu.
Haastattelu r1.

5.4 Monilajisen vuorovaikutuksen kolminaisuus

Jos ratsastusterapian vuorovaikutuksen suhdetta ajatellaan kolmiona (ks. kuvio 1), niin jokainen osallistuja vaikuttaa vuorovaikutuksellaan, olemuksellaan, käytöksellään ja toimillaan toisiin osapuoliin. Tutkimukseni tavoitteenani oli tarkastella, minkälaista on monilajinen vuorovaikutus ratsastusterapiassa. Halusin luoda tutkimusteni tulosten pohjalta ratsastusterapian monilajista vuorovaikutusta kuvaavan kokonaisuuden. Tutkimustulosteni tulkinnassa lähdin rakentamaan monilajista vuorovaikutusta kuvaavaa kolmioita, joka kuvaa jokaisen osapuolen vuorovaikutuksellisia tyylejä ja osallistumista. Alla oleva muodostamani kuvio hahmottaa ja muodostaa yhteenvetoa tulkinnastani monilajisesta vuorovaikutuksena kokonaisuutena.

Kuvio 3: Hahmottelemani kuvio ratsastusterapian monilajisesta vuorovaikutuksesta kolmiomallissa. H=hevonen, R=ratsastusterapeutti, A=asiakas.

Yllä olevaan kuvioon olen hahmotellut tulkintaani ratsastusterapian jokaisen osapuolen vuorovaikutuksen tyyleistä, jotka ovat tulleet näkyväksi joko havainnoimalla tuotetun kenttäpäiväkirjan avulla tai ratsastusterapeuttien kertomana. Jokaisen osapuolen toiminta vaikuttaa merkittävästi jokaiseen ja jokaisen välinen vuorovaikutussuhde on tärkeä. Jokaisen osapuolen

välisessä vuorovaikutussuhteessa on voimavaransa. Ilman hevosta ratsastusterapia ei olisi näin kokonaisvaltainen ja monitahoisesti vaikuttava terapiamuoto. Kun hevonen on läsnä sekä tilanteessa että vuorovaikutussuhteessa, mahdollistaa se sekä terapeutille että asiakkaalle paljon. Käytän kuviossani ilmaisua peilaaminen, vaikka se ilmaisee hevosen passiivisuutta ja korostaa ihmiskeskeisyyttä. Ilmaisua kuitenkin näkyy aineistossa ratsastusterapeuttien vakiintuneena ilmaisuna hevosen herkkyydestä aistia asiakkaan psyykkistä- ja fyysistä olotilaa.

Tarkastelin aineistoa ensin hevosen vuorovaikutuksen ja terapiaan osallistumisen kautta. Hevosen ”ääni”, oli havaittavissa aineistossa eri tilanteissa, mutta hevosen tulkitsemisessa on aina epävarmuutta ja virheen mahdollisuus. Tulkinnan haastavuudesta välittämättä ratsastusterapeutit sanallistivat ja tulkitsivat hevosen eleitä ja reagointia, tiedostaen kuitenkin tulkinnassa virheenmahdollisuuden. Tulkitsen ratsastusterapeuttien toimintaa hevosen tulkitsemisesta näkemyksenä siitä, että he kokevat hevosen yksilönä ja aktiivisena toimijana, vaikka hevonen saattaa saada myös välineellisiä arvoja. Hevosen keskeisimmäksi vuorovaikutukseen osallistumiseksi nousi hevosen ominaisuus niin sanotusti peilata asiakkaan fyysistä ja psyykkistä olotilaa, joka heijastuu hevosen elekieleen ja reaktioihin. Ratsastusterapeutti saa hevosen elekielestä ja reagoinnista, joka heijastuu asiakkaasta, paljon arvokasta tietoa asiakkaasta niin fyysisestä kuin psyykkisestä olotilastaan, kuin myös suhtautumisesta toisen yksilön läheisyyteen. Asiakas taas saa harjoitella turvallista vuorovaikutussuhdetta ja kiintymyksen osoittamista hevoselle, joka ei arvostele, vaan kohtaa asiakkaan omana itsenään. Asiakkaan suhtautuminen hevoseen on kuitenkin yksilöllistä ja aiemmista kokemuksista riippuvaista, jolloin suhtautuminen voi olla yksilöstä tekniseen välineeseen. Kun asiakas saa harjoitella ratsastusterapeutin tukemana hevosen tulkitsemista ja siirtää oppimaansa myös muihin elämänalueisiin, tarjoaa hevonen vuorovaikutussuhteessa paljon mahdollisuuksia. Koulutettu ratsastusterapeutti taas on kuin terapian turvapilari, jonka tukeen ja turvaan voi luottaa niin hevonen kuin asiakas. Ratsastusterapeutti on kuin ratsastusterapian kapellimestari, joka ohjaa turvallisella vuorovaikutuksellaan niin hevosta kuin asiakasta.

Ratsastusterapian monilajinen vuorovaikutus on yksilöllistä, mutta kuitenkin jokaisella osapuolella on vuorovaikutuksen peruselementtejä toiminnasta tai henkilöistä riippumatta. Pohdin, että ratsastusterapian monilajinen vuorovaikutus on varmasti yksi ratsastusterapian vaikuttavuuden tekijä, sekä tekee ratsastusterapiasta ainutlaatuisen terapiamuodon. Jokaisen yksilön vuorovaikutus on tärkeä, eikä ketään voi sivuuttaa.

6 Pohdinta

Tämän tutkielman tarkoituksena oli tarkastella monilajista vuorovaikutusta ratsastusterapiassa, kuulla ratsastusterapeuttien näkemyksiä hevosen merkityksestä ratsastusterapian vuorovaikutuksessa sekä tarkastella myös hevosen osallistumista ratsastusterapiassa. Läpi tutkimusprosessin tutkielmaani ohjasi päättökysymykseni ”*Minkälaista on monilajinen vuorovaikutus ratsastusterapiassa hevosen, asiakkaan ja ratsastusterapeutin välillä?*”. Tutkielman keskeisiksi tutkimustuloksiksi muodostui ratsastusterapian monilajista vuorovaikutusta kuvaava kolmiomalli, joka kuvaa jokaisen osapuolten välistä keskinäistä vuorovaikutusta. Mallin avulla on mahdollista hahmottaa ratsastusterapian monilajista vuorovaikutusta kokonaisuudessaan ja tarkentaa jokaisen osapuolen vuorovaikutuksen merkitystä. Tutkielma kuvaa monilajista vuorovaikutusta kokonaisuutena tarkastellen jokaista osapuolta, jolloin myös usein hevosen unohdettu ääni pääse kuuluviin. Aineistosta oli havaittavissa hevosen osallisuutta, joka merkitsee sitä, että hevonen ei ole vain passiivisessa roolissa, vaan on myös aktiivinen toimija ja osallistuja ratsastusterapiassa. Vaikka ratsastusterapiassa hevonen on keskiössä ja tarjoaa läsnäolollaan ainutlaatuisen terapiatilanteen, on terapeutin viitekehys kuitenkin melko ihmiskeskeinen. Hevosen herkkyyteen aistia toista yksilöä viitataan ihmiskeskeisellä peili-ilmaisulla ja niin ratsastusterapeutit kuin myös asiakkaatkin saattavat suhtautuvat hevoseen välineellisesti. Toisaalta myös hevosen arvostus ja subjektisuus on kuultavissa selkeästi; asiakkaat saattavat rinnastaa hevosen parhaaksi ystäväkseen, ja ratsastusterapeutit kuvailevat hevosta työkaveriksi ja hevosen merkitystä valtavaksi ratsastusterapiassa.

Yhtenä tutkielman tavoitteesta monilajisen etnografisen tutkimusotteen mukaisesti oli sisällyttää hevosen läsnäolo tutkimukseen yhtenä osallistujista. Kuten aiemmin totesin, monilajisella etnografialla on vielä useita haasteita eläimen läsnäolon sisällyttämiseksi tutkimusilmiöön, koska etnografian tutkimusmenetelmät ovat alun perin kehittyneet ihmiskeskeisen tutkimuksen pohjalta. Aiemmistä tutkimuksista oli löydettävissä keskeisiä tavoitteita eläimen läsnäolon sisällyttämiseksi; eläimen läsnäolo, subjektina kohtaaminen, kenttähavainnointit ja menetelmien yhdisteleminen. Monilajista vuorovaikutusta havainnoidessa hevosen sisällyttäminen tutkimukseen ei ollut ongelmattonta, vaan verbaalinen vuorovaikutus voi helposti nousta keskiöön ja syrjäyttää eläimen sisällyttämisen. Tutkielmani yhdisti eläinlääketutkimuksen tavoitteita, mutta hevosavusteisesta terapeutisesta viitekehystä toteutettuna. Tutkimusprosessin aikana suoritin kenttähavainnoja, jossa sisällytin hevosen läsnäolon tutkimukseen, huomioin hevoset subjekteina ja yhdistelin eri menetelmiä, havainnointia ja haastatteluja. Jotta hevosen läsnäolo ja sisällyttäminen olisi onnistunut luotettavammin, käytettävät aineistonkeruumenetelmät olisivat voineet olla vielä monipuolisempia.

Aineistosta ja tutkimustuloksista on havaittavissa hevosen läsnäolo ja ääni, joka kertoo, että hevosen sisällyttäminen monilajisen etnografisen tutkimusotteen mukaisesti onnistui.

Tutkimusprosessiin mahtui erilaisia haasteita tutkimuksen eri vaiheissa. Haasteita aiheutti ensin tutkimukseen osallistuvien ratsastusterapeuttien ja erityisesti asiakkaiden löytäminen. Koska ratsastusterapia on tavoitteellista terapiaa, on ymmärrettävää, että autenttiseen terapiatilanteeseen ei välttämättä haluta ulkopuolista tarkkailijaa. Kevään 2020 maailmanlaajuisen covid-19 pandemian vuoksi viimeisten kenttäjaksojen ja haastattelujen suorittaminen kävi haastavaksi. Tämän vuoksi yksi tavoitteena olleesta kenttäjakson suorittamisesta r3 työskentelyä havainnoimalla jäi tutkimuksen ulkopuolelle ratsastusterapian peruuntumisen vuoksi. Haastattelutilanne suoriutui kuitenkin puhelimen välityksellä. Vaikka tutkielman toteuttamisessa oli haasteita, olen kiitollinen ratsastusterapeuteille ja asiakkaille, jotka pääsivät minut mukaan seuraamaan joskus haastaviakin ratsastusterapian kertoja. Vaikka en päässyt havainnoimaan kuin kahden ratsastusterapeutin työskentelyä, huomasin kenttäjaksojen keskittämisen kahteen paikkaan hyödylliseksi tutkimusprosessin edetessä, koska ratsastusterapeutit, hevoset ja työskentelymenetelmät tulivat tutuksi ja helpottivat havainnointia. Myös kenttäjaksojen aikana nousseet keskustelut helpottuivat ja syvenyivät kenttäjakson edetessä, koska olimme ehtineet jo tutustua toisiimme paremmin. Mikäli olisin käynyt suorittamassa kenttäjaksojen havainnoinnit aina eri ratsastusterapeuttien luona, olisi aineiston sisältö jäänyt todennäköisemmin pintapuolisemmaksi. Tutkimukseni vahvuudeksi koen etnografisen havainnoinnin avulla tuotetun aineiston, sekä tuotettua tietoa syventävät ratsastusterapeuttien haastattelut. Monipuolisen aineiston avulla pystyin tarkastelemaan monilajista vuorovaikutus ratsastusterapiassa useasta eri näkökulmasta.

Tutkijana pidin eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmaa tärkeänä koko tutkimusprosessin ajan. Ennen havainnoinnin aloittamista tarjosin tutkimukseen osallistuville riittävästi tietoa tutkimuksen tavoitteesta ja tarkoituksesta sekä korostin osallistumisen vapaaehtoisuutta. Jokainen osallistuja myös allekirjoitti tutkimuslupalomakkeen sekä alaikäisen osallistujan kohdalla myös huoltaja. Havainnointitilanteissa pidin tärkeänä, että en tutkijana häirinnyt terapian kulkua, asiakasta tai ratsastusterapeuttia. Aineistot kerättyäni – havainnointimuistiinpanot, kenttäpäiväkirja ja haastattelut – kiinnitin huomiota siihen, miten säilytän aineistoa. Huolehdin, että kerättyyn aineistoon ei pääse käsiksi ulkopuoliset ihmiset. Tutkimuksen läpinäkyvyyttä lisäävät myös runsaat suorat lainaukset molemmista aineistoista.

Jatkotutkimusta ajatellen olisi mielenkiintoista sisällyttää vielä monipuolisemmilla tutkimusmenetelmillä jokainen ratsastusterapian osapuoli tutkimukseen. Ratsastusterapeutti,

hevonen ja asiakas olivat mukana osallistuvan havainnoinnin kautta ja ratsastusterapeutit myös haastattelujen kautta, mutta jatkotutkimuksessa olisi merkittävää sisällyttää myös asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä tutkimukseen esimerkiksi haastattelujen avulla. Aineistonkeruumenetelmiä voisi myös laajentaa, jotta tuotettu tieto olisi monipuolisempaa ja hevosen sisällyttäminen tutkimukseen luotettavampaa. Esimerkiksi video-observoinnin hyödyntäminen tai ratsastusterapian nauhoittaminen tarjoaisi mahdollisuuden tarkastella monilajista vuorovaikutusta vielä syvällisemmin. Mielenkiintoista olisi jatkotutkimuksen kannalta myös laajentaa kenttäjaksoa joko selkeästi pidemmäksi ajaksi yhden ratsastusterapeutin luona tai laajentaa havainnointi koskemaan vielä useampia ratsastusterapeutteja, joka voisi tuottaa erilaista tietoa. Onneksi monilajinen etnografia ja eläinhihmistutkimukset kehittyvät koko ajan, joten ehkä tulevaisuudessa tutkijoilla on käytettävissä vielä monipuolisempia tutkimuksenstrategioita sisällyttää monilajisuus tutkimukseen.

Vaikka olen päässyt elämäni aikana olemaan osa monipuolista hevosharrastusta, niin hevosenomistajana, kasvattajana, ratsastuskoulun asiakkaana kuin muiden hevosen hoitajana, niin arvostukseni hevosiin ja niiden ainutlaatuisiin ominaisuuksiin nousi tutkielman toteuttamisen aikana. Hevonen on niin merkittävä osa ratsastusterapiaa, että sitä on kenties mahdotonta puristaa muutamaan lauseeseen. Eläimenä hevonen on mystinen ja kunnioitusta herättävä, mutta myös nöyrä ja halukas palvelemaan meitä ihmisiä, vaikka valitettavasti emme aina osaa lukea hevosen mielenliikkeitä. Hevonen on ollut ihmisen rinnalla pitkään läpi historian ajan, kestäen ihmisen painon ja taakan selässään, auran perässään tai sodan kauheuksien silmissään. Vaikka hevoset eivät ole enää merkittävä osa yhteiskuntamme jokapäiväistä arkea, niin terapiaeläimeksi hevonen on varmasti tullut jäädäkseen. Mielestäni mikään muu eläin ei tarjoa yhtä monipuolisia ominaisuuksia terapiakäytössä. Alla oleva lainaus kirjailija Jane Smiley'n mietteistä hevosista kuvaa mielestäni hevosen mahdollisuuksia hyvin. Menneiden tuhansien vuosien aikana hevosilta on pyydetty paljon, johon ne ovat auliisti vastanneet. Mutta loppujen lopuksi emme vielä tiedä kaikkia niitä mahdollisuuksia, joita hevosella on meille annettavana.

"In the end, we don't know what horses can do. We only know that when, over the past thousands of years, we have asked something more of them, at least some of them have readily supplied it." - Jane Smiley.

Lähteet

- Ahonen, S., Saari, S., Syrjälä, L. & Syrjäläinen, E. (1994). *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- American Hippotherapy Association -verkkosivut. (2020). Luettu osoitteesta: <https://www.americanhippotherapyassociation.org/what-is-hippotherapy>
- Annon, S. (2018). *Seeking Common Cround, Bridging the Gap Between Horse and Human*. Sarasota: First Edition Design Publishing, Inc.
- Armstrong Oma, K. (2016). From Horses to Jesus: Saving Souls in the Transition from Pagan to Christian Scandinavia. Teoksessa: Davis, D. L. & Maustard, A. (toim.). *The Meaning of Horses: Biosocial encounters* (23-38). Oxon: Routledge.
- Aro, J. (2003). *Hevonen – terapeutti ja työtoveri: Ratsastusterapeutin kokemuksia ratsastusterapiasta*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Haettu osoitteesta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2003918496>
- Aromaa, J. & Tiili, M. (2014). Empatia ja ruumiillinen tieto etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa: Hämeenaho, P. & Koskinen-Kovisto, E. (toim.). *Moniulotteinen etnografia* (258-283). Helsinki: Ethos ry.
- Arsenault-Lapierre, G., Champagne, N., Fecteau, S., Lupien, S., Viau, R. & Walker, C. (2010). Effect of service dogs on salivary cortisol secretion in autistic children. *Psychoneuroendocrinology*, 35(8), 1187-1193. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1016/j.psyneuen.2010.02.004>
- Aula, E. (2011). Selkäydinvammaisen neliraajahalvaantuneen mahdollisuudet ratsastusterapiassa. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.). *Ratsastusterapia* (248-266). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Baum, M. (1987). Hevonen sosiaalisaatioprosessissa. Teoksessa: Suomen Ratsastajainliitto (toim.). *Hevonen vammaisen palveluksessa* (42-46). Suomen Ratsastajainliitto: Helsinki.
- Beilin, H. (2002). Piaget'n teoria. Teoksessa: Vasta, R. (toim.). *Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä* (2.p) (109-160). Helsinki: Unipress.

- Birke, L. (2008). Talking about Horses: Control and Freedom in the World of “Natural Horsemanship”. *Society and Animals*, 16(2), 107-126. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1163/156853008X291417>
- Birke, L. (2014). Listening to voices: On the pleasures and problems of studying human–animal relationships. Teoksessa: Taylor, N. & Twine, R. (toim.). *The Rise of Critical Animal Studies: From the Margins to the Centre* (71-87). London: Routledge.
- Boon-Thiel, U. (2000). *The horse as equine intermediary during the healing process in psycho-motor-therapeutic-vaulting (PMTV)*. Paper presented at the 10th International Congress on Therapeutic Riding. Agnès, France. Haettu osoitteesta: <http://www.members.tripod.com/hippocampus3/artengelsPTP.htm>
- Brandt, K. (2006). Intelligent Bodies: Embodied Subjectivity Human Horse Communication. Teoksessa: Vaskul, D. & Vannini, P. (toim.). *Body/embodiment: Symbolic interaction and the sociology of the body* (141-152). Aldershot, Burlington: Ashgate.
- Burrows, A., McComb, K., Waller, B. & Wathan, J. (2015). EquiFACS: The Equine Facial Action Coding System. *Plos One*, 10(8). Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0131738>
- Champagne, D., Corriveau, H. & Dugas, C. (2017). Effect of Hippotherapy on Motor Proficiency and Function in Children with Cerebral Palsy Who Walk. *Physical & Occupational Therapy in Pediatrics*, 37(1), 51-63. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.3109/01942638.2015.1129386>
- Collin, K. & Paloniemi, S. (2010). Mitä ihmettä on kollektiivinen etnografia? Kokemuksia organisaatiotutkimuksesta. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (3. uud. ja täyd. p.) (204-221). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Corral, A. & Agis, I. (2011). Why Children with Special Needs Feel Better with Hippotherapy Sessions: A Conceptual Review. *Journal of alternative and complementary medicine*, 17(3), 191-197. Haettu osoitteesta: <https://www.liebertpub.com/doi/abs/10.1089/acm.2009.0229>
- Cowles, S., Davis, D. & Maustard, A. (2013). Co-being and intra-action in horse–human relationships: a multi-species ethnography of be(com)ing human and be(com)ing horse. *Social Anthropology*, 21(3). Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1111/1469-8676.12029>

- Dawkins, M. (2013). Eläinten kärsimyksen arvioinnin tieteellinen perusta. Teoksessa: Aaltola, E. (toim.). *Johdatus eläinfilosofiaan* (32-47). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- DeMello, M. & Shapiro, K. (2010). The State of Human-Animal Studies. *Society and Animals*, 18(3), 307-318. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1163/156853010X510807>
- Dunderfelt, T. (2016). *Läsnäoleva kohtaaminen*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Fagerstöm, N. (2019). Hevosavusteinen psykoterapia ratkaisukeskeisessä viitekehyksessä. Julkaisussa: Ylilauri, M. & Yli-Viikari, A. (toim.). *Kohti luonnollista hyvinvointia – Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen* (112-134). Vaasa: Vaasan yliopisto. Haettu osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-861-0>
- Fine, A. (2006). Incorporating Animal-Assisted Therapy into Psychotherapy: Guidelines and Suggestions for Therapists. Teoksessa: Fine, A. (toim.). *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (167-206). Burlington: Academic Press.
- Fingerroos, O. & Jouhki, J. (2014). Etnologinen kenttätö ja tutkimus: metodin monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa: Hämeenaho, P. & Koskinen-Kovisto, E. (toim.). *Moniulotteinen etnografia* (79-108). Helsinki: Ethos ry.
- Gabriels, R., Pan, Z., Dechant, B., Agnew, J., Brim, N. & Mesibov, G. (2015). Randomized Controlled Trial of Therapeutic Horseback Riding in Children and Adolescents with Autism Spectrum Disorder. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 54(7). Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2015.04.007>
- Garner, B. & Rigby, R. (2015). Human pelvis motions when walking and when riding a therapeutic horse. *Human Movement Science*, 39, 121-137. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1016/j.humov.2014.06.011>
- Goleman, D. (2007). *Sosiaalinen äly*. Helsinki: Otava.
- Greenfield, H. (2006). The Social and Economic Context for Domestic Horse Origins in Southeastern Europe: A View from Ljuljaci in the Central Balkans. Teoksessa: Olsen, S. L., Grant, S., Choyke, A. & Bartosiewicz, L. (toim.). *Horses and Humans: The Evolution of Human-Equine Relationships* (221-244). Oxford: Archaeopress.

- Grounds, K., McComb, K., Proops, L., Smith, A. & Wathan, J. (2016). Horses Give Functionally Relevant Responses to Human Facial Expressions of Emotion: a Response to Schmoll (2016). *Royal Society*, 12(9). Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1098/rsbl.2016.0549>
- Grönfors, M. (2011). Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Teoksessa: Vilkkä, H. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät*. Hämeenlinna: SoFia-Sosialogi-Filosofiapu Vilkkä. Haettu osoitteesta: http://vilkka.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf
- Grönfors, M. (2015). Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (146-161). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Haavikko, R. (2003). *Hevonen taiteessa, runoudessa, historiassa*. Helsinki: WSOY.
- Halonen, S. (2011). Monivammaisen nuoren ratsastusterapia. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.). *Ratsastusterapia* (298-317). PS-Kustannus.
- Hamilton, A. (2018). *Zen Mind, Zen Horse: The Science and Spirituality of Working with Horses*. North Adams: Storey Publishing.
- Hamilton, L. & Taylor, N. (2017). *Ethnography after humanism: Power, politics and method in multi-species research*. London: Palgrave Macmillan.
- Hart, L. (2006). Community Context and Psychosocial Benefits of Animal Companionship. Teoksessa: Fine, A. (toim.). *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (73-94). Burlington: Academic Press.
- Hauge, H., Kvalem, I., Berget, B., Enders-Slegers, M. & Braastad, B. (2014). Equine-assisted activities and the impact on perceived social support, self-esteem and self-efficacy among adolescents – an intervention study. *International Journal of Adolescence and Youth*, 19(1), 1-21. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1080/02673843.2013.779587>
- Helmreich, S. & Kirksey, S. (2010). The emergence of multispecies ethnography. *Cultural Anthropology*, 25(4), 545–576. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1111/j.1548-1360.2010.01069.x>
- Hevostalous lukuina. (2016). Ypäjä: Hippolis. Haettu osoitteesta: http://www.hippos.fi/files/17847/Hevostalous_lukuina_2016_lopullinen.pdf

- Hevostalous lukuina. (2018). Ypäjä: Hippolis. Haettu osoitteesta: https://www.hippos.fi/files/24634/Hevostalous_lukuina_2018.pdf
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Huttunen, L. (2010). Tiheä kontekstointi: Haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa: Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.). *Haastattelun analyysi* (39-63). Tampere: Vastapaino.
- Hurre, M. (2003). Maatalouden alku Suomessa. Teoksessa: Rasila, V., Jutikkala, E. & Mäkelä-Alitalo, A. (toim.). *Suomen maatalouden historia: Osa 1. Perinteisen maatalouden aika: Esihistoriasta 1870-luvulle* (38-66). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E. (2014). Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa: Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E. (toim.). *Moniulotteinen etnografia* (7-31). Helsinki: Ethos ry.
- Ikäheimo, K. (2013). Eläimen ja ihmisen suhde. Teoksessa: Ikäheimo, K. (toim.) *Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa* (5-9). Helsinki: Solution Models House.
- Ikäheimo, K. (2013). Eläinavusteisen työskentelyn määritelmiä ja termejä (AAA ja AAT). Teoksessa: Ikäheimo, K. (toim.) *Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa* (10-13). Helsinki: Solution Models House.
- Kahilaniemi, E. (2016). *Eläinavusteinen interventio: asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koiraavusteisin menetelmin*. Tampere: Voimatassu.
- Kainulainen, P. (2009). Johdanto: Ihmistieteiden anti eläintutkimukselle. Teoksessa: Kainulainen, P. & Sepänmaa, Y. (toim.). *Ihmisten eläinkirja: Muuttuva eläinkulttuuri* (11-18). Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Kananen, J. (2014). *Etnografinen tutkimus: Miten kirjoitan etnografisen opinnäytetyön?* Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Kansaneläkelaitos. (2019). Kelan terapian palvelukuvaus. Vaativa lääkinällinen kuntoutus. Haettu osoitteesta:
https://www.kela.fi/documents/10180/9184001/Kelan+terapioiden+palvelukuvaus_FI_pdf.pdf
- Kantakorpi, O. (2006). Saalis, vallan symboli sekä sulon ja armon ilmentymä. Teoksessa: Kantakorpi, O. & Rautio, P. (toim.). *Hevosvoimaa* (8-43). Helsinki: Maahenki Oy.
- Keegan, J. (2005). *Sodankäynnin historia*. Jyväskylä: Gummerus.
- Kjälldman, R. (2010). The Impact of Socio-Pedagogic Equine-Activities Intervention on Special Education Pupils with Neurological Disorders. *Suomen Maataloustieteellisen Seuran Tiedote: Maataloustieteen päivät*, 26. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.33354/sms.75762>
- Klemettilä, H. (2013). Apurieläinten historiaa länsimaissa: koira, hevonen ja kissa. Teoksessa: Ikäheimo, K. (toim.) *Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa* (14-21). Helsinki: Solution Models House.
- Klüwer, C. (1994). Ratsastus/vikellysterapian psykologiasta. Teoksessa: Törmälehto, E. (toim.). *Ratsastusterapia: kirjallisuusotteita ensimmäinen osa* (1-4).
- Kruger, K. & Serpell, J. (2006). Animal-Assisted Interventions in Mental Health: Definitions and Theoretical Foundations. Teoksessa: Fine, A. (toim.). *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (21-38). Burlington: Academic Press.
- Kröger, A. (1994). Heilpedagoginen vikellys. Teoksessa: Törmälehto E. (toim.). *Ratsastusterapia – kirjallisuusotteita ensimmäinen osa* (36-49).
- Laitinen, A. (2014). Hevosavusteinen toiminta. Teoksessa: Laitinen, A. & Mäki-Tuuri, S. (toim.). *Hevoset ja kunta – rajapintoja* (91-92). Ypäjä: Hippolis.
- Lappalainen, S. (2007). Johdanto. Teoksessa: Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E. & Tolonen, T. (toim.). *Etnografia metodologiana: lähtökohtana koulutuksen tutkimus* (9-14). Tampere: Vastapaino.
- Lechner, H., Kakebeeke, T., Hegmann, D. & Baumberg, M. (2007). The effect of hippotherapy on spasticity and on mental well-being of persons with spinal cord injury. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 88(10), 1241-1248. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1016/j.apmr.2007.07.015>

- Lehikoinen, H. (2009). *Ole siviä sikanen: Suomalaiset eläinuskomukset*. Helsinki: Teos.
- Leimer, G. (1994). Heilpedagoginen vikellys ja ratsastus anorexia nervosan hoidossa. Teoksessa: Törmälehto E. (toim.). *Ratsastusterapia – kirjallisuusotteita ensimmäinen osa* (59-64).
- Leinonen, R. (2013). *Palvelijasta terapeutiksi: Ihmisen ja hevosen suhteen muuttuvat kulttuuriset mallit Suomessa*. Oulu: Oulun yliopiston kirjasto.
- Leinonen, R. (2016a). From Servant to Therapist: The Changing Meanings of Horses in Finland. Teoksessa: Davis, D. L. & Maustard, A. (toim.). *The Meaning of Horses: Biosocial encounters* (54-68). Oxon: Routledge.
- Leinonen, R. (2016b). *Hevosen ja ihmisen kumppanuus sota-aikana*. Haettu osoitteesta <https://hevostietokeskus.fi/uploads/files/Artikkeli1.pdf>
- Lindroos, A. (2011). Ratsastusterapian mahdollisuudet oppimis- ja kehityshäiriöissä. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.). *Ratsastusterapia* (318-330). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Lovrovich, P., Sighieri, C. & Baragli, P. (2015). Following human given clues or not? Horses (*Equus caballus*) get smarter and change strategy in a delayed three choice task. *Applied Animal Behaviour Science*, 166, 80-88. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2015.02.017>
- Maber-Aleksandrowicz S., Avent C. & Hassiotis A. (2016). A systematic review of animal-assisted therapy on psychosocial outcomes in people with intellectual disability. *Research in Developmental Disabilities*, 49–50, 322–338. Haettu osoitteesta <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2015.12.005>
- Madden, R. (2010). *Being ethnographic: A guide to the theory and practice of ethnography*. London: SAGE.
- Mahamäki, M. (2003). *Pellolta paanalle ja pussihousumiehistä patiinipoikiin: Hevostaloudesta talouden hevoseen: hevosen ja pelaamisen tarina Hippos-Suomessa*. Tampere: Suomen Hippos.
- Martin-Päivä, M. (2014). Hevoset sosiaali- ja terveystaloudissa. Teoksessa: Laitinen, A. & Mäki-Tuuri, S. (toim.). *Hevoset ja kunta – rajapintoja* (89-91). Ypäjä: Hippolis.

- Marttila, A. (2014). Tutkijan positiot etnografisessa tutkimuksessa – Kentän ja kokemuksen dialoginen rakentuminen. Teoksessa: Hämeenaho, P. & Koskinen-Kovisto, E. (toim.). *Moniulotteinen etnografia* (362-392). Helsinki: Ethos ry.
- Mattila-Rautiainen, S. & Sandström, M. (2011). Selkärangan anatomia ja sen käyttäytyminen hevosen liikkeen aikana. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.). *Ratsastusterapia* (127-139). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Mattila-Rautiainen, S. (2011). Esipuhe. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.). *Ratsastusterapia* (10-12). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- McGibbon, N., Benda, W., Duncan, B. & Silkwood-Sherer, D. (2009). Immediate and Long-Term Effects of Hippotherapy on Symmetry of Adductor Muscle Activity and Functional Ability in Children with Spastic Cerebral Palsy. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 90(6), 966-974. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1016/j.apmr.2009.01.011>
- Mehlem, M. (2006). Call of the Wild – Psychotherapy with the Horse. *XII International Congress of Therapeutic Riding* (22-28). Brasília: Frdi – Ande-Brasil. Haettu osoitteesta: <http://www.reteitalianaiaa.it/vol103.pdf>
- Mickelsson, R. (2019). Harnessing horses in social pedagogy: Equine-assisted social education in a school context. *International Journal of Social Pedagogy*, 8(1), 4. Haettu osoitteesta <https://doi.org/10.14324/111.444.ijsp.2019.v8.x.003>
- Mäenpää, H., Kela, K. & Sätilä, H. (2016). Ratsastusterapia liikuntavammaisten lasten kuntoutuksessa. *Lääketieteellinen aikakausikirja*, 132(13), 1278-1285. Haettu osoitteesta: <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2016/13/duo13201>
- Nenonen, M. (1999). Kulkijan taival. Teoksessa: Mauranten, T. (toim.). *Maata, jäätä, kulkijoita: Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860* (274-334). Helsinki: Edita.
- Nikanne, J. (2011). Psykiatrisen ratsastusterapian mahdollisuudet tunnevuorovaikutustaitojen vahvistamisessa. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.). *Ratsastusterapia* (191-207). Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Nyström, M. & Keskinen, S. (2005). ”Äitii, tuo mun nalle” – Winnicottin ja muiden näkemyksiä siirtymäobjektista ja sen käytöstä. Teoksessa: Parkkinen, T. & Keskinen, S. (toim.). *Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus* (56-73). Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Ojanen, K. (2011). *Tyttöjen toinen koti: Etnografinen tutkimus tyttökulttuurista ratsastustalleilla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Palmu, T. (2007). Kenttä, kirjoittaminen, analyysi - yhteenkietoutumia. Teoksessa: Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E. & Tolonen, T. (toim.). *Etnografia metodologiana: lähtökohtana koulutuksen tutkimus* (137-150). Tampere: Vastapaino.
- Palola, L. (2003). Laukki-projekti. Ratsastusterapia psykososiaalisena kuntoutuksena. Teoksessa: Linnossuo, O. (toim.) *Sosiaalinen ja toiminnallis-terapeuttinen työ nuorten kanssa* (78-105). Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Palola, L. (2013). Ratsastusterapian mahdollisuudet lasten ja nuorten psykososiaalisessa kuntoutuksessa. Teoksessa: Ikäheimo, K. (toim.) *Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa* (157-170). Helsinki: Solution Models House.
- Perälä, H. (2006). *Tapaustutkimus autistisen lapsen ratsastusterapiasta*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Haettu osoitteesta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2006182>
- PetPartners -verkkosivut. (2020). Haettu osoitteesta: <https://petpartners.org/learn/terminology/>
- Pink, S. (2015). *Doing Sensory Ethnography* (2. painos.). London: Sage.
- Ratamäki, O. (2009). Luonto, kulttuuri ja yhteiskunta osana ihmisen ja eläimen suhdetta. Teoksessa: Kainulainen, P. & Sepänmaa, Y. (toim.). *Ihmisten eläinkirja: Muuttuva eläinkulttuuri* (37-51). Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Rautio, P. (2006). Mitä kaikkea hevonen symboloi ja miksi? Teoksessa: Kantokorpi, O. & Rautio, P. (toim.). *Hevosvoimaa* (46-109). Helsinki: Maahenki Oy.
- Robson, H. A. (2016). *Equine assisted psychotherapy: A critical review of the literature*. Ann Arbor, Mich.: ProQuest.
- Sandström, M. (2000). *Ratsastusterapian vaikutukset neurofysiologian ja tutkimustulosten näkökulmasta*. Helsinki: Suomen kuntoutusliitto.

- Sandström, M. (2011). Ratsastusterapian neurofysiologiaa. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.) *Ratsastusterapia* (20-78). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Savvides, N. (2011). "Loving-knowing" women and horses: Symbolic connections, real life conflicts and "natural horsemanship." *Humanimalia: a journal of human/animal interface studies*, 3(1).
Haettu osoitteesta: <https://www.depauw.edu/humanimalia/issue%2005/pdfs/savvides.pdf>
- Schuurman, N. & Leinonen, R. (2012). The Death of the horse: Transforming Conceptions and Practices in Finland. *Humanimalia: a journal of human/animal interface studies*, 4(1), 59-82.
Haettu osoitteesta: <https://www.depauw.edu/humanimalia/issue%2007/pdfs/schuurman-leinonen.pdf>
- Scott, N. (2005). *Special needs, special horses: A guide to the benefits of therapeutic riding*. Denton, Tex.: University of North Texas Press.
- Selvinen, S. (2011). Johdanto. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.) *Ratsastusterapia* (14-19). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Selvinen, S. (2019). Ratsastusterapian fysioterapeuttinen näkökulma. Julkaisussa: Ylilauri, M. & Yli-Viikari, A. (toim.). *Kohti luonnollista hyvinvointia – Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen* (107-111). Vaasa: Vaasan yliopisto. Haettu osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-861-0>
- Silkwood-Sherer, D. & Warmbier, H. (2007). Effects of hippotherapy on postural stability, in persons with multiple sclerosis: A pilot study. *Journal of Neurologic Physical Therapy*, 31(2), 77-84.
Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1097/NPT.0b013e31806769f7>
- Somppi, T. (2014). *Hevonen työvälineenä: Ratsastusterapeuttien ja vanhempien kokemuksia ratsastusterapiasta*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Haettu osoitteesta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201406051947>
- Spradley, J. (1979). *The ethnographic interview*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Sterba, J. (2006). Does horseback riding therapy or therapist-directed hippotherapy rehabilitate children with cerebral palsy? *Developmental Medicine & Child Neurology*, 49(1), 68-73. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1017/S0012162207000175.x>

- Suomen ratsastusterapeutit ry -verkkosivut. (2019). Haettu osoitteesta: <https://suomenratsastusterapeutit.fi>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uud. 1.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomivaara, P. (2011). Käytöshäiriöinen lapsi ratsastusterapiassa. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.). *Ratsastusterapia* (347-372). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2013). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Helsinki: TENK.
- Törmälehto, E. (2011). Autismi ja ratsastusterapia. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.). *Ratsastusterapia* (331-346). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Valkas, S. (2012). *Psykologisen ratsastusterapian vaikuttavat tekijät potilaan näkökulmasta*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Haettu osoitteesta: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/83512/gradu05867.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Vasara, E. (1987). *Suomen ratsastusurheilun historia*. Helsinki: Suomen Ratsastajainliitto.
- Vehmasto, E. (2019). Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuuden todentaminen edellyttää monimuotoisia tutkimusmenetelmiä. Julkaisussa: Lipponen, M. & Vehmasto, E. (toim.). *Sosiaalipedagoginen hevostoiminta: Sosiaalista kasvua, hyvinvointia ja kuntoutumista tukevia palveluita hevosavusteisesti* (24-30). Helsinki: Luonnonvarakeskus. Haettu osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-864-7>
- Virkkunen, H. (2014). Esipuhe. Teoksessa: Laitinen, A. & Mäki-Tuuri, S. (toim.). *Hevoset ja kunta – rajapintoja* (7). Ypäjä: Hippolis.
- VoiMaa! –hanke. *Luonto hyvinvoinnin lähteenä –suomalainen Green Care*. Haettu osoitteesta: <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/voimaa/greencare.pdf>
- Winnicott, D.W. (1953). Transitional objects and transitional phenomena. *International Journal of Psychoanalytics*, 34, 89-97.

Yle. (2018). *Tässä on 27-vuotias terapiahevonen Pahe: se on tallinsa kuningas ja potilaiden suosikki – Ratsastusterapia tunnustetaan nyt omaksi hoitomuodokseen.* Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-10424146>

Yrjölä, M. (2011). Hevosen vaikutukset ja ihmiselle asettamat haasteet. Teoksessa: Mattila-Rautiainen, S. (toim.). *Ratsastusterapia* (88-109). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Liite 1

Tutkimuslupa

Hei!

Olen luokanopettajaopiskelija Oulun yliopistosta ja teen opintoihini kuuluvaa pro gradu -tutkielmaa aiheesta monilajinen vuorovaikutus ratsastusterapiassa. Kerään aineistoa työhöni havainnoimalla ratsastusterapian asiakaskäyntejä osallistuvan havainnoinnin avulla. Tämä tarkoittaa, että olen läsnä terapiatilanteessa, mutta en osallistu itse toimintaan. Dokumentoin tilannetta pääasiassa kirjoittamalla, en valokuvaa enkä videoi.

Havainnoinnin avulla tuotettua aineistoa käytetään ainoastaan pro gradu -tutkielmassani, jossa tutkimukseen osallistuvat pysyvät täysin tunnistamattomana. Aineisto tuhotaan tutkimuksen päätyttyä. Työssäni ei tule missään vaiheessa esille osallistuvien henkilöllisyys, terapeutin tai edes tallin tai hevosen oikea nimi.

Osallistumisesi tutkimukseen tuottaa arvokasta tietoa ratsastusterapiasta. Allekirjoittamalla tämän lomakkeen, suostut tutkimuksen osallistujaksi. Mikäli olet alle 18-vuotias, tarvitsen allekirjoituksen ja suostumuksen myös huoltajaltasi. Palautathan lomakkeen ennen tutkimuksen alkua. Annan mielelläni lisätietoa tutkimuksesta sähköpostitse tai puhelimen välityksellä.

Meri Ylianttila, Oulun yliopisto

meri.ylianttila@student oulu.fi

puh. 040 *** *****

Pro gradu -tutkielman ohjaajat:

Yliopiston vanhempi tutkija Pauliina Rautio

pauliina.rautio@oulu.fi

Yliopiston lehtori Anu Alanko

anu.alanko@oulu.fi

Suostumus tutkimusta varten:

Osallistuvan nimi ja allekirjoitus:

Huoltajan nimi ja allekirjoitus, mikäli osallistuja alle 18-vuotias:

saa / ei saa osallistua tutkimukseen (ympyröi)

Päivämäärä

Paikka

